Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

ΙΩΑΚΕΙΜ Ο Γ'

+ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ

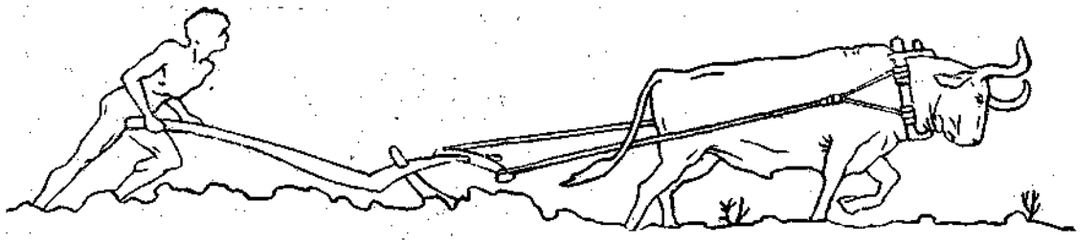

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Θ' Σ:
ΜΑΡΤΙΟΥ 1999

ΔΥΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Κύριε Διευθυντὰ τῶν «Παναθηναίων»

Ἡ ἀτμόσφαιρα, ἣν ἀναπνέομεν τὴν ἡμέραν ταύτην, ἄγει τὸ καταβεβλημένον πνεῦμα ἡμῶν πρὸς ἀναμνήσεις ἐνδόξους, ἀφετηρία τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ πανελλήνιος αὕτη καὶ πανύμνητος ΚΕ' Μαρτίου.

Τῶν ἡρωϊκῶν ἄθλων τῶν πατέρων ἡμῶν μνήμων πάντοτε καὶ σήμερον, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἀπευθύνω πρὸς ὑμᾶς πιστὰ ἀντίγραφα δύο ἐπιστολῶν, ἃς ἀγαθὴ σύμπτωσις μοὶ κατέστησε γνωστὰς καὶ ἃς φρονῶ ὅτι μετὰ συγκινήσεως καὶ εὐφροσύνης θὰ ἀναγνώσῃ τὸ Πανελλήνιον.

Τὰς ἐπιστολὰς ταύτας ἔγραψεν ἐκ Πίζης τῆς Ἰταλίας, ὁ κλεινὸς πρωθιεράρχης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὁ Οὐγγροβλαχίας Ἰγνάτιος, ὁ γνωστότερος ἴσως ὑπὸ τὸν ἐπικρατήσαντα τίτλον αὐτοῦ, ὅστις ἦτο ὁ τοῦ Μητροπολίτου Ἄρτης.

Περιφανὴς φιλόπατρις ὁ ἀοίδιμος ιητροπολίτης ὑπῆρξε καὶ περιφανέστερος λειτουργὸς καὶ μύστης τῆς θείας ἐκκλησίας καὶ πίστεως ἡμῶν. Διὰ τοῦτο αἱ ἐπιστολαί του προσκτῶνται μεῖζον κῦρος, ὅπερ ἐὰν ἦτο δύνατὸν νὰ ἐξαρθῇ, θὰ ἐξῆρετο ἐκ τῆς αἰτίας, ἧς ἕνεκα ἐγράφησαν αἱ ἐν λόγῳ ἐπιστολαί.

Καὶ ἡ αἰτία εἶνε ἱερὰ ἀπὸ τῆς ἐμπνεύσεως αὐτῆς, ἱερὰ ἀπὸ τοῦ προσώπου, ὅπερ ὑπηγόρευσε τὴν ἔμπνευσιν. Διότι τὸ πρόσωπον αὐτὸ εἶναι ὁ ἔκλαμπρος Σουλιώτης ἥρως, ἡ προσφιλὴς ἐκείνη μορφὴ τοῦ Μάρκου Μπότσαρι, οὗτινος ἡ ὑψηλοφροσύνη μόνη ἠδύνατο νὰ ἀναμετρηθῇ πρὸς τῆς αὐταπαρνήσεως τὸ μέγεθος, καὶ πρὸς τοῦ ἡρωϊσμοῦ τὴν θυσίαν.

Ὡς ἔστιν εἰκᾶσαι ἀπὸ τῆς χρονολογίας, ἡ πρώτη τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου ἐγράφη μικρὸν μετὰ τὴν στιγμήν, καθ' ἣν οἱ ἀετοὶ τοῦ Σουλίου ἐμερίμνησαν περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἰδίων οἰκογενειῶν, ὅπως μὲ ἐλευθερωτέραν τὴν σκέψιν καὶ τὴν πτῆσιν ἐμπήξωσι βαθύτερον τοὺς γαμψώνυχας καὶ κατακοντίσωσι βιαιότερον τὸ ῥάμφος εἰς τὰ στέρνα τοῦ τυράννου. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Μάρκου, τίς οἶδεν ἐν μέσῳ ποίων περισπασμῶν καὶ κινδύνων, κατώρθωσε νὰ κατευοδωθῇ εἰς Ἀγκῶνα· πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν δὲ κοινότητα τῆς πόλεως ταύτης γράφει ὁ Ἰγνάτιος παραινῶν καὶ δεόμενος, ὅπως ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα τοῦ Τουρκομάχου Σουλιώτου τοῦ στέψαντος μετ' ὀλίγον τὴν ἡρωϊκὴν κεφαλήν του διὰ τῆς ἀθανάτου δάφνης τοῦ ὑπὲρ πατρίδος θανάτου, τύχωσιν ἐν Ἀγκῶνι προκαταβολικῆς τινος καὶ προσηκούσης ἀρωγῆς καθ' ἣν ὥραν ὁ γεννήτωρ ἐμάχετο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τὸν ἀκροσφαλῆ ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν ὅλων.

Ἡ δευτέρα ἐπιστολὴ τοῦ Ἰγνατίου ἐγράφη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου. Τὸ μικρὸν τοῦ ἐπιφανοῦς μαχητοῦ τέκνον εἶχε φαίνεται γράψει πρὸς τὸν Ἰγνάτιον, καὶ εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ παιδίου ἁπάντων ὁ Ἰγνάτιος ὑπηγόρευσε τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν ὑπὸ χρονολογίαν 7 Ἀπριλίου 1824, ἧς ἐγκλείω τὸ πιστὸν ἀντίγραφον. Ἡ ἀνάγνωσίς της μὲ ἀνέλυσεν εἰς συγκίνησιν, δὲν ἀμφιβάλλω δὲ ὅτι παραπλήσια εὐγενῶς θυελλώδη συναισθήματα θὰ διεγείρῃ καὶ εἰς τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ὅσοι θὰ συμπέσῃ νὰ τὴν ἀναγνώσωσι. Ποῖοι λόγοι παρήγοροι καὶ ποῖαι θαυμάσιαι ὑποθῆκαι διὰ τοὺς Ἑλληνόπαιδας, ἐφ' οὓς ἔλαχε καὶ βαρύνει ὁ κλῆρος καὶ τὸ καθῆκον νὰ συνεχίσωσι τὸ μεγαλουργὸν ἔργον τῶν πατέρων αὐτῶν καὶ τῶν πάππων, τὸ ἔργον αὐτό, εἰς ὃ μετὰ τοιαύτης πρόφρονος θυσίας ἀπεδύθησαν οἱ Γιγαντομάχοι τοῦ 21 καὶ ὑπὲρ τοῦ ὁποίου καὶ διὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ ὁποίου παρέδωκαν τὴν μεγάλην αὐτῶν ψυχὴν ἱερὰν εἰς τὰς χεῖρας καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ!

Θὰ ἀπετόλμων νὰ σχολιάσω τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἐὰν δὲν ἐφρόνουν ὅτι ἤθελον ἀσεβήσει εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν μεγαλόφρονα προαί-

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ

ρεσιν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων καὶ υἱῶν μοχθῶν νὰ ἐξάρω διὰ σχολίων, ὅ,τι τόσον σαφῶς καὶ τόσον φιεινῶς λάμπει καὶ λαλεῖ εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰγνατίου. Παραδίδω ἑπομένως ἀσχολιάστους εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ δημοσίου τὰς δύο ταύτας ἐπιστολάς, ἃς ἐν τῷ πένθει τῆς οἰκογενείας τοῦ Δημητρίου Μπότσαρη διὰ τὸν πρό τινων ἑβδομάδων ἐπελθόντα θάνατον τῆς ἐξόχου συζύγου αὐτοῦ, τὸ γένος Δεληγιάννη, εὔνους σύμπτωσις ἤγαγεν εἰς φῶς, ἄγει δὲ σήμερον ἀπὸ τοῦ στενοῦ οἰκογενειακοῦ κύκλου εἰς τὴν εὐρεῖαν σφαῖραν τῆς δημοσιότητος πρὸς ἐθνικὸν παραδειγματισμὸν καὶ ὑψηλὴν διδασκαλίαν.

Θὰ εὕρητε ἐγκλείστως καὶ δύο ἀτελῆ φωτογραφικὰ ἀντίτυπα, ἑνὸς γλυκυτάτου παιδίου καὶ ἑνὸς ἀνδρὸς φέροντος τὴν τιμίαν τοῦ Ἕλληνος ἀξιωματικοῦ στολήν, καὶ ὃν κατέβαλον οἱ μόχθοι καὶ αἱ φροντίδες ὑπὲρ τῆς χώρας ταύτης καὶ τοῦ στρατοῦ της ἀναλωθεῖσαι ἀμερίστως.

Ἀμφότεραι αἱ εἰκόνες αὗται παριστῶσιν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον κατὰ διαφόρους ἐποχάς.

Τὸ παιδίον, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου ἐπανθεῖ ἡ χάρις, ἡ γλυκύτης καὶ ἡ ζωηρότης, εἶναι ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Μάρκου Μπότσαρη φέρων ἔτι τὴν ἡρωϊκὴν πατρίαν φουστανέλλαν καὶ τὴν δοξασθεῖσαν περιβολὴν τοῦ Σουλιώτου καὶ τοῦ Ἕλληνος καθόλου. Ἡ ἐλαιογραφία ἐγένετο ἐν Μονάχῳ, ὅπου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἐστάλη πρὸς σπουδὴν ὁ νέος Δημήτριος Μπότσαρης ὁ σύζυγος τῆς Χαρικλείας Μπότσαρη τῆς πρό τινων ἑβδομάδων ἀποθανούσης καὶ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ὁποίας εὑρέθησαν αἱ δύο δημοσιευόμεναι ἐπιστολαί.

Ὁ ἀνὴρ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ παιδίον ἀνδρωθὲν ὅμως.

Ἂς ἐντρυφήσωσιν οἱ ἀναγνῶσται σας καὶ εἰς τὴν ἐπιστολὴν καὶ εἰς τὴν ὑπὸ διπλῆν ἔκφρασιν ἐνιαίαν ταύτην μορφήν, ἥτις εἶναι ἡ μορφὴ τοῦ μονογενοῦς τέκνου τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, πρὸς ὃ ἔγραψεν ὁ Ἰγνάτιος καὶ ὅπερ ἀφιέρωσε τὴν φωτεινὴν αὐτοῦ διάνοιαν καὶ τὴν σιδηρᾶν θέλησιν καὶ ἐργασίαν εἰς τὴν ἀμέριστον ὑπηρεσίαν τῆς Ἑλλάδος, ὅτε ὑπουργὸς τοῦ Ὄθωνος καὶ τοῦ Γεωργίου ὁ Δημήτριος Μπότσαρης, εὖρὺ κομίζων τὸ ἔρμα τῆς παιδεύσεως καὶ τὸ ὑψηλὸν κῦρος τοῦ ὀνόματος, εὐτυχῶς καὶ ἐναρμονίως συνδεθέντος μετὰ τῆς προσωπικῆς ἀξίας, κατηνάλωσε καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ στρατοῦ της, ἀπέθανε δὲ πρωΐμως καταβληθεὶς ὑπὸ ἀπηνοῦς νόσου, πρὸς ἣν δὲν ὑπῆρξαν ἀλλότριαι αἱ ἐργώδεις αὐτοῦ καὶ ἀδιάλειπτοι μέριμναι ὑπὲρ τοῦ πολεμικοῦ στοιχείου, οὗτινος ἐγένετο αὐτὸς ὁ ἰθύντωρ καὶ εἷς τῶν ἐξεχόντων δημιουργῶν.

25 Μαρτίου 1909

Ὑμέτερος
Σ. Π.

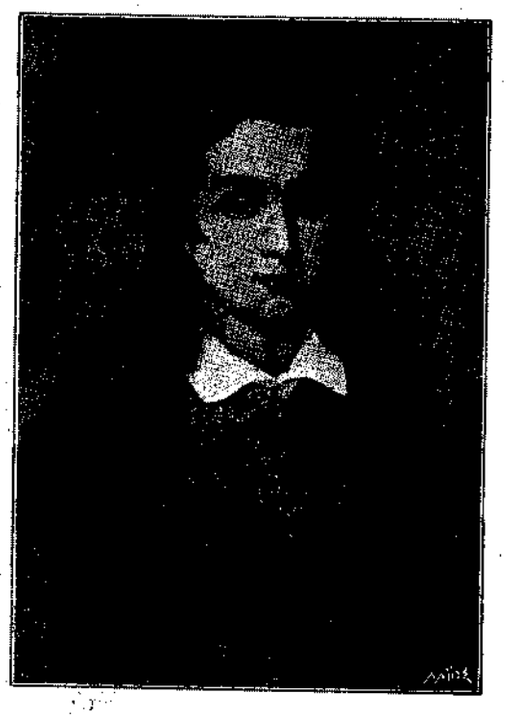

Ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ ΟΚΤΩ ΕΤΩΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ

Πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα τῆς Ἀγκῶνος

Κύριοι!

Ἡ εὐγενεστάτη σύζυγος τοῦ λαμπροῦ Μάρκου Μπότζαρη, καὶ ἡ λοιπὴ οἰκογένεια ἔφθασαν αὐτοῦ διὰ νὰ σταθῇ πρὸς καιρόν. Στέκει δὲ εἰς τὴν φιλογένειάν σας νὰ ὑποδεχθῆτε τὴν ῥηθεῖσαν ἀρχόντισσαν ὡς μίαν πριγκιπέσσαν τοῦ Γένους, διότι ἡ Πατρὶς δὲν γνωρίζει ἄλλους πρίγκιπας καὶ προκρίτους, εἰμὴ τοὺς καλοὺς πατριώτας, ὅσοι ἢ μὲ ὅπλα, ἢ μὲ χρήματα, ἢ μὲ ὁποιονδήποτε ἄλλον τρόπον τὴν δουλεύουν, καὶ προσπαθοῦν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν της. Κ' ἐπειδὴ ὁ καλὸς κἀγαθὸς Μάρκος Μπότζαρης ἔδειξεν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀγῶνος ζῆλον διακαῆ, ἀνδρείαν, φρόνησιν καὶ ἀφιλοκέρδειαν, καὶ ἔγινε δι' αὐτὰς τὰς ἀρετάς του ἄξιος τῆς εὐνοίας καὶ προσοχῆς τῆς πατρίδος του, περιποιούμενοι τὴν σύζυγόν του καὶ οἰκογένειάν του, θέλετε κάμει πρᾶγμα δίκαιον καὶ πρὸς τὴν Πατρίδα εὐάρεστον.

Παρακινῶντας σας εἰς ὅ,τι ἠθέλατε κάμει καὶ ἄνευ τοῦ παρόντος μου, καὶ ἐπευχόμενος εἰς ὅλους σας ὑγείαν, καὶ καλὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν Πατρίδα, μένω

Εὐχέτης σας ἐν Χριστῷ
Ὁ μητροπολίτης ΙΓΝΑΤΙΟΣ

1822 Σεπτέμβριος 16/28 ἐκ Πεισῶν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἀγαπητέ μοι ἐν Χριστῷ υἱὲ Δημήτριε Μπότζαρη, πατρικῶς, καὶ ὁλοψύχως σὲ εὔχομαι

Ἔλαβον τὸ ἀπὸ 29 Μαρτίου γράμμα σου, καὶ εἶδον μὲ εὐχαρίστησίν μου ὅτι ἔχεις καλὸν γράψιμον εἰς τὸ ἑλληνικόν, προσπάθησε νὰ γράφῃς παρομοίως καλὰ καὶ εἰς τὸ ἰταλικόν, διότι καὶ ἡ καλλιγραφία εἶναι εἰς τοὺς νέους προτέρημα. Κατὰ τὸ παρὸν ἐνασχολήσου εἰς τὴν γραμματικήν, καὶ εἰς τὰ στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ ἔπειτα θέλει γενῇ φροντὶς διὰ νὰ λάβῃς ἀνατροφὴν ἀνάλογον μὲ τὴν τύχην, ἥτις σὲ προσμένει. Δὲν θέλω νὰ συνειθίσῃς τῆς Εὐρώπης τὴν ζωήν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δὲν σὲ κράζω κοντά μου, θέλω νὰ λάβῃς παιδείαν ἀνήκουσαν εἰς τὴν μέλλουσαν κατάστασιν τῆς Πατρίδος μας, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ θέλω νὰ ἀνατραφῇς Σουλιώτικα, καὶ νὰ μένῃς πάντοτε Σουλιώτης, καθὼς ἦτο καὶ ὁ μακαρίτης πατήρ σου, δηλαδὴ νὰ συνειθίσῃς νὰ τρώγῃς πότε μόνην τὴν μπομπόταν, πότε τὴν μπομπόταν μὲ ἐληὲς καὶ κρομμύδι, καὶ κάποτε καὶ μὲ κρέας ψητόν, νὰ συνειθίσῃς τὸ τσαροῦχι, καὶ τὴν κάπαν, νὰ συνειθίσῃς νὰ κοιμᾶσαι κατὰ γῆς καὶ ἔξω, νὰ ἔχῃς ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τὸ καλαμάρι, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὰ ὅπλα, νὰ γράφῃς καλά, καὶ νὰ σημαδεύῃς καλήτερα ὅταν ἔχῃς τὸ ντουφέκι. Τοιαύτην ἀνατροφὴν θέλω νὰ λάβῃς διὰ νὰ γενῇς μίαν ἡμέραν ἄξιος τοῦ ἐνδόξου Πατρός σου, καὶ τῆς Πατρίδος σου.

Ἀφ' οὗ ἀναγνώσῃς τὸ γράμμα μου, φύλαξέ το διὰ νὰ τὸ ἀναγνώσῃς καὶ εἰς ἄλλον καιρόν, καὶ νὰ γνωρίσῃς ποία ἀνατροφὴ σὲ ἀνήκει.

Εὔχομαι ἐκ ψυχῆς τὴν κυρίαν Μητέρα σου, καὶ τὰ ἀδέλφια σου, καὶ σᾶς βεβαιόνω ὅτι ὁ μακαρίτης Μάρκος σᾶς ἄφησε καλὴν κληρονομίαν τὰς μεγάλας πρὸς τὴν Πατρίδα ἐκδουλεύσεις του, καὶ μένει εἰς ἄλλους ἡ φροντὶς διὰ νὰ μὴ σᾶς λείψῃ ποτὲ τίποτε. Τελειόνω μὲ τὴν ἐξῆς εὐχήν: «Ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος· τὰ δ' ἄλλα ὅμοιος, καὶ γένοι' ἂν οὐ κακός».

Ὁ μητροπολίτης ΙΓΝΑΤΙΟΣ

1824 Ἀπριλίου 7/19 ἐκ Πεισῶν.

ΧΑΪΝΕ — ΛΟΡΕΛΑΗ

Δὲν ξέρω ἀλήθεια τί σημαίνει
Κι' ἔτσι θλιμμένος εἶμ' ἐγώ.
Ἀπὸ τὴ σκέψι μου δὲ βγαίνει
Τὸ παραμύθι τὸ παληό.

Τ' ἀγέρι δρόσισε, νυχτώνει
Κυλάει ὁ Ῥῆνος δίχως βουή.
Ἡλιοβασίλεμα· καὶ μόνη
Σπιθοβολᾷ ἡ βουνοκορφή.

Καὶ στέκει τ' ὄμορφο κοράσι
Σὰν κάποιο θάμα ἐκεῖ ψηλά.
Χρυσᾶ στολίδια ἔχει κρεμάσει,
Χτενίζει τὰ χρυσᾶ μαλλιά.

Χτενίζει τα μὲ χρυσὸ χτένι
Καὶ τραγουδάει ἕνα σκοπό·
Εἶν' ἡ φωνή της μαγεμένη
Καὶ τὸ τραγοῦδι ἁρμονικό.

Τὸ ναύτη στῆ βαρκοῦλα φτάνει
Κι' ὁ πόνος πέφτει μ' ἄγρια ὁρμή·
Τοὺς ὄχτους ἡ ματιά του χάνει
Κι' ὅλο κυττάει πρὸς τὴν κορφή.

Θαρρῶ στὸ τέλος πὼς βουλιάει
Κ' ἡ βάρκα μὲ τὸ ναυτικό.
Νά, τί κατάφερεν ἡ Λορελάη
Μὲ τὸ τραγοῦδι τὸ γλυκό.

Α. ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Εἰς τὰ «Παναθήναια» συνεχίζομεν[1] τὴν δημοσίευσιν σημειωμάτων, τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι χρήσιμα εἰς τὸν μέλλοντα τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ βιογράφον. Τὰ σημειώματα, τὰ ὁποῖα δημοσιεύομεν τώρα, προσθέτουν γραμμὰς νέας εἰς τὸν βίον τοῦ ποιητοῦ. Ὀφείλομεν χάριτας εἰς τὴν παραδειγματικὴν εὐγένειαν τοῦ ἀξιοτίμου κόμητος Δημητρίου Λούντζη-Σολωμοῦ, ὅστις, ἀνευρὼν εἰς τὰ οἰκογενειακά του ἔγγραφα ἀρκετὸν μέρος τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητοῦ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δημητρίου καὶ ἄλλα ἀφορῶντα τὸν βίον τοῦ μεγάλου συγγενοῦς του, μᾶς τὰ παρεχώρησε πρὸς μελέτην καὶ δημοσίευσιν. Εὐχαριστοῦμεν καὶ δημοσίᾳ τὸν πολύτιμον φίλον μας.

Δυστυχῶς, ὁ Σολωμός, ὁσάκις ἔγραφε πρὸς τὸν ἀδελφόν του ἀπόρρητα, τοῦ παρήγγελλε νὰ καύσῃ τὰς ἐπιστολάς του, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν. Τὸ αὐτὸ ἔπραττε καὶ ὁ ἴδιος ὁσάκις ἐλάμβανεν ἐπιστολάς, αἱ ὁποῖαι ἐνόμιζεν ὅτι ἔπρεπε νὰ καῶσι. Τόσον ἦτο προφυλακτικός, ὥστε, μετὰ συνεννόησιν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, πρόσωπά τινα, κατὰ τὴν ἀλληλογραφίαν, ὡς ὁ ἀναγνώστης θὰ ἴδῃ κατωτέρω, κρυπτογραφικῶς καλεῖ ὁ ποιητής, *γάττα, μπάρμπα, κατσίδι κλ.* Καὶ αὐταὶ αἱ ἁπλαῖ ἐπιστολαί του δὲν ἐπεθύμει νὰ παραπέσουν. Διὸ ὁ ἀδελφός του εἰς ἐπιστολὴν τῆς 11 Αὐγούστου τοῦ 1835 τοῦ γράφει ὅτι ἐκτελεῖ τὴν *παραγγελίαν τῆς καταστροφῆς τῶν ἐπιστολῶν, ὅσαι περιεῖχον ἀπόρρητα καὶ ὅτι αἱ ἄλλαι ἐπιστολαὶ ἐσφραγισμέναι διαφυλάττονται μυστικώτατα.*

Ἐφοβεῖτο ἐνίοτε μήπως εἰς τὸ ταχυδρομεῖον παρεβιάζοντο αἱ ἐπιστολαί του ἢ ἐξηφανίζοντο. Ὡς πρὸς τοῦτο ὁ ἀδελφός του εἶχε τινα ἐπιστολήν του τὸν καθησύχαζε καὶ τὸν ἐπεβεβαίωνεν ὅτι ὁ ἴδιος «*πάντοτε παρευρίσκετο ἐντὸς τοῦ ταχυδρομείου ὁσάκις ὁ ταχυδρομικὸς σάκκος μετέβαινεν εἰς τὸ ταχυδρομεῖον καὶ παρευρίσκετο εἰς τὴν διαλογὴν ὅπως λάβῃ ἀμέσως τὴν ἀλληλογραφίαν του*». Σημειωτέον ὅτι ὁ ἀδελφός του ἦτο ῥέκτης, φιλόπονος καὶ ἕνεκα τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ ἠδύνατο παντοῦ νὰ παρευρεθῇ. Ἦτο πολιτευόμενος, ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Ζακύνθῳ κυβερνητικοῦ κόμματος. Ὑπῆρξεν Ὕπαρχος, Γερουσιαστὴς καὶ πρόεδρος τῆς Γερουσίας.

Ἐφοβεῖτο ὁ ποιητὴς τὴν περιπλάνησιν τῶν ἐπιστολῶν, διότι ἦτο κατὰ πολὺ λεπτός, προφυλακτικὸς καὶ δὲν ἤθελε νὰ παρεξηγηθῇ ποτέ. Εἶχε μεγάλην πεῖραν τῶν ἀνθρώπων, διότι ἦτο καὶ ψυχολόγος. Εἶχε μεγάλο θάρρος. Περιεφρόνει ἐκείνους, οἵτινες ἦσαν ἄξιοι περιφρονήσεως. Ἐφοβεῖτο πολὺ τοὺς ῥαδιουργους, τοὺς μοχθηρούς, τοὺς κόλακας καὶ τοὺς ἰδιοτελεῖς· προσεπάθει δὲ νὰ μὴ δώσῃ ἀφορμὰς εἰς τὰς μαύρας ψυχάς. Εἶχεν ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς φιλαργύρους. Ταῦτα ἀποδεικνύουσιν αἱ διασωθεῖσαι ἐπιστολαί του καὶ ἐκεῖναι ποὺ ἀπευθύνονται πρὸς αὐτόν.

Εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν ὁ ποιητὴς μετεχειρίζετο τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον. Ἔγραφεν εἰς ὅ,τι χαρτὶ εἶχεν ἐνώπιόν του. Ὡς ὁ ἀναγνώστης θὰ ἴδῃ εἰς πολλὰς ἐπιστολάς, δὲν ἔθετε τὴν ἡμερομηνίαν ἢ τὸ ἔτος. Αἱ πλεῖσται εἶναι γραμμέναι ἐν βίᾳ. Μετεχειρίζετο βουλοκέρι. Αἱ περισσότεραι εἶναι σφραγισμέναι μὲ σφραγῖδα φέρουσαν τὰ οἰκόσημα τῆς κομητείας του. Ὁ ποιητὴς ἐπροτίμα τὸ ταχυδρομεῖον. Μόνον ὁσάκις εὕρισκε πρόσωπον ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης, τὰς ἐνεπιστεύετο εἰς αὐτὸ διὰ νὰ δοθοῦν εἰς τὰς ἰδίας χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ ἢ φίλων.

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀδελφοῦ του δημοσιεύομεν ἀποσπάσματα ἢ ἐπιτομήν, ὁσάκις ἔχουν ἱστορικὴν ἀξίαν.

Τὰς εὑρεθείσας ταύτας ἐπιστολὰς τοῦ ποιητοῦ δημοσιεύομεν χρονολογικῶς ἐν μεταφράσει διότι ἔγραφε πάντοτε ἰταλικά. Πολλάκις παρεμβάλλομεν γεγονότα ἀφορῶντα τὸν βίον τοῦ ποιητοῦ.

Τὰ νέα ταῦτα σημειώματα διαιροῦμεν εἰς δύο. Τὸ πρῶτον ἀφορᾷ τὸν ἐν Ζακύνθῳ βίον, τὸ δεύτερον τὸν ἐν Κερκύρᾳ.

Α΄

Τῷ 1818 ὁ Σολωμὸς ἦτο τριετὴς τοῦ ἐν Παβίᾳ Πανεπιστημίου, καὶ πρὶν ἢ συμπληρώσῃ τὸ ἔτος, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ οὕτως οὔτε τὰς νομικὰς μελέτας ἐτελείωσεν, οὔτε ποτὲ ἐφρόντιζε περὶ διπλώματος. Ἄχρηστον δι' αὐτὸν ἦτο.

***

Ἐρχόμενος εἰς τὴν Ζάκυνθον ὁ ποιητὴς λεπτομερῶς ἔμαθε τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ὅτι συνήρχοντο εἰς τὴν πρὸς τὸ Ψήλωμα ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ οἴκου Λατίνου καὶ συνεσκέπτοντο περὶ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς δούλης πατρίδος. Ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ γείνῃ Φιλικός. Εἰς τὸν θεῖον τοῦτον ναὸν τὸν ὁδηγεῖ ὁ Ν. Καλύβας· τὴν μύησιν λαμβάνει ἀπὸ τὸν Φ. Καρβελᾶν, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀμμάτου ἱερέως Ἀ. Ἀργυροπούλου, ὁρκίζεται εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Τριμόρφου, ἡ ὁποία σῴζεται.

***

Εἰς τὴν Ζάκυνθον ὁ Σολωμὸς ἐξηκολούθησε τὰς φιλολογικὰς καὶ φιλοσοφικάς του μελέτας. Ἐγνώριζεν ὀλίγα ἑλληνικά, τὰ ὁποῖα εἶχε μάθῃ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τὸν παιδαγωγὸν ἱερέα Νικόλαον Κασιμάτην καὶ ἀπὸ τὸν Ἀντώνιον Μαρτελάον, ἀγαπητὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διδάσκαλον. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ζάκυνθον ἠθέλησε νὰ μάθῃ καὶ τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά· διὸ ἔλαβεν ὡς διδάσκαλον τὸν ἐξ Ἰθάκης Ἀναστάσιον Καραβίαν, διδάσκοντα εἰς τὴν δημοσίαν σχολὴν Ζακύνθου. Ὁ γνωστὸς ἱστορικὸς Ἑρμᾶννος Λούντζης, ὅστις ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Καραβία, γράφει ὅτι ὁ Ἰθακήσιος οὗτος διδάσκαλος ἦτο *μεταξὺ τῶν σχολαστικῶν σχολαστικώτατος*. Ὅμως ἦτο ἐκ τῶν νεωτεριζόντων. Εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τὰς ἐξηγήσεις τὴν πολυλεξίαν. Μετεχειρίζετο τὴν γραμματικὴν τοῦ Κούμα.

Ὁ Σολωμός, ὅπως δήποτε ὠφελήθη. Ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Γεώργιος Κανάλης, γράφει ὅτι ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Καραβία ἤκουσε ὅτι ὁ ποιητής μας ἐμελέτησε τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς καὶ ἱστορικούς, ὅτι μετὰ ἐνθουσιασμοῦ ἀνεγίνωσκε κατ' ἐπανάληψιν τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Θουκυδίδην.

Ὁ Σολωμὸς ἠρέσκετο εἰς τὴν μελέτην τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Χρυσοστόμου ἰδίως. Καὶ ἄλλους πατέρας ἀνεγίνωσκε. Πολλάκις ἀνέγνωσε τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην. Ἠρέσκετο εἰς τὴν ἀποστήθισιν τῶν Ψαλμῶν τοῦ Δαυΐδ, τῶν Θρήνων τοῦ Ἱερεμίου, τῶν Δοκιμασιῶν τοῦ Ἰώβ, καὶ τοῦ Ἄσματος Ἀσμάτων.

Ὁ Σολωμὸς ἔμαθεν ἀπὸ Ἰταλοὺς σοφοὺς τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς λαογραφίας. Ἐπρόσεχεν ὁσάκις ὁ λαὸς ὡμίλει. Μὲ προσοχὴν περισυνέλεγε δημοτικὰ *τραγούδια*. Τῷ 1822, ὡς τοῖς πᾶσι γνωστόν, ἀφίκετο εἰς Ζάκυνθον ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, ὅστις τοῦ εἶπεν ὅτι ὁ προορισμός του ἦτο νὰ γείνῃ *θεμελιωτὴς νέας φιλολογίας τῆς Ἑλλάδος*. Ὑπῆρξε προφήτης.

Λαβὼν θάρρος ὁ ποιητὴς ἐξηκολούθησεν, ὡς γνωστόν, τὴν μελέτην τῆς ζωντανῆς γλώσσης, βοηθούμενος ἀπὸ τὸν ἴδιον Τρικούπην.

***

Αἱ φιλολογικαί, οὕτως εἰπεῖν, συναναστροφαί, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ποιητὴς αὐτοσχεδίαζε, ἐγίνοντο εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ εἰς τὰς οἰκίας τοῦ Λούντζη, τοῦ Δ. Πελεκάση, τοῦ Ταγιαπιέρα, τοῦ Π. Μερκάτη, τοῦ Στράνη καὶ Ν. Δομενεγίνη.

Τὰ προσφιλέστερα μέρη δι' αὐτὸν ἦσαν *Στοῦ Στράνη*, ἔνθα διέμενε τὸν περισσότερον καιρὸν καὶ ἔγραψε τὸν ἀθάνατον Ὕμνον[1], ἡ τοποθεσία *στοῦ Δαβία*, τὴν ὁποίαν ὕμνησε μὲ δύο ἰταλικὰ *σονγέτα* καὶ ἡ παρὰ τῇ Λαγκάδᾳ ἔξωθεν τῆς πόλεως ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Τριάδος μὲ τὴν ποιητικὴν περγουλιάν. Ὅταν μετέβαινεν εἰς τοῦ *Δαβία* — κτῆμα τοῦ Δομενεγίνη, οἰκογενειακοῦ φίλου — διέμενεν ἀρκετὰς ἡμέρας. Εἰς δὲ τὴν Ἁγίαν Τριάδα χάριν περιπάτου συχνότατα ἐπήγαινε μὲ ἐκλεκτοὺς φίλους, ἰδίως μὲ τὸν λόγιον Παῦλον Μερκάτην. Ἐδῶ ὁ ποιητὴς εὕρισκε τὴν *ἡσυχίαν* τὸ ὁμολογεῖ εἰς τὸ σοννέτο τοῦτο, πρὸς τὸν Μερκάτην, ὁ ἴδιος. Τὸ μεταφράζομεν.

«Ἐλαφρὸ φλίφλισμα ἀπὸ τρυφερὸ κλαράκι,
»ποὺ φυλάει τὸν τοῖχο τοῦ ὡραίου ναοῦ, φλοί-
»σβισμα ρυακιοῦ, ποὺ ἀπὸ τὰ ὕψη τῆς ράχης
»ρέει γιὰ νὰ δροσίσῃ.

«Φαίνεται ὅτι ἡ *βασανισμένη ψυχὴ* τρέφεται
»ἀπὸ τὰ ἅγια πράγματα, κι' ὅτι ἀπ' τὴν πρωσι-
»νάδα κι' ἀπὸ τὸ τρεμουλιαστὸ ρυάκι, τὴν ἁρ-
»πάζει καὶ τὴν φέρει στὸν οὐρανό, ὅπου εἶναι
»ἡ σωτηρία.

«Σὲ *τοῦτο τὸν τόπο, ὅπου βασιλεύει ἡ ἡσυ-*
»χία, ἴσως γιατὶ ἡ θρησκεία γύρω τριγυρίζει,
»κάνει σκεφτικὸ κάθε θνητὸ νοῦ.

«Σύ, λοιπὸν[1] ἄνοιξε τὰ χείλη σὲ νέο θέμα.
»Δὲν ξέρω ἂν τὸ μάτι ἐδῶ ξανοίγει τὸ νοῦ ποὺ
»φοβεῖται, ἢ τὸ χέρι ποὺ τρέμει».

***

Εἰς τὰς συναναστροφὰς ὁ ποιητὴς ἦτο μελαγχολικὸς καὶ σκυθρωπὸς ὁσάκις ἤκουε τὰ συνήθη μωρολογήματα· ἀλλ' ὅταν ὁ λόγος ἦτο περὶ σπουδαίων ἀντικειμένων, ἀμέσως ἐγίνετο εὔγλωττος, θαυμαστός, ζωηρὸς καὶ ἡ μεγαλοφυΐα αὐτοῦ ἐσπινθηροβόλει. Ἀπέφευγε τὰς κακολογίας καὶ τὰ ἐπικίνδυνα ἀστεῖα. Εὐχαριστεῖτο εἰς τὰ ἀθῷα καὶ ἀβλαβῆ ἀστεῖα, καὶ ταῦτα εἰς στενὸν κύκλον.

Εἰς τὰς συναναστροφὰς λογίων ἦτο θεῖος. Τότε αὐτοσχεδίαζε *σονγέτα*, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ ῥίμες ὑποχρεωτικὲς (rime obbligate). Ἕνας ἐπιστήθιος τοῦ ποιητοῦ φίλος, ὁ ἰατροφιλόσοφος Διονύσιος Ταγιαπιέρας ἐβεβαίωνεν ὅτι ἅμα ἐδίδοντο εἰς τὸν ποιητὴν ὑποχρεωτικὲς ῥίμες, ἐπὶ τοῦ χάρτου ἡ γραφὶς ἔτρεχε μετὰ θαυμαστῆς ταχύτητος καὶ πολλάκις μὲ τὰς αὐτὰς ἐκείνας ὑποχρεωτικὰς ῥίμας αὐτοσχεδίαζε δύο *σονγέτα* ἀντιθέτου θέματος. Δυστυχῶς τὰ πλεῖστα ἀπωλέσθησαν, διότι, οὐδεὶς τῶν συγχρόνων τὰ περιέσωσε, ἢ ἂν τις τὰ ἐφύλαττε, ἐπειδὴ ὁ Σολωμὸς δὲν τὰ ὑπέγραφε, θὰ σῴζωνται ἀνωνύμως. Ἐπίσης αὐτοσχεδίαζε χωρὶς νὰ γράφῃ. Ὁ κύριος Δημήτριος Λούντζης Σολωμὸς κατέχει πολύτιμον βιβλίον περιέχον τεσσαράκοντα τέσσαρα *σονγέτα*. Εἶναι εἶδος συναγωνισμοῦ μεταξὺ τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Ἰωάννου Λούντζη. Δυστυχῶς ὁ ἀντιγράφας αὐτὰ δὲν ἐσημείωσε ποῖα εἶναι τοῦ ποιητοῦ μας,

[1] Βλέπε τεύχη 31 Μαΐου 1902, 15-31 Αὐγούστου καὶ 15 Σεπτεμβρίου 1903, 31 Μαρτίου 1904 καὶ 30 Σεπτεμβρίου 1905.

[1] Ὁ σεισμὸς τοῦ 1893 κατέστρεψε τὴν ἱστορικὴν οἰκίαν ἔνθα ὁ *Ὕμνος* ἐγράφη. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἂν ὁ Δῆμος ὑφώσῃ ἐκεῖ στήλην δηλοῦσαν τὸ γεγονός. Οὕτως οἱ κατὰ καιρὸν σέμπροι θὰ ἤξευρον ὅτι ὁ τόπος ἐκεῖνος ἔχει ἄξίαν καὶ δὲν θὰ διώξουν ποτὲ τοὺς μετὰ ἱεροῦ ζήλου ἐπισκεπτομένους ξένους, ὡς καμία φορὰ συμβαίνει.

[1] Τὸν Παῦλον Μερκάτην, ὅστις ἔγραφε καὶ ποιήματα καὶ ἦτο τὸ ἄκρον θεοσεβής, μέχρι φανατισμοῦ μάλιστα.

καὶ ποῖα τοῦ Λούντζη. Ἀνέγνωμεν αὐτά, ἀλλὰ δὲν *τολμῶμεν* νὰ δημοσιεύσωμεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα νομίζομεν ὅτι εἶναι τοῦ Σολωμοῦ.

Ὁ Λούντζης οὗτος ἦτο ἀνὴρ γραμμάτων, κάτοχος τῆς ἰταλικῆς. Πρὸς τοῖς ἄλλοις μετέφρασε καὶ τὸν Ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν ἰταλιστί, καὶ ἡ μετάφρασις σώζεται ἀνέκδοτος παρὰ τῷ κ. Δημητρίῳ Λούντζῃ Σολωμῷ. Διὰ νὰ λάβῃ ὁ ἀναγνώστης ἰδέαν τῆς *ἀνεκδότου* ταύτης μεταφράσεως δημοσιεύομεν τὰ δύο πρῶτα τετράστιχα:

Ti raviso a quel gagliardo
Fiero taglio dell' acciar,
Ti raviso a *quello* sguardo,
Che va l'orbe a misurar.

Oh! dalle ossa sacre uscita
Dall'Ellenia antichità:
E qual prima e forte e ardita,
Salve, oh Salve, o Liberta!

***

Ἐκτὸς τῶν *σοννέτων* αὐτοσχεδίαζε δίστιχα, τετράστιχα ὅταν ἔβλεπέ τι προσφιλὲς αὐτῷ, ἢ ἤκουε κἄτι, ἢ συνέβαινέ τι. Ἐνίοτε *αὐτὰ τὰ* ἔγραφεν ὁ ἴδιος εἰς τεμάχια χάρτου ἢ ἐξωφύλλου βιβλίου, ἢ τὰ ἔγραφον οἱ οἰκεῖοι του. Ἐκ τούτων πολλὰ ἀπωλέσθησαν ἢ παρέπεσαν, καὶ κατὰ καιρούς, τυχαίως, εὑρίσκονται. Ἐδημοσιεύσαμεν ἄλλοτε εἰς τὰ «Πανάθήναια» τοιαῦτα μικρὰ ποιημάτια.

Ἐσχάτως ὁ περιλημένος ἡμῖν κ. Δημήτριος Λούντζης εὐηρεστήθη νὰ μᾶς κάμῃ γνωστὰ τὰ ἑξῆς, τὰ ὁποῖα ἀνεῦρεν:

Ἀγάπα γιὰ νὰ ζήσῃς,
Ζῆσε γιὰ ν' ἀγαπᾷς.

Σημειωτέον ὅτι ἐνίοτε ὁ ποιητὴς ἐκ γνωστοῦ ἀποφθέγματος ἔκαμνε δίστιχον. Ἰδοὺ τώρα καί τινα ἰταλικά, τὰ ὁποῖα καὶ *μεταφράζομεν*:

Il gomitoto

Filide stavasi nel fresco April,
Facea gomitoli di bianco fil,
Quelli, or fuggivano da lei lontano,
Ora stringevansi nella sua mano.

Ah! quel gomitolo che non son io!
Giammai mostrarmeli potrei restio;
Di quel gomitolo vorei il destino,
Per sempre stringermi a lei vicino.

Μετάφρασις:

«*Τὸ κουβάρι*»

«Σὲ δροσᾶτο ἀπριλιάτικο ἀέρι, ἡ Φίλιδα ἐμάζωνε ἄσπρο γνέμα κ' ἔκανε κουβάρια. Ἐκεῖνα πότε ξεφεύγανε *μακρυά* της, *πότε* ἐσφίγγοντο στὰ χέρια της».

«Ἄ! νὰ μὴν εἶμαι 'γὼ ἐκειὸ τὸ κουβάρι! Ποτέ μου δὲ θά της ἤμουνα ἄγροικος καὶ θὲ νὰ *ἐστριμονόμουνα* πάντα κοντά της».

Titone e l'Aurora

Come, l' amorosa quercia,
L' edera verde allaccia,
Cosi *l' Aurora amabile*
Il suo Titone abbraccia.

Sol freddi baci innondano
Il suo sembiante adorno;
Ringiovanir potealo
Lei, che rinova il giorno.

«*Ὁ Τιθωνὸς κ' ἡ Αὐγὴ*»

«Καθὼς τὴν παμπάλαιη βελανιδιὰ περικυκλώνει ὁ πράσινος κισσός, ἔτσι ἡ χαριτωμένη Αὐγοῦλα ἀγκαλιάζει τὸν Τιθωνό της».

«Μοναχὰ κρύα φιλιὰ πλημμυρίζουνε τὸ ὁμορφό της πρόσωπο. Μποροῦσε νὰ τὸν ξανανιώσῃ ἐκείνη, πού ξανανιώνει τὴν ἡμέρα».

Il core insensibile

Dimmi, com' è possibile,
Che quel tuo freddo cuor,
Alla pietà sensibile
Possa destar l' amor?

Le *selci a te somigliano*;
Fredde su i monti stan:
E, Coll' attrito, accendono
Quel fuoco, che *non han*.

«*Ἡ ἀναίσθητη καρδιὰ*»

«Πές μου, πῶς εἶναι δυνατό, ἐκείνη ἡ παγωμένη καρδιά σου νὰ ξυπνήσῃ τὸν ἔρωτα στὴν εὐαίσθητη εὐσπλαχνία;»

«Οἱ βελανιδιὲς μὲ σένανε μοιάζουνε. Κάθουνται ψυχρὲς στὰ βουνὰ καὶ μὲ τὸ τρίξιμο ἀνάβουνε ἐκείνη τὴ φωτιά, πού δὲν ἔχουνε».

Ἐπίγραμμα

Fra il riso ed il pianto trascore la vita.
Ma l'uomo vivrà quande essa è finita.

«Ἀνάμεσα στά γέλια καὶ στὰ δάκρυα τρέχει ἡ ζωή. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος θὰ ζῇ, ὅταν τελειώσῃ ἡ ζωή».

Εἰς τὰ χειρόγραφα εἶναι καὶ ἕνα χαρτὶ μὲ τὸ ἑξῆς τετράστιχον:

Se del Dendrinò traccio il gentile
Nome, da me, diletto, e, riverito;
Ecco ch'ora *mi sembra ancor non vile*
Questo mio giovanil canto imperito.

DIONISIO SOLOMOS

«Ἂν τοῦ Δενδρινοῦ μου γράφω τὸ εὐγενικὸ ὄνομα, σέ μὲ σεβαστὸ κι' ἀγαπητό' νά, πού τώρα ἀκόμα δὲ μοῦ φαίνεται δειλὸ αὐτὸ τὸ νεανικό μου τραγούδι, χωρὶς πεῖρα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ»

Βεβαίως τὸ τετράστιχον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὁ ποιητὴς ἔστειλε τῷ Δενδρινῷ, βεβαιοῖ ὅτι θὰ συνώδευε *νεανικόν του ποίημα*, τοῦ ὁποίου ἡ τύχη μᾶς εἶναι ἄγνωστος.

[Συνέχεια]

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΛΕΥΚΕΣ ΝΥΧΤΕΣ

ΠΡΩΤΗ ΝΥΧΤΑ

Ἦταν μιὰ θαυμάσια νύχτα,—ἀπὸ τὶς νύχτες ἐκεῖνες ποὺ μόνον τὰ χρόνια τὰ νεανικὰ ἐγνώρισαν. Ξάστερος ὁ οὐρανὸς καὶ τόσο ἤρεμος ποὺ ἄθελα, *κυττάζοντάς τον ρωτοῦσες*: Πῶς νὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι κακοὶ κάτω ἀπὸ τόσο ἔμορφον οὐρανό;— Καὶ ἡ σκέψις αὐτή, καὶ αὐτὴ εἶναι βγαλμένη ἀπὸ τὰ πιὸ ἄδολα νεανικὰ χρόνια. Μὰ ἔτσι νέα γιὰ πολὺν καιρὸ ἄς εἶναι ἡ καρδιά σας.

Ἀπὸ τοὺς «κακοὺς ἀνθρώπους» πῆγε ὁ νοῦς μου στὸ *πῶς εἶχα περάσει τὶς ὧρες* μου τὴν ἡμέρα ἐκείνη. Μιὰ θλίψη παράξενη μὲ εἶχε πιάσει ἀπὸ τὸ πρωΐ. Μοῦ φαινότανε πὼς ὅλοι μ' ἔφευγαν, μ' ἐγκατέλειπαν, μ' ἄφηναν μονάχο. Βέβαια, θὰ μὲ ρωτοῦσε κανείς: Ποιοὶ εἶναι λοιπὸν αὐτοὶ οἱ «ὅλοι»; γιατί, ὀκτὼ χρόνια τώρα ποὺ κατοικῶ στὴν Πετρούπολι, δὲν κατώρθωσα νὰ κάμω ἕνα φίλον. Μὰ τί εἶναι φίλος; Ἐμένα φίλος μου εἶναι ὁλόκληρη ἡ Πετρούπολις. Γι' αὐτὸ μοῦ φαινότανε σήμερα τὸ πρωΐ πὼς ὅλοι μ' ἐγκατέλειπαν, γιατὶ ὁλόκληρη ἡ Πετρόπουλις εἶχε πάει στὴν ἐξοχή. Μὲ τρόμαζε ἡ *σκέψις πὼς θἄμενα μόνος*. Τρεῖς ἡμέρες τώρα λούφαζε μέσα μου ὁ φόβος αὐτὸς χωρὶς νὰ τὸν καταλάβω, καὶ τὶς τρεῖς αὐτὲς ἡμέρες ἔπαιρνα τοὺς δρόμους λυπημένος, καὶ δὲν μποροῦσα νὰ ἰδῶ ποιὰ εἶναι ἡ αἰτία. Στὸ Νέβσκη, στὸν κῆπο, στὴν προκυμαία κανένα πρόσωπο γνωστό μου. Βέβαια, οὔτε ἕνας δὲν μὲ γνωρίζει ἀπ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς γνωστούς μου· ἐγὼ ὅμως τοὺς γνωρίζω ὅλους καὶ καθέναν χωριστά· ἔχω σπουδάσει τὶς φυσιογνωμίες αὐτές, ξέρω νὰ διαβάσω τὴ χαρὰ καὶ τὴ λύπη τους καὶ αἰσθάνομαι σὰν νάταν δική μου. Ἔχω καὶ ἕναν στενὸ φίλο—σχεδὸν δηλαδή, *γιατὶ ποτὲ δὲν μιλήσαμε*—ἕνα γεροντάκι ποὺ ἀπαντοῦσα κάθε ἡμέρα, τὴν ἴδια ὥρα πάντα, στὴ Φοντάγκα. Ἕνα σεβάσμιο γεροντάκι, πάντα νὰ συζητῇ μὲ τὸν ἑαυτό του· τὸ ἀριστερό του χέρι αἰωνίως ἦταν σὲ κίνησι, καὶ μὲ τὸ δεξιὸ κρατοῦσε ἕνα μεγάλο μπαστοῦνι ποὺ εἶχε λαβὴ μιὰ χρυσὴ σφαῖρα. Ἂν μοῦ τύχαινε κανένα ἐμπόδιο καὶ δὲν πήγαινα τὴ συνειθισμένη ὥρα στὴ Φοντάγκα, εἶχα τύψεις καὶ ἔλεγα: τὸ γεροντάκι μου θὰ εἶναι μελαγχολικό. Εἴχαμε καὶ οἱ δύο σὰν κρυφὴ ἐπιθυμία νὰ μιλήσωμε. Εἶναι λίγος καιρός,—εἶχαν περάσει δύο ὁλόκληρες ἡμέρες χωρὶς νὰ *ἰδωθοῦμε—ποὺ* τὴν ἴδια στιγμὴ κάναμε κι' οἱ δυὸ νὰ χαιρετισθοῦμε, μὰ γλήγορα σκεφθήκαμε πὼς δὲν γνωριζόμαστε. Καὶ ἔτσι κυτταχθήκαμε μονάχα μὲ συμπάθεια.

Καὶ τὰ σπίτια, κι' αὐτὰ μοῦ εἶναι πολὺ γνώριμα. Σὰν περνῶ, κάθε σπίτι τρέχει μπροστά μου, *μὲ κυττάζει μὲ ὅλα του τὰ παράθυρα* καὶ μοῦ λέγει: «Καλημέρα, τί κάνεις; Ἐγώ, δόξα σοι ὁ Θεός, εἶμαι καλά. Τὸ Μάη θὰ μοῦ προσθέσουν ἄλλο ἕνα πάτωμα», ἢ «λίγο ἔλειψε νὰ πιάσω φωτιά. Θεέ μου, πῶς ἐτρόμαξα» κλπ. Μὰ οὔτε τ' ἀγαπῶ καὶ ὅλα μὲ τὴν ἴδια ἀγάπη· ἔχω καὶ τὶς ἀδυναμίες μου. Ἕνα, ποὺ πολὺ τὸ συμπαθῶ, ξέρω πὼς τὸ καλοκαίρι θὰ ἔχῃ ἀνάγκη ἀπὸ γιατρό· κάθε μέρα βέβαια θὰ περνῶ ἀπὸ τὸν δρόμο του νὰ κυττάζω ἂν τὸ φροντίζουν ἀρκετά. Γιατὶ αὐτοὶ οἱ γιατροί!.. Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάγῃ!

Μὰ ποτὲ δὲν θἄ ξεχάσω ἕνα χαριτωμένο σπιτάκι τριανταφυλλί, μικρούτσικο, ὅλο ἀπὸ πέτρα, ποὺ μ' ἐκύτταζε μὲ τόση στοργὴ καὶ ἔδειχνε φανερὰ τόση καταφρόνια στὰ γύρω του ἄσχημα καὶ κακοχτισμένα· μοῦκανε ἀληθινὴ χαρὰ νὰ περνῶ μπροστά του. Μιὰ μέρα, τὸ καϋμένο μοῦ εἶπε μὲ ἀμέτρητη λύπη: «θὰ μὲ βάψουν κίτρινο! οἱ βάρβαροι, οἱ φονηάδες! Τίποτα δὲν θὰ μ' ἀφήσουν· οὔτε τὶς κολόννες, οὔτε τὰ κάγκελα...» Καὶ ἀλήθεια, τὸ ἀγαπημένο μου σπιτάκι κιτρίνησε σὰν τὸ λεμόνι. Λὲς καὶ σ' ὅλο του τὸ αἷμα εἶχε χυθῇ χολή! Δὲν εἶχα πειὰ τὸ θάρρος *νὰ πάω νὰ τὸ ἰδῶ*, ἔτσι *παραμορφωμένο*, ὕστερα ἀπὸ τόση χάρι, βαμμένο μὲ τὰ κινέζικα χρώματα!

Τώρα καταλαβαίνετε μὲ τί τρόπο γνωρίζω ὅλη τὴν Πετρούπολι.

Σᾶς ἔχω πῆ τὸ *πῶς πέρασα* τρεῖς ἡμέρες ἀνήσυχες, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ εὕρω τὴν αἰτία τῆς μελαγχολίας μου. Πουθενὰ δὲν ἤμουν εὐχαριστημένος, οὔτε στὸ δρόμο, οὔτε στὸ σπίτι μου. Τί μοῦ λείπει λοιπόν; σκεπτόμουνα. Γιατί αὐτὴ ἡ πλῆξις; Καὶ πρώτη φορὰ ἔβλεπα τώρα τοὺς μαυρισμένους τοίχους καὶ τὸ ταβάνι, ὅπου χάρις στὴ *Ματρένα* οἱ *ἀράχνες* εἶχαν γύρω ἁπλωθῆ. Ἐκύτταξα ἕνα ἕνα τὰ ἐπιπλά μου, μὴν εὕρω ἐκεῖ τὴν αἰτία τῆς δυστυχίας μου. (Γιατί, πάντα μου, καὶ ἡ πειὸ παραμικρὴ μετατόπιση μιᾶς καρέκλας μ' ἔκανε ἔξω φρενῶν). Ἔπειτα πῆγα στὸ παράθυρο... Τίποτε, καμιὰ *καινούργια ἀφορμή*. Εἶπα νὰ καλέσω τὴ Ματρένα καὶ ἤσυχα νὰ τὴν μαλώσω γιὰ τὴν ἀκαθαρσία της καὶ μάλιστα γιὰ τὶς ἀράχνες· ἐκείνη μ' ἐκύτταξε μὲ ἀπορία καὶ τίποτε ἄλλο. Βγῆκε ἀπὸ τὴν κάμαρα χωρὶς νὰ εἰπῇ λέξι. Καὶ οἱ ἀράχνες ποτὲ δὲν θὰ φύγουν ἀπ' ἐκεῖ.

Μόλις σήμερα τὸ πρωΐ κατάλαβα τί τρέχει. Νά... ὅλοι τόσκασαν γιὰ τὴν ἐξοχή!... (Μὲ συγχωρεῖτε γιὰ τὴ φράσι μου· σᾶς τὰ λέγω ἁπλᾶ, ἄτεχνα). Ναί, ὅλη ἡ Πετρούπολις εἶναι στὴν ἐξοχή... Καὶ τώρα, κάθε ἄνθρωπος ἔντιμος, καθὼς *πρέπει θέλω νὰ εἰπῶ*, *ποὺ πηγαίνει ἁμα-*

ΑΔΕΛΦΑΙ ΥΠΟ ΚΗΣΑΙΝ — ΔΡΕΣΔΗ

ξάδα, μοῦ φαίνεται ἕνας καλὸς οἰκογενειάρχης ποὺ τελείωσε τὶς δουλειές του καὶ πάει εὐχαριστημένος στὸ ἐξοχικό του σπίτι. Ὅλοι οἱ διαβάτες, τρεῖς ἡμέρες τώρα, ἔχουν ἀλλάξει, καὶ ἡ ὄψη τους μοῦ λέγει: Εἴμαστε περαστικοί· σὲ δυὸ ὧρες φεύγομε.

Ἂν κανένα παράθυρο γειτονικὸ ἄνοιγε καὶ ἔβλεπα, ἐπάνω στὰ γυαλιά, ἄσπρα ζαχαρένια χεράκια καὶ ὕστερα ἕνα νόστιμο κεφαλάκι νὰ καλῇ τὸν ἀνθοπώλη, δὲν φανταζόμουν πὼς ἡ κόρη ἐκείνη ἤθελε νὰ χύσῃ τὴν ἄνοιξι στὸ σκοτεινὸ δωμάτιό της· ἐνόμιζα πὼς μοῦλεγε: «Τὰ λουλούδια αὐτά, θὰ τὰ πάρω μαζί μου στοὺς ἀγρούς!»

Ἂν ἀπαντοῦσα καμιὰ σειρὰν ἀπὸ κάρα, ποὺ βάδιζαν ἀργά, φορτωμένα, μὲ βουνὰ ἀπὸ ἔπιπλα, τραπέζια, καρέκλες, ντιβάνια καὶ καναπέδες, σκεύη μαγειρικὰ καὶ πάνω ἀπ' ὅλα αὐτὰ συχνὰ καθισμένη τὴ μαγείρισσα σὰν κλῶσσα, ἤ ἂν ἔβλεπα στὸ Νέβα βαποράκια, φορτωμένα κι' αὐτὰ μὲ ἔπιπλα, κάρα καὶ βαποράκια ἐπλήθαιναν στὰ μάτια μου καὶ νόμιζα πὼς ὁλόκληρη ἡ πόλις ἔφευγε, ὅλοι μετανάστευαν καὶ ἡ Πετρούπολις θ' ἀπόμενε ἔρημη. Αὐτὸ μ' ἔβλιβε, μ' ἐπείραζε, γιατὶ ἐγὼ δὲν ἠμποροῦσα νὰ πάω στὴν ἐξοχή. Καὶ ὅμως ἤμουν ἕτοιμος ν' ἀνέβω σὲ κάθε κάρο, σὲ κάθε ἁμάξι. Μὰ κανένας δὲν μὲ καλοῦσε. Μὲ λησμονοῦσαν ὅλοι σὰν νὰ ἤμουν ξένος ἐγώ!

Πολλὴν ὥρα ἐβάδιζα ἔτσι. Δὲν ἤξερα ποῦ βρίσκομαι. Ἔξαφνα εἶδα τὰ ὀχυρώματα κ' ἔγεινα μονομιᾶς χαρούμενος. Μπῆκα στοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ λειβάδια· καμιὰ κούρασι δὲν αἰσθανόμουν. Μάλιστα ἐνόμιζα πὼς ἡ ψυχή μου εἶχε ἐλευθερωθῆ ἀπὸ φορτίο βαρύ. Ὅλοι μέσ' ἀπὸ ταμάξια μ' ἐκύτταζαν μὲ τόση συμπάθεια ποὺ λὲς καὶ ἤθελαν νὰ μὲ χαιρετήσουν. Ὅλοι ἦταν χαρούμενοι, κ' ἐγὼ δὲν ἤξερω γιατί. Ὅλοι ἐκάπνιζαν ὡραῖα τσιγάρα. Ἐγώ, ἤμουν εὐτυχισμένος. Μονομιᾶς νόμισα πὼς πέταξα στὴν Ἰταλία· τόση χαρὰ μοΰδωκε ἡ φύσις, ἐμένα τοῦ μισοαρρωστημένου, τοῦ μισοπεθαμένου παιδιοῦ τῆς πρωτευούσης.

Ἔχουν κάτι ποὺ ἐγγίζει βαθειά, τὰ περίχωρα τῆς Πετρουπόλεως τὴν ἄνοιξι, ὅταν ξαφνικὰ δείχνῃ ὅλη τὴ ζωὴ ποὺ κρύβει μέσα της, καὶ ξανοίγῃ στολισμένη, στεφανωμένη μὲ ἄνθη. Θυμίζει τὶς κόρες ἐκεῖνες τὶς μαραμένες καὶ ἀναιμικὲς ποὺ σοῦ κάνουν πόνο καὶ ποὺ ξαφνικὰ μονομιᾶς λάμπουν ἀπὸ ἐμορφιά. Στέκεσαι θαμπωμένος καὶ ρωτᾷς ποιὰ δύναμις ἔχυσε τόσο φῶς στὰ μάτια ἐκεῖνα τὰ θολωμένα καὶ σκεπτικά.

ποιὸς ἐχάρισε τὸ χρῶμα αὐτὸ τοῦ τριαντάφυλλου στὰ χλωμιασμένα τους μάγουλα· ποιὸς ἔδωσε τὸ πάθος στὸ πρόσωπο ἐκεῖνο τὸ ἄτονο· πῶς ἔτσι βαθειὰ ἀνεβοκατεβαίνει τώρα τὸ στῆθος αὐτό; Θεέ μου! ποιὸς μπόρεσε νὰ δώσῃ στὴν ἄμοιρη αὐτὴ κόρη τὴν ἄνθησι, τὴν ξαφνικὴ αὐτὴ ζωή, τὴν ἐμορφιά; Ποιὸς ἔκανε νὰ λάμψῃ τὸ χαμόγελό της; Ποιὸς λοιπὸν μεταγγίζει τόση χαρά; Κυττάζεις γύρω σου νὰ τὸν ἀνακαλύψῃς, καὶ μαντεύεις... Μὰ περνᾷ ὁ καιρός, καὶ αὔριο ἴσως θὰ ἰδῇς καὶ πάλι τὸ βλέμμα τὸ θλιμμένο καὶ σκεπτικό, τὸ χλωμὸ πρόσωπο, τὴ στάσι τὴν ἄτολμη, τὴ δειλή: νά, ἡ σφραγίδα τῆς λύπης, ἡ ἀναπόλησις τῆς ἐφήμερης ἄνοιξης... καὶ λυπᾶσαι ποὺ ἡ ἐμορφιὰ ἐκείνη μαράθηκε τόσο γλήγορα. Καὶ δὲν πρόφθασες οὔτε νὰ τὴν ἀγαπήσῃς!...

Πολὺ ἀργὰ γύρισα στὴν πόλι. Δέκα ἡ ὥρα. Ὁ δρόμος ἐπήγαινε πλάϊ-πλάϊ μὲ τὸ κανάλι. Αὐτὴ τὴν ὥρα εἶναι ἐρημικὸς ὁ δρόμος αὐτός... Ναί, τὸ σπίτι μου εἶναι στὸ πειὸ μακρυνὸ προάστειο.

Ἐπήγαινα σιγοτραγουδῶντας. Χαρούμενος σὰν εἶμαι, πάντα κάτι τραγουδῶ. Εἶναι, θαρρῶ, συνήθεια ἐκείνων ποὺ δὲν ἔχουν κανέναν φίλο καὶ δὲν ἠξέρουν μὲ ποιὸν νἀπολαύσουν τὴ χαρὰ ποὺ ἔρχεται γιὰ μιὰ στιγμή.

Μά, ἡ νύχτα αὐτὴ κάτι μοῦ ἑτοίμαζε.

Μονάχος, ἀκουμπισμένος στὸ πεζοῦλι τοῦ καναλιοῦ, εἶδα μιὰ γυναῖκα. Φαινότανε πὼς κύτταζε προσεκτικὰ τὰ θολωμένα νερά. Φοροῦσε ἕνα ἔμορφο καπέλο μὲ λουλούδια κίτρινα καὶ μιὰ μαύρη μαντίλια.

«Νέα εἶναι καὶ θὰ εἶναι καὶ μελαχροινὴ» συλλογίσθηκα.

Δὲν φάνηκε νἄκουσε τὰ βήματά μου, οὔτε κινήθηκε διόλου ὅταν πέρασα δίπλα της κρατῶντας τὴν ἀναπνοή μου· ἡ καρδιά μου χτυποῦσε πολὺ δυνατά.

«Παράξενο, θὰ εἶναι πολὺ συλλογισμένη». Καὶ σταμάτησα ἔξαφνα, γιατὶ μοῦ φάνηκε πὼς ἄκουσα κλᾶμα πνιγμένο.

«Ἀλήθεια εἶναι· κλαίει».

Ἐπέρασε μιὰ στιγμὴ καὶ ξανάκουσα τὸ κλᾶμα. Θεέ μου! ἡ καρδιά μου τὴν ἐπόνεσε. Εἶμαι φυσικὰ πολὺ δειλὸς μὲ τὶς γυναῖκες, μὲ σὲ τέτοια στιγμή!... Γύρισα πίσω, ἐπλησίασα καὶ θἄρχιζα βέβαια μὲ τὴ λέξι: «Κυρία», μὰ σκέφθηκα ἀμέσως πὼς ἔτσι ἀρχίζουν σὲ χίλιες παρόμοιες περιστάσεις ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ σαλονιοῦ. Ζητοῦσα μιὰ λέξι πειὸ σπάνια. Ἡ κόρη ἔξαφνα μ' ἐκύτταξε καὶ ἔφυγε βιαστικὴ περνῶντας μπροστά μου. Τὴν ἀκολούθησα. Μὰ ἐκείνη πέρασε στὸ ἀντικρυνὸ πεζοδρόμιο. Δὲν τολμοῦσα νὰ πάω κ' ἐγώ· ἡ καρδιά μου χτυποῦσε σὰν τοῦ πουλιοῦ τοῦ φυλακισμένου μέσα στὸ κλουβί. Μὰ ἡ τύχη μὲ βοήθησε.

Στὸ πεζοδρόμιο ποὺ βάδιζε, φάνηκε ἔξαφνα ἕνας κύριος μὲ φράκο, ἡλικίας ἀνθρώπου «σοβαροῦ»· δὲν ἦταν ὅμως καὶ ὁ τρόπος του σοβαρός. Ἐπήγαινε τοῖχο-τοῖχο. Ἐκείνη ἔφευγε σὰν βέλος, βιαστικὴ καὶ σὰν φοβισμένη, ὅπως κάθε κόρη ποὺ θέλει νἀποφύγῃ κάθε συνάντησι· καὶ βέβαια ὁ κύριος αὐτὸς μὲ τὸ ἀβέβαιο βῆμα του, ὁποὺ ἡ σκιά του ἐσάλευε ἀπάνω στὸν τοῖχο, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὴν φθάσῃ ἂν δὲν ἄρχιζε νὰ τρέχῃ. Ἐκείνη ἔφευγε μὲ τοῦ ἀνέμιου τὴ γληγοράδα· μὰ καὶ ὁ διώκτης ὁλοένα πλησίαζε· ἦταν τώρα πολὺ δίπλα της· ἐκείνη ἔβαλε μιὰ φωνὴ καὶ... Εὐχαρίστησα τὴν τύχη μου ποὺ κρατοῦσα στὸ δεξί μου χέρι ἕνα πολὺ καλὸ μπαστοῦνι. Μονομιᾶς βρέθηκα στὸ πεζοδρόμιο· εἶδε ὁ κύριος τὸ ἀτάραχτο ἐπιχείρημα ποὺ τοῦ ἔδειξα, ἐσιώπησε, ὑποχώρησε, καὶ ὅταν ἔμεινε μακρυὰ ἀπὸ μᾶς, ἄρχισε νὰ διαμαρτύρεται δυνατά· μὰ τὰ πῆρε τὰ λόγια του ὁ ἄνεμος.

Η ΠΗΓΗ ΥΠΟ ΚΑΙΓΚΕΡ

— Πιάστε τὸ μπράτσο μου, τῆς εἶπα.

Ἐπέρασε σιωπηλὰ τὸ χέρι της στὸ μπράτσο μου τρομαγμένη ἀκόμα. Ἄ, πῶς τὸν εὐλογοῦσα τὸν κύριον αὐτὸν ποὺ τὸν ἔστειλε ἡ τύχη!

Ἔρριξα ἐπάνω της μιὰ γρήγορη ματιά. Ἦταν μελαχροινὴ ὅπως τὴν εἶχα φαντασθῆ καὶ πολὺ νόστιμη. Τὰ μάτια της ἀκόμη δακρυσμένα· μὰ τὰ χείλη της χαμογελοῦσαν. Μ' ἐκύτταξε βιαστικά, κοκκίνησε λίγο καὶ χαμήλωσε τὰ μάτια. — Βλέπετε! Γιατί νὰ μὲ ἀποφύγετε; Ἂν ἤμουν μαζί σας, τίποτε δὲν θὰ γινότανε...

— Μά, δὲν σᾶς γνώριζα· θαρροῦσα πὼς καὶ σεῖς...

— Καὶ τώρα μὲ γνωρίζετε περισσότερο;

— Λίγο. Νά· βλέπω πὼς τρέμετε. Θαρρεῖτε πὼς δὲν ἤξερω τὸ γιατί;

— Τὸ μαντέψατε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, εἶπα, γεμᾶτος ἀπὸ χαρὰ ποὺ ἦταν τόσο ἔξυπνη· γιατὶ ἡ ξυπνάδα καὶ ἡ ἐμορφιὰ πᾶνε ὡραῖα συντροφεμένες.—Ναί, μαντέψατε ποιὸν εἴχατε μπροστά σας. Ἀλήθεια, εἶμαι δειλὸς μὲ τὶς γυναῖκες. Εἶμαι μάλιστα πειὸ συγκινημένος ἐγὼ τώρα ἀπ' ὅ,τι ἤσαστε ἐσεῖς ὅταν πλησίασε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Εἶναι σὰν ὄνειρο... Καὶ κάτι περισσότερο· γιατὶ ποτέ, οὔτε σὲ ὄνειρο, δὲν ἔχω μιλήσει σὲ γυναῖκα.

— Τί λέτε; ἀλήθεια;

Ναί. Τρέμει τὸ χέρι μου γιατὶ ποτὲ ὡς σήμερα δὲν *ἐκράτησα ἕνα τόσο ἔμορφο χεράκι.* Δὲν εἶμαι συνειθισμένος μὲ τὶς γυναῖκες... Πάντα ἔζησα μονάχος. Καὶ δὲν ἤξέρω πῶς νὰ τοὺς μιλήσω. Ἴσως νὰ σᾶς εἶπα καὶ καμιὰ κουταμάρα· πῆτε μου τὴν ἀλήθεια, πῆτε το, δὲν θὰ μὲ πειράξετε.

— Δὲν εἴπατε κουταμάρες, καθόλου· ὅλο τὸ ἐναντίο· καί, μιὰ ποὺ θέλετε νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, αὐτὴ ἡ δειλία ἀρέσει στὶς γυναῖκες· καὶ ἀκόμα, ἂν θέλετε νὰ ξέρετε, ἐμένα μ' ἀρέσει ξεχωριστά. Καὶ τώρα, θέλετε νὰ μὲ πᾶτε ὣς τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ μου;

— Μά, εἶπα πνιγόμενος ἀπὸ τὴ χαρά μου, μοῦ λέτε τόσα, ποὺ δὲν θὰ εἶμαι πειὰ δειλός, καὶ τότε πάει χαμένο αὐτό μου τὸ προσόν...

— Τί προσόν; Γιὰ ποιὸ πρᾶγμα; Εἶναι πολύ...

— Νὰ μὲ συχωρέστε... Μά, πῶς νὰ μὴ θέλω νά;...

— Ν' ἀρέσετε, αἴ;

— Ναί, βέβαια. Εἶστε καλή, ἀκοῦστε με. Εἶμαι εἰκοσιέξη χρόνων καὶ κανένας ποτὲ δὲν μ' ἀγάπησε. Πῶς νὰ μὴ μιλῶ ἀδέξια; Ὅμως πρέπει νὰ μιλήσω. Θέλω ὅλα νὰ τὰ εἰπῶ, σὲ σᾶς... Ἡ καρδιά μου δὲν μπορεῖ, δὲν μπορῶ νὰ μὴ σᾶς μιλήσω... Μά, θὰ τὸ πιστέψετε;... καμιὰ γυναῖκα, ποτέ, ποτέ... οὔτε φίλος! Καὶ κάθε ἡμέρα θαρρῶ πὼς θὰ εὕρω κάποιον... καὶ νὰ ξέρατε πόσες φορὲς ἔτσι ἐρωτεύθηκα!

— Μὰ πῶς; μὲ ποιόν;

— Μὲ κανένα, ἰδανικά. Νά, πρόσωπα γυναικῶν ποὺ εἶδα στὸ ὄνειρό μου. Τὰ ὄνειρά μου εἶναι ἀληθινὰ μυθιστορήματα. Ἄ, δὲν μὲ γνωρίζετε ἐσεῖς... Εἶναι ἀλήθεια, — καὶ οὔτε μποροῦσε νὰ γείνῃ διαφορετικά — ἔχω γνωρίσει δύο ἢ τρεῖς γυναῖκες, μὰ τί γυναῖκες! Νά, ἡ αἰώνια νοικοκυρά!... Μά, θὰ γελάσετε ἂν σᾶς πῶ πὼς πολλὲς φορὲς ὠνειρεύθηκα, ὅτι μιλοῦσα στὸ δρόμο μὲ μιὰ μεγάλη κυρία. Ἁπλούστατα στὸ δρόμο: ἡ κυρία ἦταν μονάχη κ' ἐγὼ τῆς μιλοῦσα μὲ σεβασμό, μὲ δειλία, μὲ πάθος. Τῆς ἔλεγα πὼς εἶμαι θαμμένος στὴ μοναξιά, πὼς δὲν πρέπει νὰ μ' ἐγκαταλείψῃ, πὼς καμιὰ γυναῖκα δὲν μ' ἀγαπᾷ, πὼς εἶναι χρέος τῆς γυναικὸς νὰ ἀκούσῃ ἕνα δυστυχισμένον, καὶ τῆς ζητῶ νὰ μοῦ εἰπῇ δυὸ λόγια μονάχα ἀδελφικά, δυὸ λόγια πονετικά· ἂν θέλῃ, μπορεῖ νὰ μὲ γελάσῃ ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ μ' ἀκούσῃ, νὰ μοῦ ἀποδώσῃ τὴν ἐλπίδα ποὺ ἔχασα... Δυὸ λόγια, μονάχα δυὸ λόγια,καὶ ἔπειτα ἂς μὴν τὴν ξαναϊδῶ ποτὲ πειά! Μὰ γελᾶτε, ἐσεῖς... Ἀλήθεια, αὐτὰ ποὺ λέω εἶναι νὰ γελᾷ κανείς.

— Μὴ θυμώσετε. Γελῶ γιατὶ βλέπω πὼς εἶσθε ἐχθρὸς τοῦ ἑαυτοῦ σας. Ἂν δοκιμάζατε, ἴσως θὰ κερδίζατε, ἀκόμα καὶ στὸ δρόμο. Ὅσο πειὸ ἁπλᾶ, τόσο πειὸ βέβαια. Καμιὰ γυναῖκα μὲ καρδιά, φθάνει νὰ μὴν εἶναι ἀνόητη ἢ ἐκείνη τὴ στιγμὴ ταραγμένη, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ σᾶς ἀρνηθῇ τὰ δυὸ αὐτὰ λόγια ποὺ ζητεῖτε. Ὅμως ποιὸς ξέρει; Μποροῦσε νὰ σᾶς πάρουν καὶ γιὰ τρελλό. Ξέρω ἐγὼ ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου — γιατὶ γνωρίζω καλὰ τοὺς ἀνθρώπους...

— Ὤ, σᾶς εὐχαριστῶ, τῆς εἶπα. Δὲν μπορεῖτε νὰ ταταλάβετε τί καλὸ μοῦ κάνετε!

— Καλά, καλά... Μά, πῆτε μου, πῶς εἴδατε ὅτι εἶμαι γυναῖκα πού... νά, γυναῖκα ἄξια... ἄξια... γιὰ προσοχὴ καὶ γιὰ φιλία; Ὄχι δηλαδὴ νοικοκυρά, ὅπως εἴπατε. Πῶς σᾶς ἦρθε νὰ μὲ πλησιάσετε;

— Πῶς; Μά... ἤσαστε μονάχη· αὐτὸς ὁ κύριος τόσο ἐπιθετικός... καὶ ἦταν νύχτα· ἦταν χρέος μου.

— Μὰ ὄχι, προτήτερα, ἐκεῖ πρὸς στὸ κανάλι, ἠθέλατε νὰ μοῦ μιλήσετε...

— Ἐκεῖ, *πρὸς τὸ κανάλι*;... Ἀλήθεια, δὲν ἤξέρω πῶς νὰ σᾶς τὸ πῶ, φοβοῦμαι... Ξέρετε; Σήμερα ἤμουν τόσο χαρούμενος. Ὁ περίπατος, τὰ τραγούδια ποὺ εἶχα θυμηθῇ, ἡ ἐξοχή... ποτὲ δὲν ἤμουν τόσο καλά. Νά... μοῦ φάνηκε ἴσως... μὲ συγχωρεῖτε ποὺ σᾶς τὸ θυμίζω, μοῦ φάνηκε πὼς ἐκλαίγατε, καί... δὲν μπόρεσα νὰ βαστάξω, ἐπόνεσε ἡ καρδιά μου. Θεέ μου, ἦταν κακὸ αὐτό, μιὰ συμπάθεια ἀδελφική;... Θὰ σᾶς πείραζε ἂν δὲν κρατιόμουν καὶ σᾶς μιλοῦσα;

— Σωπᾶτε... εἶπε χαμηλόνοντας τὰ μάτια καὶ σφίγγοντάς μου τὸ χέρι. Δὲν ἔπρεπε νὰ σᾶς μιλήσω γι' αὐτό! Εἶμαι εὐχαριστημένη ποὺ δὲν γελάστηκα γιὰ σᾶς... Νά, ἐφθάσαμε. Αὐτὸ τὸ δρομάκι, καὶ εἶμαι στὸ σπίτι μας. Σᾶς ἀφίνω. Εὐχαριστῶ.

— Λοιπόν, δὲν θὰ ξαναϊδωθοῦμε ποτὲ πειά; Τελίωσαν ὅλα;

— Βλέπετε, εἶπε γελῶντας, στὴν ἀρχὴ σᾶς ἀρκοῦσαν δυὸ λόγια· τώρα... Μά, ἴσως νὰ ξαναϊδωθοῦμε...

— Θἀρθῶ ἐδῶ αὔριο... Μὲ συγχωρεῖτε, εἶμαι ἀπαιτητικός.

— Ἀλήθεια, δὲν ἔχετε ὑπομονή, σχεδὸν διατάζετε...

— Ἀκοῦστε, δὲν μπορῶ νὰ μὴν ἔρθω αὔριο. Εἶμαι ἕνας ὀνειροπόλος. Εἶναι τόσο λίγη ἡ ζωή μου ἡ πραγματική, εἶναι τόσο λίγες στιγμὲς στὴ ζωή μου *σὰν αὐτές*, ποὺ ἀδύνατον νὰ μὴν τὲς ξαναζήσω μὲ τὴ φαντασία μου. Θὰ σᾶς ἀναπολῶ ὅλη τὴ νύχτα, ὅλη τὴν ἑβδομάδα, ὅλο τὸ χρόνο. Θὰ ἔρθω αὔριο ἐδῶ, χωρὶς ἄλλο, τὴν ἴδια ὥρα, καὶ θὰ εἶμαι εὐτυχισμένος νὰ ξαναθυμηθῶ... Ἡ θέσις αὐτὴ μοῦ εἶναι ἀγαπημένη.—Εἶναι δύο ἢ τρία τέτοια μέρη σὲ ὅλη τὴν Πετρούπολι. Στὸ ἕνα ἔχω κλάψει... γιὰ μιὰν ἱστορία. Ποιὸς ξέρει; Καί σεῖς, λίγο προτήτερα, ἐκλαίγατε γιὰ κάτι παρόμοιο ἴσως. Ἴσως καμιὰ φορὰ νὰ ἤσαστε πολὺ εὐτυχισμένη σ' αὐτὸ τὸ μέρος.

— Θἀρθῶ κ' ἐγὼ ἴσως αὔριο στὶς δέκα· βλέπω πὼς δὲν μπορῶ νὰ σᾶς τὸ ἀπαγορεύσω... Νὰ μὴν ἔρθετε ὅμως ἐδῶ. Μὴ νομίσετε πὼς σᾶς κάνω ραντεβού. Ἐγὼ πρέπει νἀρθῶ γιὰ μιὰ ἐργασία. Μά... ἀλήθεια, νὰ σᾶς πῶ, θὰ εὐχαριστηθῶ ἂν καὶ σεῖς ἐρθῆτε. Πρῶτα μπορεῖ καὶ αὔριο νὰ εἶμαι ἔτσι λυπημένη· μά, ἂς τὰ ξεχάσωμε... Ἐπιτέλους ἤθελα νὰ σᾶς ἰδῶ... γιὰ νὰ σᾶς πῶ δυὸ λόγια. Δὲν θὰ μὲ παρεξηγήσετε γι' αὐτό. Μὴ νομίσετε πὼς ἔτσι εὔκολα δίνω ραντεβού. Δὲν θὰ σᾶς τὄλεγα αὐτὸ ἂν... Μά, ὄχι· μὲ τὴ συμφωνία νὰ μείνῃ μυστικό...

— Μὲ τὴ συμφωνία αὐτή. Καλά, ὑπακούω σὲ καθετί. Σᾶς τὸ ὑπόσχομαι. Θὰ εἶμαι ὑποτακτικός, θὰ ἔχω σεβασμό... μὲ γνωρίζετε.

— Γι' αὐτὸ ἴσα ἴσα σᾶς λέγω νὰ ἔρθῆτε αὔριο, γιατὶ σᾶς γνωρίζω. Ἐσεῖς ὅμως, προσέξετε σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴ συμφωνία, γιατὶ εἶναι ἡ πρώτη ἀπ' ὅλες, σᾶς μιλῶ εἰλικρινῶς: μὴ μ' ἐρωτευθῆτε· δὲν μπορεῖ νὰ γείνῃ αὐτό, σᾶς βεβαιόνω. Σᾶς δίνω τὴ φιλία μου μ' εὐχαρίστησι. νὰ τὸ χέρι μου· ὄχι ὅμως ἔρωτα, σᾶς παρακαλῶ.

— Σᾶς τ' ὀρκίζομαι...

— Μὴν ὁρκίζεσθε· μπορεῖ ν' ἀνάψετε σὰν τὸ μπαροῦτι... Μὴν κακιώσετε γι' αὐτὸ ποὺ σᾶς εἶπα· ἂν ἠξέρατε... Κ' ἐγώ, σὰν ἐσᾶς, δὲν ἔχω κανέναν νὰ ξεμηστηρευθῶ, νὰ ζητήσω μιὰ συμβουλή· ἐσεῖς εἶσθε ὁ πρῶτος· μοῦ φαίνεται πὼς εἴμαστε εἴκοσι χρόνων φίλοι... Λοιπόν, θὰ μείνετε πάντοτε ὁ ἴδιος;

— Θὰ τὸ δῆτε! Μὰ πῶς νὰ ζήσω ὅλες αὐτὲς τὶς ὧρες ὣς αὔριο;

— Ὕπνον καλό, καλὴ νύχτα. Νὰ τὸ ξέρετε πὼς ἔχω κάθε ἐμπιστοσύνη σὲ σᾶς. Ἀλήθεια, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ λέῃ κανεὶς κάθε του αἴσθημα καὶ τὴν ἀδελφικὴ ἀγάπη ἀκόμα. Ἐσεῖς μοῦ τὸ εἴπατε, καὶ τὸ εἴπατε τόσο ἔμορφα, ποὺ μοῦ ἦλθε ἡ σκέψη νὰ ἐμπιστευθῶ σὲ σᾶς καὶ νὰ σᾶς πῶ....

— Τί; νὰ μοῦ πῆτε τί;

— Αὔριο. Ἂς μείνῃ μυστικὸ ὣς αὔριο. Καλύτερα γιὰ σᾶς. Θὰ μοιάζῃ περισσότερο μὲ μυθιστόρημα. — Ἴσως νὰ σᾶς πῶ αὔριο... ὅλα, καὶ ἴσως νὰ μὴ σᾶς πῶ τίποτε. Θέλω πρῶτα νὰ μιλήσωμε μαζί, νὰ σᾶς γνωρίσω καλύτερα.

— Ἐγώ, εἶπα ἀποφασιστικά, θὰ σᾶς διηγηθῶ αὔριο ὅλη μου τὴ ζωή. Ἀλήθεια, ἕνα θαῦμα γείνηκε μέσα μου. Δὲν ἤξέρω *ποῦ βρίσκομαι*. Λοιπόν, τώρα δὲν εἶσθε εὐχαριστημένη ποὺ δὲν ἐθυμώσατε ὅταν σᾶς μίλησα καὶ σταθήκατε νὰ μ' ἀκούσετε; Σὲ δύο λεπτὰ μὲ κάνατε εὐτυχισμένο γιὰ ὅλη μου τὴ ζωή, εὐτυχισμένο, ναί. Μὲ κάνατε ν' ἀγαπήσω τὸν ἑαυτό μου. Ἐχύσατε φῶς σὲ κάθε μου ἀμφιβολία. Ἂν ξαναγυρίσω ποτὲ στὰ ἴδια αἰσθήματα... Μὰ αὔριο ὅλα θὰ σᾶς τὰ πῶ, θὰ τὰ μάθετε ὅλα, ὅλα...

— Λοιπόν, ἐσεῖς θὰ κάνετε τὴν ἀρχή.

— Ναί.

— Σᾶς ἀφίνω.

— Γειά σας.

Καὶ χωρισθήκαμε. Πλανήθηκα ὅλη τὴ νύχτα, δὲν ἠμποροῦσα νὰ πάω στὸ σπίτι μου...

«Αὔριο λοιπόν».

[Συνέχεια.—Μετάφρ. Κ. Μ.] Θ. ΔΟΣΤΟΓΕΒΣΚΥ

ΑΠΟ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΡΕΙΑΝ ΗΠΕΙΡΟΝ*

ΤΟ ΔΕΛΒΙΝΟΝ

Τὰ περίχωρα τοῦ Δελβίνου.—Δολώνεια ἢ Μαιανδρία.—Ἱστορία τοῦ Δελβίνου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1367 μ.Χ. μέχρι τῆς σήμερον. — Ὁ δεσπότης τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας Θωμᾶς.—Ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἀγγενίνη καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς Δουκίσσης τῆς Κεφαλληνίας Τζάουλος. — Ὁ Βασιλεὺς τῆς Σερβίας Στέφανος Duschan.—Ὁ Τζάουλος δεσπότης τῆς Ἀλβανίας αἰχμάλωτος τῶν Δελβινιωτῶν. — Ἰωάννης Σπάθας. — Ἱστορία τῆς ἡρωϊκῆς ταύτης οἰκογενείας φερούσης καὶ τὸ ὄνομα Μπούα καὶ κατόπιν Γρίβα ἀπὸ τοῦ 1333 μ. Χ. μέχρι τῆς σήμερον. — Μερκούριος Μπούας καὶ αἱ ἡρωϊκαὶ πράξεις του ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. — Τὸ Δέλβινον ἕδρα Πασσαλικίου. — Σελὶμ Πασσᾶς. — Ἐπανάστασις τοῦ Δελβίνου κατὰ τῆς Υ. Πύλης (1848). — Κιουλέκας, Ἀβδοὺλ-βέης, Κόκας Βασιάρης, Ταχὶρ-βέης, Τσέλιος Πίτσαρης καὶ Ἄχμετ Ντίνος.—Τὸ Δέλβινον Καϊμακαμλίκιον. — Ὅρια αὐτοῦ καὶ πληθυσμός. — Ἐπικρατεῖ ἡ Ἑλλ. γλῶσσα λαλεῖται καὶ ἡ Ἀλβανική. — Ἑλλ. Σχολεῖα. — Ἡ γεωργία. — Χαρακτηρισμὸς τῶν Δελβινιωτῶν.

Μετὰ πορείαν τεσσάρων περίπου ὡρῶν ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας λαμπροῦ ἡλίου καὶ ὑπὸ τὸν πένθιμον καὶ μονότονον ἦχον τῶν ἀλβανικῶν ᾀσμάτων, ἅτινα ἔψαλλεν ὁ ἀγωγιάτης μου βοηθούμενος ὑπὸ τῶν συνοδευόντων με χάριν ἀσφαλείας Ἀλβανῶν χωροφυλάκων καὶ τοῦ Καβάση, ἐφθάσαμεν εἰς Δέλβινον.

Ἡ τοποθεσία τῆς πολίχνης ταύτης εἶναι γραφικωτάτη. Ἀφ' ἑνὸς πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς πόλεως ἀνυψοῦνται, ὡς πύργοι μεγαλοπρεπεῖς, τινὲς οἰκίαι ἐπιφανῶν βέηδων Τουρκαλβανῶν· ἀφ' ἑτέρου ἔνθεν κακεῖθεν τῆς ὁδοῦ καὶ ἀνὰ ὅλα τὰ περίχωρα ἐκτείνονται καλλιεργημένοι ἀγροὶ καὶ κῆποι, οἵτινες προεδήλουν ἤδη τὸ ἔαρ ὑπὸ τὸ εὔκραὲς κλίμα τοῦ τόπου τούτου, πρασινίζοντες ἐκ τῆς χλόης καὶ τῶν σχηματιζομένων φυλλωμάτων τῶν ἐλαιῶνων, τῶν λεμονεῶν καὶ τῶν ῥωδωνεῶν.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς τερπνῆς ταύτης τοποθεσίας ἀνυψοῦται ἠρειπωμένον τὸ φρούριον τοῦ Δελβίνου καὶ διὰ στενοῦ τινος, ἐκτεινομένου ΝΑ καὶ εἰς τινα σημεῖα καθισταμένου βραχώδους, ῥέει ποταμίσκος σχηματίζων ἐνιαχοῦ μικροὺς καταρράκτας καὶ ἐκβάλλων εἰς τὴν Παῦλαν.

Κατὰ τὸ πολυετὲς στάδιόν μου, ὅπερ διήνυσα ἐν τῷ ὀθωμανικῷ Κράτει, περιῆλθον πολὺ μέρος αὐτοῦ καὶ ἐπεσκέφθην πολλὰς πόλεις παραλίας τε καὶ μεσογείους, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους· ἀλλ' εἰς ὀλίγους τόπους ἀπήντησα τὸ ὡραῖον, ὅπερ παρέχει ἡ τοποθεσία τοῦ Δελβίνου καὶ τῶν περιχώρων, καθ' οἱανδήποτε ὥραν τοῦ ἔτους.

Ἀπὸ μιᾶς ἀπόψεως εἰκονίζεται θαυμασίως ἡ φυσικὴ τελειότης τοῦ πεδινοῦ μέρους ἐν τῷ καταφύτῳ λεκανοπεδίῳ, ὅπερ διαρρέεται ὑπὸ ἀφθόνων ὑδάτων· ἀπὸ ἑτέρας ἀπόψεως παρίσταται ἡ μεγαλοπρεπὴς καὶ ἐπιβάλλουσα φύσις τοῦ ὀρεινοῦ μέρους ἐν τοῖς περὶ τὸ Δέλβινον λόφοις, οἵτινες κεκαλυμμένοι μὲ χλόην καὶ ποικίλα δενδρύλλια καταλήγουσι μικρὸν κατὰ μικρὸν εἰς σειρὰν ὀρέων ἐστεμμένων ὑπὸ πυκνῶν δασῶν.

Τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως συμπληροῖ ἡ ἀνυψουμένη ἐν μέσῳ αὐτῆς κομψὴ καὶ εὐπρεπὴς πόλις, τῆς ὁποίας αἱ οἰκίαι νεόδμητοι κατὰ πολὺ μέρος διακρίνονται διὰ μέσου τῶν ρυμοτομημένων πολλαχοῦ ὁδῶν ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ καθαριότητι καὶ κομψότητι.

Τὸ Δέλβινον περιελαμβάνετο πιθανῶς εἰς τὴν Χαονίαν. Κατά τινας μὲν ἀρχαιολόγους ὠνομάζετο Δολώνεια, κατ' ἄλλους δὲ Μαιανδρία, ἣν ἕτεροι συγγραφεῖς θέτουσιν ἐν Νιβίτσῃ. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὸ Δέλβινον ἀνηγέρθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίας πόλεως, τίνος ὅμως ἄγνωστον, περὶ τοὺς τελευταίους Βυζαντινοὺς χρόνους.

Μόνον κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα μ. Χ. γίνεται εὔφημος ὁπωσδήποτε μνεία αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Κατὰ σύγχρονον ἱστορικὸν σημείωμα τῶν μοναχῶν Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου[1] μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Σέρβων Στεφάνου Δούσαν[2] καὶ τοῦ Σέρβου Καίσαρος Γρηγορίου Πρελούπου, ἐπάρχου τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν Ἰωαννίνων (1350—1355) ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννου Κατακουζηνοῦ ὁ Νικηφόρος Β΄ Δούκας Παλαιολόγος υἱὸς τοῦ πρώην δεσπότου τῆς Ἠπείρου Ἰωάννου Β΄ Ὀρσίνη Ἀγγέλου Κομνηνοῦ, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν πατρῴαν κληρονομίαν.

Κατορθώσας νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Σέρβον βασιλόπαιδα Συμεῶνα τὸν Οὔρεσην, ὅστις κατέφυγεν εἰς Καστορίαν, ἐγένετο δεσπότης τῆς Ἠπείρου καὶ τοῦ Δελβίνου, ὡς εἰκός· ἀλλὰ θελήσας νὰ ἐκδιώξῃ καὶ τοὺς ἐποίκους Ἀλβανοὺς ἠττήθη κατὰ κράτος ὑπ' αὐτῶν περὶ τὸ χωρίον Ἀχελῶον (1358). Τὴν ἥτταν ταύτην ἐπωφεληθεὶς ὁ Συμεὼν ἐπανῆλθεν εἰς Ἤπειρον, ὅπου οἱ Ἀλβανοὶ δεχθέντες αὐτὸν ἀσμένως τῷ παρέδωκαν τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν Ἄρταν μετὰ τῶν λοιπῶν ἐν Ἠπείρῳ φρουρίων, καὶ διώρισε δύο δεσπότας Ἀλβανοὺς τὸν Σκῖνον Μπούαν καὶ τὸν Πέτρον Λιώσαν· ἀλλὰ τῶν ἰθαγενῶν κατοίκων μὴ εὐχαριστηθέντων, ἠναγκάσθη ὁ Συμεὼν νὰ διορίσῃ ἀντ' αὐτῶν δεσπότην τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Ἠπείρου τὸν υἱὸν τοῦ Σέρβου Καίσαρος Πρελούκου Θωμᾶν Πρελούποβιτς (1367-1385) εἰς ὃν ἔδωκεν ὡς σύζυγον τὴν θυγατέρα του Μαρίαν Ἀγγενίνην Δούκαιναν Παλαιολόγου τιμηθεῖσαν βασίλισσαν τῶν Ἰωαννίνων.

Κατά τινα μάχην πρὸς τὸν στρατὸν τοῦ κόμητος Παλλατίνου τῆς Κεφαλληνίας, ὅστις διεξεδίκει μέρος τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας, ἣν εἶχε μάλιστα καταλάβει ὁ κόμης Ἰωάννης ἀπὸ τοῦ ἔτους 1320-1335, ὁ Θωμᾶς συνέλαβεν ὡς αἰχμάλωτον τὸν ἀδελφὸν τῆς κομήσσης Κεφαλληνίας καὶ δουκίσσης Λευκάδος, Ἡσαῦ Βουσουδελμόντε κοινῶς καλούμενον Ἰζαοῦ ἢ Τζάουλον. Φαίνεται ὅτι ὁ αἰχμάλωτος κόμης ἦτο εἷς τῶν ὡραιοτέρων τότε ἀνδρῶν καὶ ἀπὸ τοῦ δεσμωτηρίου του κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ τῇ ὡραίᾳ συζύγῳ τοῦ Θωμᾶ φλογερὸν ἔρωτα. Μετὰ διαφόρους ἐρωτικὰς συνεντεύξεις ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἀπεφασίσθη, κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλην, ὑπὸ τῶν δύο ἐραστῶν καὶ ἐξετελέσθη διὰ τῶν σωματοφυλάκων του ὁ φόνος τοῦ ἀτυχοῦς Θωμᾶ (1385). Οὗτος ὁ αἰχμάλωτος Τζάουλος γενόμενος κύριος τῆς καρδίας τῆς Ἀγγενίνης ἠδυνήθη δι' αὐτῆς νὰ γείνῃ καὶ δεσπότης τῶν Ἰωαννίνων, τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας, ἐπί τινα χρόνον, ἀναγνωρισθεὶς ὡς τοιοῦτος καὶ ὑπὸ τοῦ τότε Σουλτάνου Βαγιαζὴτ τοῦ Α΄.

Τὸν νέον αὐθέντην κόμητα τῆς Κεφαλληνίας ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναγνωρίσωσιν οἱ Ἀργυροκαστρῖται καὶ οἱ Δρυϊνουπολῖται, οὐχὶ ὅμως καὶ οἱ Δελβινιῶται, οἵτινες εἶχον τότε ὡς ἀρχηγοὺς τὸν Γκιώνην Ζενεμπίσην, γαμβρὸν τοῦ ἥρωος Γκίνου Μπούα ἢ Σπάθα, τὸν Γνόφον[1] καὶ τὸν Τιζέλην· ὅπως δὲ ὑποτάξῃ αὐτοὺς ὁ Τζάουλος ἐπέδραμεν ἐπὶ τὸ Δέλβινον, ἀλλ' ἀποκρουσθεὶς ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Δελβινιωτῶν καὶ ἐκλείσθη κατά τινας μὲν χρονογράφους ἐν Δελβίνῳ, κατά τινας δὲ ἐν Ἀργυροκάστρῳ, (1399 μ.Χ.) μόνον δὲ τῇ παρεμβάσει τῆς κρατούσης τότε ἐν Κερκύρᾳ Ἐνετικῆς ἀριστοκρατίας, ἢ Φλωρεντιανῶν τινων ἀρχόντων ἀπηλλάγη τῆς αἰχμαλωσίας ἀναγκασθεὶς νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ Ἀργυρόκαστρον.

Ἀπὸ τοῦ 1390 περίπου μέχρι τοῦ 1400 ἐδέσποζε τὰς ἐπαρχίας Δελβίνου ὁ Ἰωάννης Σπάθας ἢ Μπούας.

Ἡ ἡρωϊκὴ αὕτη οἰκογένεια εἶνε συνδεδεμένη στενῶς μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας· καίτοι δὲ δὲν ἔδρασε σπουδαίως ἐν αὐταῖς, οἱ ἡρωϊσμοὶ ὅμως καὶ τὰ στρατιωτικὰ τολμήματα ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ ἑνὸς τῶν γόνων αὐτῆς, τοῦ Μερκουρίου Μπούα, ὃν ἔψαλεν ὁ σύγχρονος αὐτῷ Τζάννες Κορωναῖος εἰς τὸ ποίημά του «ἀνδραγαθήματα Τζάννε Μπούα» ἐδόξασαν τὴν πατρίδα του.

Πρῶτος γενάρχης μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Σάθα ἐν τῷ Α΄ τόμῳ τῶν Ἑλληνικῶν ἀνεκδότων ὁ Νικόλαος Μπούας σύγχρονος τῷ μεγαλεπηβόλῳ βασιλεῖ τῆς Σερβίας Στεφάνῳ Δούσαν (1333-1349), οὗτινος πρωτοβεστιάριος ἐχρημάτισεν ὁ ἀδελφός του Μιχαὴλ Μπούας.

Ἔγγονος τοῦ Νικολάου Μπούα ἐκ τοῦ υἱοῦ του Πέτρου ἦν ὁ Γκῖνος Μπούας γνωστὸς καὶ ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον Σπάθας, δεσπότης τῆς Παραχελωΐτιδος καθ' ἣν ἐποχὴν ἐδέσποζε τῆς Ἄρτης καὶ τῶν Ρωγῶν ὁ Πέτρος Λιώσας.

Περὶ τὸ ἔτος 1374 ὁ Γκῖνος Μπούας ἀπέβαλε τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἄρτης τὸν Λιώσαν καὶ κατέλαβεν αὐτήν· ἐκεῖθεν δὲ ἐνώχλει τὸν δεσπότην τῶν Ἰωαννίνων Θωμᾶν Πρελοῦπον γαμβρὸν τοῦ Συμεῶνος ἀδελφοῦ τοῦ Σέρβου Βασιλέως Στεφάνου Δούσαν ἐκ τῆς θυγατρός του Ἀγγελικῆς, ὅστις, ὅπως συνδιαλλαγῇ μετ' αὐτοῦ, ἐμνήστευσεν αὐτὸν μετὰ τῆς ἀδελφῆς του Ἑλένης, ὡς πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἶχε μνηστεύσει καὶ τὴν θυγατέρα του Εἰρήνην μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πέτρου Λιώσα Ἰωάννου.

Μέχρι τοῦ 1396 ὁ Γκῖνος Μπούας μνημονεύεται ὡς ὑφιστάμενος μόνον ἐπιθέσεις ἀπὸ μέρους τοῦ μνημονευθέντος ἀνωτέρω Τζαούλου, ἀδελφοῦ τῆς Κομήσσης τῆς Κεφαλληνίας, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τῆς ἱστορικῆς συζύγου του Ἀγγελικῆς ἐγένετο γαμβρὸς τοῦ Γκίνου ἐπὶ τῇ θυγατρί του Εἰρήνῃ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γκίνου Μπούα (1400) ὁ μὲν ἀδελφός του Μαυρίκιος κατέλαβε τὸ δεσποτάτον τῆς Ἄρτης ἐπικρατήσας τοῦ συγχρόνως διεκδικοῦντος αὐτὸ ἑτέρου Ἀλβανοῦ ἀρχηγοῦ, τοῦ Βογκόκ, ὁ δὲ υἱός του Παῦλος ἐκυρίευσε τὴν Παραχελωΐτιδα καὶ τὴν Ναύπακτον. Μετὰ τὸν θάνατον τούτων καὶ τοῦ Τζαούλου ἡ δεσποτεία τῆς Ἠπείρου περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Καρόλου Τόκου ἐκ τῶν Δουκῶν τῆς Κεφαλληνίας, περὶ τὸ ἔτος 1418.

Φαίνεται ὅτι ἡ ξενικὴ αὕτη κυριαρχία ἦτο τόσον ἰσχυρά, ὥστε δὲν ἀκούεται πλέον ἐν Ἠπείρῳ ἡ οἰκογένεια τῶν Μπούα, ἥτις ἠναγκάσθη πιθανῶς νὰ μεταναστεύσῃ εἰς Πελοπόννησον, διότι ἐκεῖ φαίνονται ἐγκατεστημένοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1451-1489 ὁ υἱὸς τοῦ Γκίνου Μπούα Πέτρος καὶ δύο ἄλλοι ἀδελφοὶ αὐτοῦ ὡς ἀρχηγοὶ 1000 μισθοφόρων τῶν Ἐνετῶν πολεμοῦντες κατὰ τῶν Τούρκων. Ἑνὸς ἐξ αὐτῶν υἱός,

---

* Ἔκτον ἀπόσπασμα τοῦ ἀδημοσιεύτου ἔργου τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Γεν. Προξένου τῆς Ἑλλάδος κ. Ν. Σκωτίδη γραφέντος, ὅταν ἦτο Πρόξενος εἰς Ἀργυρόκαστρον. Συνέχεια τοῦ προηγουμένου δημοσιεύματος, τεῦχος 29 Φεβρουαρίου 1908.

[1] Τοῦτο ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Pouqueville ἐν Παρισίοις (1820) εὑρεθὲν ἐν Ἰωαννίνοις.

[2] Ἐπὶ τοῦ μεγαλεπηβόλου τούτου βασιλέως, ὅστις δύναται δικαίως νὰ ἐπικληθῇ μέγας, ἡ Σερβία εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἰσχύος της. Δι' αὐτοῦ κατεκτήθησαν ἡ Δαλματία, ἡ Βοσνία, ἡ Ἐρζεγοβίνη, ἡ Μολδαυΐα, ἡ Βλαχία, ἡ Ἀλβανία, ἡ Ἤπειρος, ἡ Εὔβοια καὶ ὑπὸ τὰς ἐνδόξους αὐτοῦ σημαίας ὁ Σερβικὸς στρατὸς προήλασε μέχρι τῶν θυρῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἴσως ἂν δὲν ἀπέθνησκε ταχέως ὁ μέγας οὗτος Σέρβος βασιλεὺς ὅστις διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν του εἶχε λάβει τὸν τίτλον αὐτοκράτορος τῆς Ῥωμυλίας καὶ Τσάρου τῆς Μακεδονίας, ἤθελεν ἀναγορευθῇ καὶ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου.

[1] Pouqueville voyage dans la Grèce. Τόμος Α΄, σελ. 108.

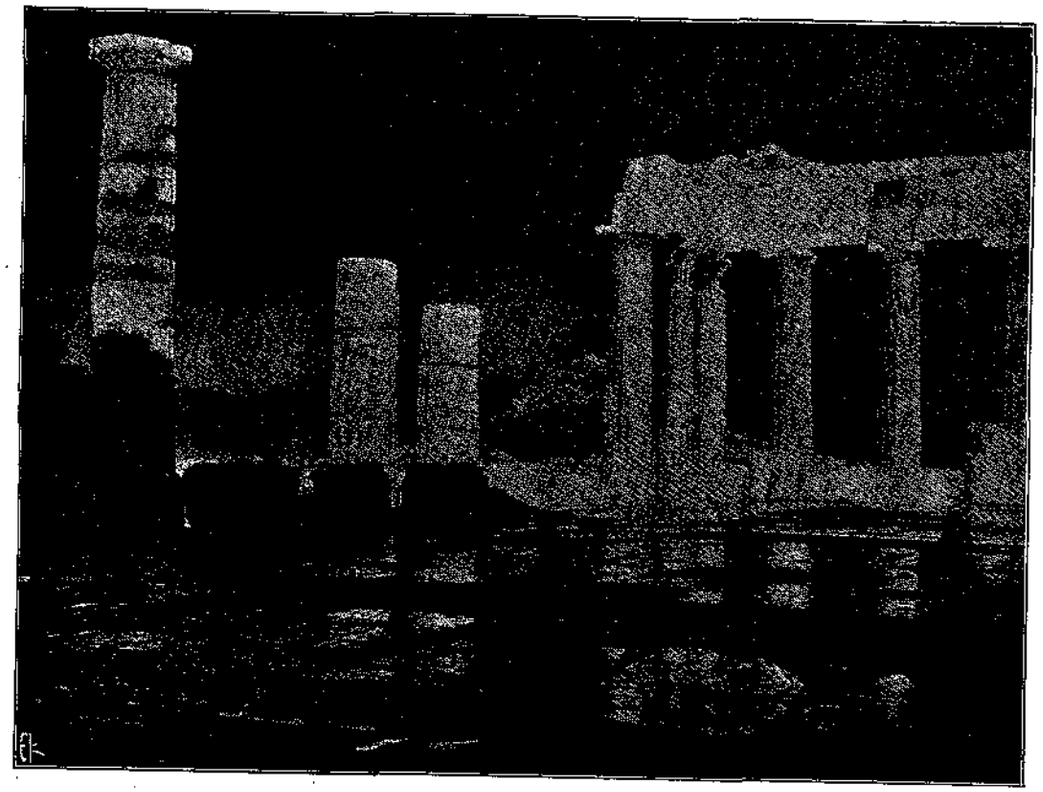

Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΠΟΥΑΣΟΝΑ

πιθανῶς τοῦ Πέτρου, εἶναι ὁ Μερκούριος Μπούας γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ.

Τῆς ἀπὸ τοῦ 1333 φαινομένης ἐν τῇ σκοτεινῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας οἰκογενείας τῶν Μπούα ὁ ἡρωϊκώτερος γόνος εἶναι οὗτος· εἶναι δὲ λυπηρὸν ὅτι τὸ μεγαλεπήβολον αὐτοῦ πνεῦμα καὶ τὴν ἡρωϊκήν του καρδίαν δὲν διέθετε ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, ἥτις εἶχεν ἀνάγκην, εἴπερ ποτε καὶ ἄλλοτε, ἡρωϊκῶν βραχιόνων, ἀλλ' ὑπὲρ ξένων χωρῶν καὶ βασιλέων ἀσπασθεὶς τὸν τυχοδιωκτικὸν βίον.

Ὁ καπετάνιος οὗτος τῶν Ἑλλήνων «στ' ἄλογα τὰ λυντζέρια» ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸν ὁ ἐξυμνήσας αὐτὸν σύγχρονός του Τζάννες Κορωναῖος, φαίνεται τεταγμένος ἐν ἔτει 1495 ὑπὸ τὰς σημαίας τῶν Ἐνετῶν ἐν Φουρνόβῳ, τραυματίζει τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον Η΄ καὶ αἰχμαλωτίζει τὸν Duc de Bourbon, ὀλίγον δὲ βραδύτερον ἀνδραγαθήσας ἐν Λομβαρδίᾳ κατὰ τῶν Γάλλων λαμβάνει παρὰ τοῦ Δουκὸς τοῦ Μιλάνου τὸν τίτλον τοῦ Ἱππότου καὶ χρυσοῦν περιδέραιον.

Περὶ τὸ ἔτος 1499 νικηθέντος τοῦ Δουκὸς τοῦ Μιλάνου Σφορτσίου ὑπὸ τῶν Γάλλων, μεθ' ὅλον τὸν ἡρωϊσμὸν τοῦ συμμάχου των Μπούα, καταφεύγει οὗτος μετ' αὐτοῦ παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι τῆς Γερμανίας Μαξιμιλιανῷ. Βοηθηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Σφορτσίου καὶ ἐθελοντῶν Γερμανῶν καὶ Ἐλβετῶν διέρχεται τὰς Ἄλπεις καὶ κυριεύει τὴν Παβίαν, τὸ Βιντζέβανον καὶ τὴν Νοβάρραν· προσπαθῶν δὲ νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν Μορτάραν, καίτοι εἶχε παραδοθῇ ὁ Σφόρτσιος ἕνεκα προδοσίας, ἀναγκάζεται νὰ διασχίσῃ μόνος τὸν γαλλικὸν στρατὸν «ὡς ἀστραπὴ π' ἀνατολῆς τρέχει νὰ πάῃ στὴ δύσι» κατὰ τὸν Κορωναῖον, καὶ σώζεται αὐτὸς μετὰ πέντε μόνον ἐκ τῶν 300 ἱππέων, οὓς ἦγεν.

Ἐν ἔτει 1503 ὁ Μπούας φαίνεται τεταγμένος ὑπὸ τὰς σημαίας πλέον τοῦ Γάλλου Βασιλέως Λουδοβίκου ΙΒ΄ πλησίον τῆς Γαέτας καὶ τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ κατὰ τῶν Ἰσπανῶν, εἰς οὓς προξενεῖ θραῦσιν συλλαβὼν ἑπτὰ ἀρχηγοὺς καὶ καταλαβὼν τρία πυροβόλα καὶ δώδεκα ἐχθρικὰς σημαίας.

Ἐπὶ τοῖς ἡρωϊσμοῖς τούτοις ἀμειβόμενος ὁ ἥρως ὀνομάζεται κόμης τοῦ Ἀκίνου καὶ τοῦ Ρόκκα Σείνα καὶ στρατηγὸς τοῦ ἐλαφροῦ ἱππικοῦ.

Μετὰ ἓν ἔτος μάχεται ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Πάπα Ἰουλίου καὶ ἐπαναστατεῖ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν Βολωνίαν, ἣν εἶχεν ἁρπάσει ὁ Βεντεβίλιος· πρὸς ἀμοιβὴν λαμβάνει παρὰ μὲν τοῦ Πάπα περιδέραιον χρυσοῦν ἀξίας 1000 φλωρίων, παρὰ δὲ τοῦ Γάλλου Βασιλέως Λουδοβίκου τὴν διοίκησιν τῆς Γενούης καὶ τὸν λιμένα Μουρίζι.

Μετ' οὐ πολὺν χρόνον μάχεται ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Μαξιμιλιανοῦ τῇ ἀδείᾳ τοῦ Γάλλου Βασιλέως, ἐπαναστατεῖ τὴν Φλάνδραν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἀποκαθιστᾷ ἐκλέκτορα τῆς Βαυαρίας τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Μαξιμιλιανοῦ.

Νέος τίτλος εὐγενείας δίδεται τότε αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος ὁ τοῦ κόμητος τοῦ Ἰλὰζ καὶ τοῦ Σοάβε, μαργαριτόχρυσος ἐπενδύτης, περιδέραιον ἀξίας χιλίων φλωρίων καὶ ὁ βαθμὸς τοῦ πρώτου στρατηγοῦ συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀσπασμοῦ ἐνώπιον τῶν Γερμανῶν μεγιστάνων.

Ἐν ἔτει 1515 θριαμβεύει καὶ πάλιν ἐν τῇ μεγάλῃ μάχῃ τοῦ Μαρτιμὰν μεταξὺ Γάλλων καὶ Ἐνετῶν κατὰ τοῦ δουκὸς τοῦ Μιλάνου Μαξιμιλιανοῦ Σφορτσίου, τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Νεαπόλεως καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Φλωρεντίας, σώζει τὸν περικυκλωθέντα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν Γάλλον Βασιλέα Φραγκίσκον Α΄ καὶ κυριεύει ἐξ σημαίας καὶ ἓξ πυροβόλα. Πρὸς ἀμοιβὴν ἀνεκηρύχθη ὑπὸ τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας ἀρχιστράτηγος imperator.

Ὁ Μερκούριος Μπούας μετὰ τοὺς θριάμβους τούτους ἀπεβίωσεν ἐν Γριβίζῳ, ὅπου ὑπάρχει λαμπρὸν μνημεῖον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Maggiore, μεταξὺ τοῦ ἔτους 1527 καὶ 1562 πιθανῶς, διότι ὁ ποιητὴς δὲν μνημονεύει οὐδὲν περὶ τοῦ θανάτου του.

Ἡ οἰκογένειά του φαίνεται διατηρηθεῖσα, κατὰ τὸν Σάθαν στηριζόμενον ἐπὶ σημειώσεως Βρυώνη τινὸς Κώστα ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὅπου προσετέθη καὶ τὸ ὄνομα Γρίβα, μέχρι τοῦ 1637 καὶ ἐν Κερκύρᾳ ὅπου ἐγράφη ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν εὐγενῶν μέχρι τοῦ 1700. Δύο ἐκ τῆς οἰκογενείας φαίνονται ἀριστεύσαντες κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου· ἕτερος φαίνεται μεταναστεύσας εἰς Ἀκαρνανίαν, ὅπου φαίνεται ὡς ὁπλαρχηγὸς τῆς Βονίτσης ὑψώσας τὴν σημαίαν ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν Τούρκων ἐν ἔτει 1565. Τὸ μετὰ τὸ 1700 διαδραματισθὲν μέρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἑλλ. ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τῶν Μπούα Γρίβα ἤτοι τῶν Γρίβα εἶναι γνωστόν.

ΤΑ ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΜΠΟΥΑΣΟΝΑ

Καίτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1333 περίπου ἐδέσποζε πράγματι τῆς ἐπαρχίας Δελβίνου ἡ οἰκογένεια τῶν Μπούα, ἡ νόμιμος ὅμως δυναστεία ἦτο μέχρι τοῦ ἔτους 1436, ὅτε ἤρχισαν οἱ θρίαμβοι τοῦ Γεωργίου Καστριώτου, ἡ τῆς οἰκογενείας τοῦ Τζαούλου, ἤτοι τῆς τοῦ Καρόλου Τόκου.

Ἔκτοτε [1] τὸ Δέλβινον ἐκαλύφθη ὑπὸ τοῦ σκότους, ὡς πᾶσα σχεδὸν ἡ Ἤπειρος καὶ ἡ Ἀλβανία, ἀπὸ τῆς Τουρκοκρατίας δὲ (1431) μέχρι πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν δὲν φαίνεται διακρινόμενον εἰμὴ ὡς ἕδρα ἑνὸς τῶν τριῶν Πασσάδων τῶν κυβερνώντων τότε τὴν Ἤπειρον καὶ διὰ ἡρωϊκάς τινας οἰκογενείας ἀλβανῶν βέηδων ἀντιμαχομένων συχνάκις πρὸς ἑτέρας ἀλβανικὰς οἰκογενείας τῶν περιχώρων περὶ ὑπεροχῆς, ἢ συμμαχούντων ὁτὲ μὲν τῇ στρατιᾷ τούτου τοῦ Πασσᾶ τῆς Ἀλβανίας, ὁτὲ δὲ τῇ ἐκείνου. Ἐκ τῶν Πασσάδων τῶν δεσποσάντων ἐπὶ τοῦ Δελβίνου ἦτο καὶ ὁ Σελὶμ πασσᾶς σφαγεὶς ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Τεπελενλῆ, καίπερ πολλάκις εὐεργετηθέντος ὑπ' αὐτοῦ, ὁ υἱὸς του Μουσταφᾶ Πασσᾶς, ὅστις περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἠναγκάσθη νὰ παραδώσῃ τὸ Δέλβινον [2] τῷ στενῶς πολιορκήσαντι αὐτὸ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ καταφύγῃ εἰς Γαρδίκιον, μετὰ τὴν κατασφορὴν τοῦ ὁποίου κατεδικάσθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἐξ ἀσιτίας θάνατον, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Μουκτάρ.

Ἐν ἔτει 1847 οἱ Ἀλβανοὶ τοῦ Δελβίνου ἐπανεστάτησαν κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως· ἀλλὰ κατεβλήθησαν ταχέως. Ἀρχηγοὶ των ἦσαν ὁ Γκιώνης Λέκας ἢ Γκιουλέκας ἐκ τοῦ χωρίου Κούτσι τῆς Λιαπουριᾶς, ὁ Βασιάρης, ὁ Ἀργυροκαστρίτης Ταχὶρ-βέης, ὁ Δελβινιώτης Ἀβδοὺλ βέης Κόκκας, ὁ Τσέλιος Πίτσαρης ἐκ τοῦ παρὰ τὸ Ἀργυρόκαστρον χωρίου Πίτσαρη, καὶ ὁ Ἄχμετ Ντῖνος ἐκ Φιλιατῶν.

Σήμερον τὸ Δέλβινον εἶναι μία τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τῆς Ἠπείρου καὶ πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου τμήματος (Καϊμακαμλικίου) ὅπερ ὑπάγεται εἰς τὴν Διοίκησιν (Μουτεσαριφλικίου) τοῦ Ἀργυροκάστρου.

Τὸ τμῆμα τοῦ Δελβίνου ἐκτείνεται πρὸς Βορρᾶν καὶ Δυσμὰς μέχρι τῆς Χειμάρρας καὶ ταύτης συμπεριλαμβανομένης, καὶ καθ' ἅπασαν τὴν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν ἁγίων Σαράντα παραλίαν χώραν, πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Δρόβιανης κωμοπόλεως παρὰ τὸν Δρυΐνην ποταμὸν καὶ πρὸς Νότον μέχρι σχεδὸν τοῦ ποταμοῦ Βιστρίτσας τοῦ ἀρχαίου πιθανῶς Σιμόεντος. Διοικεῖται ὑπὸ Καϊμακάμη καὶ περιλαμβάνει ἑξήκοντα καὶ πέντε χωρία ἀποτελοῦντα ἐν ὅλῳ πληθυσμὸν περὶ τὰς τριάκοντα χιλιάδας εἰς ἃς συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης Δελβίνου [1].

Ἐξ αὐτῶν τὸ τέταρτον μόνον κατὰ μέγιστον ὅρον εἶναι Μουσουλμάνοι Μπεκτασλῆδες, οἱ λεγόμενοι Τουρκαλβανοί, κατοικοῦντες τὸ πλεῖστον ἐν τῇ πόλει τοῦ Δελβίνου καὶ λαλοῦντες κατὰ μέγα μέρος καὶ τὴν Ἑλληνικήν, τὰ λοιπὰ δὲ τρία τέταρτα εἶναι χριστιανοὶ λαλοῦντες τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν ἀλβανικήν.

Ἐκ τῶν ἑξήκοντα καὶ πέντε χωρίων τῶν ἀποτελούντων τὸ τμῆμα τοῦ Δελβίνου, μόνον εἰς δέκα καὶ τέσσαρα χωρία ἐλαλεῖτο καθ' ἣν ἐποχὴν ἤμην ἐν Ἠπείρῳ ἀποκλειστικῶς ἡ ἀλβανική, ἀναμεμιγμένη ὅμως μεθ' ἑλληνικῶν λέξεων, εἰς πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ἥ τε ἑλληνικὴ καὶ ἡ ἀλβανική· ἀλλὰ κρατοῦσα γλῶσσα ἐν ἅπαντι τῷ τμήματι τοῦ Δελβίνου εἶναι ἡ ἑλληνική, μάλιστα ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ καὶ κυρίως κατὰ τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς καθ' ἃς πᾶσαι αἱ ἀριθμητικαὶ πράξεις καὶ πᾶσα ἐμπορικὴ σημείωσις καὶ ἀλληλογραφία γίνονται ἑλληνιστί, καὶ ἐν μέρει καὶ εἰς αὐτὰ τὰ δέκα καὶ τέσσαρα χωρία, ἐν οἷς ἐλαλεῖτο μόνη ἡ ἀλβανική.

Ἐκπαιδευτικῶς τὸ τμῆμα τοῦ Δελβίνου ὑστερεῖ πολύ, διότι ἐκ τῶν ἑξήκοντα καὶ πέντε χωρίων, δέκα καὶ ἓξ μόνον ἔχουσιν Ἑλληνικὰ Σχολεῖα, ὧν τινα Γραμματοδιδασκαλεῖα, ἐξαιρουμένων τῶν ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἐν Δρόβιανῃ καὶ ἐν Χειμάρρᾳ, ὅπου τά τε τῶν ἀρρένων καὶ τῶν θηλέων δύνανται νὰ κληθῶσι σχολεῖα, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον καλά [2].

Ἐν τῷ τμήματι τοῦ Δελβίνου πεδινῷ τὸ πλεῖστον, γονίμῳ καὶ δυναμένῳ νὰ κατοικηθῇ ὑπὸ πλείονος πληθυσμοῦ, εἶναι ἀνεπιτυγμένη ἐπαρκῶς ἡ γεωργία, κυρίως εἰς τὰ περίχωρα τῆς πρωτευούσης, καὶ ἡ καλλιέργεια τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, ὧν τὰ προϊόντα καλὰ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον, παρέχονται καὶ εἰς τὰ ὅμορα τμήματα, ἰδίως τοῦ Ἀργυροκάστρου· ἀλλὰ τὸ πλεῖστον μέρος χρησιμεύει εἰς τὰς χειμερινὰς βοσκὰς τῶν ἀνὰ χιλιάδας κατερχομένων ἐκ τῶν βορειοτέρων τμημάτων ποιμνίων, ἅτινα εἶναι ἡ κυρία ἐνασχόλησις τῶν Ἀλβανῶν τῶν κατοικούντων εἰς αὐτά.

Ὁ πληθυσμὸς τῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης Δελβίνου ἀνέρχεται εἰς 5,000 [1] περίπου, ὧν τὸ πλεῖστον μὲν Τουρκαλβανοί, ἐξ ὧν πολλοὶ λαλοῦσι τὴν ἑλληνικήν, οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες. Μεταξὺ τῶν Τουρκαλβανῶν συμβιούντων ἐν πληρεστάτῃ ἁρμονίᾳ μετὰ τῶν Ἑλλήνων, διακρίνονται ἐπιφανεῖς τινες καὶ ἀρχαῖαι οἰκογένειαι βέηδων, ἐν αἷς ἔχουσι κατέχει θέσιν ἡ τοῦ Σελὶμ βέη τοπάρχου τοῦ Δελβίνου ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ θύματος αὐτοῦ.

Πάντες οἱ κάτοικοι εἶναι εὐφυεῖς, ὡς πάντες ἐν γένει οἱ Ἠπειρῶται καὶ Ἀλβανοί, φίλοι τῶν νόμων καὶ τῆς τάξεως, φιλόξενοι καὶ πρᾷοι τὸν χαρακτῆρα καὶ προσπαθοῦσι νὰ ἀκολουθῶσι τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν.

[1] Ἡ περὶ τῶν μερῶν τούτων χρονογραφία ἣν ἀνεκάλυψεν ὁ Pouqueville τελευτᾷ εἰς τὸ ἔτος 1740· ἀλλ' οὐδὲν σπουδαῖον μνημονεύει ἀπὸ τοῦ ἔτους 1436 μέχρι τοῦ ἔτους τούτου.

[2] Κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Δελβίνου ὁ Ἀλῆς παρέλαβε καὶ τοὺς ἐν τῷ μικρῷ φρουρίῳ του ἐγκεκλεισμένους αἰχμαλώτους, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Φώτου Τζαβέλλα καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Δήμου Δράκου οὓς ἐφυλάκισεν ἐν Ἰωαννίνοις. (Περραβοῦ ἱστορ. Σουλίου σελ. 183).

[1] Πιθανῶς ὁ πληθυσμὸς θὰ ηὔξησε σήμερον.

[2] Σήμερον ἡ ἐκπαιδευτικὴ κατάστασις εἶναι καλλιτέρα διά τε τοὺς Τουρκαλβανούς, ὑπὲρ ὧν βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον συνίστανται Τουρκαλβανικαὶ σχολαὶ τῇ βοηθείᾳ τῆς ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, καὶ διὰ τοὺς Χριστιανούς.

[1] Σήμερον θὰ εἶναι ηὐξημένος ὁ πληθυσμός.

ΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ ΑΠΟ ΤΟΥ 1844–1854*

Αἱ ἐπανειλημμέναι ἀπόπειραι καὶ ἀποτυχίαι τοῦ Καπέλλα.—Ὁ γαλακτοπώλης θεατρώνης.—Οἱ noble canaille.—«Αἱ ἐλευθερωμέναι Ἀθῆναι».—Νέοι ἠθοποιοί.—Ἡ ἔφιππος θεατρικὴ πομπή.—Ὁ «Πυρσονιακὸς» καὶ τὰ παθήματά του.—Τέσσαρα πρωτότυπα ἔργα.

Θίασος οὗτος, συστηματικώτερον ἐργασθείς, κατώρθωσε νὰ διατηρηθῇ μέχρι τοῦ 1854 [1], διδάξας κατὰ τοὺς μεσολαβήσαντας χειμῶνας τακτικῶς μὲν δὶς τῆς ἑβδομάδος, κατὰ Σάββατον καὶ Κυριακήν, ἐκτάκτως δὲ κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτάς. Οἱ ἀποτελέσαντες τὸν θίασον, εἰς ὃν προσετέθη ἀπὸ τοῦ 1850 καὶ ὁ διαπρέψας κατόπιν ἠθοποιὸς Ἀθ. Σίσυφος, ἦσαν πάντες νοικοκυραῖοι, μὲ ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐποχὴν μόρφωσιν, ἐπαγγελματίαι σχεδὸν ὅλοι, ζῶντες ἀνέτως ἐκ τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός των, ἔντιμοι καὶ ἀξιοπρεπεῖς καί, ὅπερ σπουδαιότερον, μ' ἔμφυτον τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ θέατρον ἐξ οὗ οὐδὲν προσεπορίζοντο τὸ ὑλικὸν κέρδος ὅπερ ἀπώλεσαν ἐγκαταλείψαντες χάριν τῆς ἰδέας τὰ βιοποριστικὰ αὐτῶν ἐπαγγέλματα.

Καὶ ὅμως οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ ἄνθρωποι ἀντί, ὡς ὤφειλε, νὰ τύχωσι συμπαθοῦς τινος τοὐλάχιστον ἐκφράσεως ἐκ μέρους τῶν μεταγενεστέρων δι' ὅσας στερήσεις καὶ βάσανα ὑπέστησαν πρὸς ἀνίδρυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου ἐν Ἀθήναις, σκαιότατα ὑβρίσθησαν καὶ δὴ ὑπὸ τοῦ Μ. Π. Βρετοῦ ὅστις, γράφων κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1868 πρὸς τὸν μαρκήσιον Saint-Hillaire ζητήσαντα παρ' αὐτοῦ πληροφορίας περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, ἐξεφράσθη περὶ τῶν δυστυχῶν αὐτῶν ἠθοποιῶν, χωρὶς ποτὲ νὰ τοὺς γνωρίσῃ, ἐν ἐπιστολῇ σωζομένῃ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς ἑταιρίας ὑπ' ἀριθ. 8824 οὕτω: «Ὁ θίασος ἀπὸ παντοειδῆ μαζώματα κατηρτισμένος, τὸ μὲν ἀπὸ μαθητὰς τοῦ σχολείου, τὸ δὲ ἀπὸ τὰς τάξεις ἐκείνας ἐν αἷς τὸ ἔνστικτον τοῦ κέρδους εἶναι ἰσχυρότερον τῆς τέχνης, ἦτον ἀπαίσιος...». Ἐπαναλαμβάνεται δηλονότι καὶ ἐνταῦθα ἡ αἰωνία ἱστορία... τοῦ πῶς γράφεται ἡ ἱστορία, πρὸ πάντων ἀπὸ τοὺς θέλοντας νὰ φαίνωνται αὐτόπται μάρτυρες τῶν ἐξιστορουμένων γεγονότων, ἀδιάφορον ἂν οὕτε κατ' ὄναρ τὰ εἶδον, ἀρκεῖ νὰ φαίνωνται καὶ αὐτοὶ ἱστορικοί, ἀντάξιοι ἀπόγονοι τοῦ Σωσίου ὅστις, μὴ παρευρεθεὶς κατὰ τὴν μάχην καθ' ἣν ἐνίκησεν ὁ Ἀμφιτρύων καὶ θέλων νὰ τὴν διηγηθῇ εἰς τὴν Ἀλκμήνην, συστέλλεται μὲν κατ' ἀρχὰς καὶ ἐρωτᾷ ἑαυτόν:

Μὰ στάσου δά, πῶς διάβολο θὲ νά τὰ καταφέρω,
ἀφοῦ δέν ἤμουν' ἐμπροστά καὶ δὲν τά καλοξέρω;

ἀλλὰ κατόπιν, λαμβάνων τὸ ἀπαραίτητον διὰ τὴν περίστασιν *τουπέ*, προσθέτει:

Αἴ! δὲν πειράζει! Λὲς σπαθιά, ἀσπίδες, βάπτειες, κόπτειες,
καὶ φαίνεσαι σὰν μάρτυρας κατὰ πού λὲν αὐτόπτης!
Ἔπειτα, πόσοι ἔγραψαν καὶ εἶπαν ἱστορίες,
ἀπὸ μακρυὰ γιὰ πόλεμον καὶ μάχες κ' ἐκστρατείες;

Οἱ οὕτως ἀδίκως ὑβρισθέντες ἠθοποιοί, ἔχοντες συναίσθησιν τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν, πρὸς δὲ διακαιόμενοι ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς πόθου νὰ ἐξαλεί-

* Συνέχεια. «Παναθήναια» 28 Φεβρουαρίου.

[1] Ὁ κ. Ἰάλεμος, γράφων ἐν τῇ «Ποικίλῃ Στοᾷ» τοῦ 1898 (σελ. 385—386) περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου κατὰ τὰ ἔτη 1851 — 1853 σημειοῖ καὶ τὰ ἑξῆς: «Γνωρίσας τὸ θέατρον ἀπὸ τὸ 1851 οὔτε εἶδον ποτὲ νὰ παριστῶσιν ἄνδρες ἀντὶ γυναικῶν, ὡς ἐγράφη που μετὰ τοῦ ἀχαρίστου σκώμματος ὅτι ἀνηγγέλλετο καὶ διὰ δημοσίου κήρυκος «ἀπόψε τὴν γυναῖκα θὰ παραστήσῃ ἄληθινὴ γυναῖκα» (Περὶ αὐτοῦ, ἴδε: N. Lascaris: *«Les premières années du theâtre Neo-Grec»* σελ. 15. Ἔκδ. «Monde Hellénique» 1909), οὔτε *ἤκουσα* ὅτι εἰς προηγουμένην ἐποχὴν συνέβαινε τοῦτο». Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ πρῶτον, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1851 δὲν εἶδε νὰ παριστῶσιν ἄνδρες ἀντὶ γυναικῶν οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων, ὅσον δὲ διὰ τὸ δεύτερον, ὅτι «*δὲν ἤκουσε*» νὰ συνέβαινε τοιοῦτο τι εἰς προηγουμένην ἐποχήν, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ἀληθές, καθόσον ἐὰν πάθησίς τις τῶν ὤτων του δὲν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς ἀληθείας, ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐὰν τοὺς ἔφερεν ἐπὶ τῶν ἐξῆς ἀποσπασμάτων τῶν συγχρόνων ἐφημερίδων: «Ἡ θελκτικὴ γυνὴ τοῦ Φιλίππου παρίστατο ἀπὸ νέον ἔχοντα φωνὴν ξηρὰν καὶ ἀλύγιστον». (*«Ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλὰς»* τῆς 24 Ἰουνίου 1836).—Ὁ «Θεατὴς» τοῦ 1836 προκειμένου περὶ τῆς παραστάσεως τῆς Πολυξένης ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Τὰ τῶν γυναικῶν, μύστακας ἀνδρείους ἐπιδεικνυουσῶν ἕωλα καὶ ἀδέξια».—Ἡ «Ἀθηνᾶ» τῆς 6 Ἀπριλίου 1840 προκειμένου περὶ τῆς παραστάσεως τοῦ Καστριώτου σημειοῖ τὰ ἑξῆς: «Ὁ ὑποκρινόμενος τὴν ἀδελφὴν τοῦ Καστριώτου Ἑλένην εἶχεν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ Ἀθιγγάνου γυναικὸς» κ.τ.λ.

ψωσι τὰς κακὰς ἐντυπώσεις ἃς ἀφῆκεν ὁ τελευταῖος ἑλληνικὸς θίασος, ἐπεδόθησαν μετὰ ζήλου εἰς τὸ ἔργον των, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Καπέλλα καὶ τοῦ Κούγκουλη οἵτινες, πρός τοῖς ἄλλοις, εἶχον καὶ τὴν ἐν γένει διεύθυνσιν τοῦ θιάσου, αἱ παραστάσεις τοῦ ὁποίου τακτικῶς μὲν ἠγγέλλοντο διὰ προγραμμάτων, ἐκτάκτως δὲ δι' ἐφίππου πομπῆς ὁρμούσης ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ καφενείου τῆς Ὡραίας Ἑλλάδος καὶ περιερχομένης τὰς κυριωτέρας ὁδοὺς τῆς πόλεως.

Ἡ πομπὴ αὕτη, ἧς προηγεῖτο ὑπηρέτης τοῦ θεάτρου ἔφιππος καὶ αὐτὸς καὶ κραιῶν μεγαλοπρεπὲς λάβαρον ἐν ᾧ ἀνεγράφετο ἡ παράστασις τῆς ἑσπέρας, ἀπετελεῖτο συνήθως ἀπὸ τὸν Κούγκουλην, τὸν Μελισσόβαν καὶ τὸν Ἀντωνίου οἵτινες καὶ ἐκτὸς τῆς σκηνῆς ἐφουστανελλοφόρουν, ἔστιν ὅτε δὲ συνεπληροῦτο καὶ δι' ἄλλων ἠθοποιῶν οἱ ὁποῖοι, διὰ τὸ ὁμοιόμορφον ἠναγκάζοντο καὶ αὐτοὶ τότε νὰ φουστανελλοφορῶσι [1].

Αἱ παραστάσεις ἤρχιζον συνήθως τὴν ὀγδόην ἑσπερινὴν ὥραν, πάντοτε δὲ κατὰ τὰ διαλείμματα αὐτῶν ἔπαιζεν ἡ μουσικὴ τῆς φρουρᾶς. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ θεατρικὰ ἐνδύματα, τὰ ὁποῖα τόσον ἐσπάνιζον κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, ἤρχισαν νὰ φιγουράρουν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, καθόσον τοιαῦτα, λείψανα χρεωκοπησάντων ἰταλικῶν θιάσων, ἐνοικίαζεν ἤδη ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆς μοδίστα τις ἔχουσα τὸ κατάστημά της παρὰ τὸ νῦν ζαχαροπλαστεῖον Παυλίδου.

Ὁ σκηνικὸς διάκοσμος, χάρις εἰς τὰς φροντίδας τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ θεάτρου διὰ τὸ ἰταλικὸν μελόδραμα διὰ τὸ ὁποῖον οὐδεμιᾶς ἐφείδετο δαπάνης, ἦτο λίαν εὐπρόσωπος, καθόσον ὁ ἑλληνικὸς θίασος ἔκαμε χρῆσιν τῶν διὰ τὰ μελοδράματα σκηνογραφιῶν.

Ἡ ἀπαγγελία τῶν ἠθοποιῶν ἐξηκολούθησεν καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην νὰ εἶναι εἰς ἄκρον στομφώδης, τὸ δὲ δραματολόγιον τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου ἐπλουτίσθη καὶ διὰ νέων ἔργων, καθόσον ἐκτὸς τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν ἐδόθησαν διὰ «πρώτην φορὰν» καὶ τὰ ἑξῆς: «Ὁ κύριος Πουρσονιακὸς» τοῦ Μολιέρου, «ὁ Σγαναρέλλος» τοῦ αὐτοῦ, «ὁ Πύργος τοῦ Νὲλ» τοῦ Δουμᾶ πατρός, «ἡ ἐλευθέρωσις τῶν Ἀθηνῶν, ἢ ὁ Δημήτριος Λέκας» τοῦ Γιαννοπούλου, ὁ «Μάρκος Μπότσαρης» τοῦ Ἀλκαίου, «ὁ Ἄγνωστος» τοῦ Σούτσου καὶ «ἡ Λουκρητία Κολλατίνου» τοῦ Καπέλλα.

Τὸν Πουρσονιακὸν ὑπεκρίθη τότε τὸ πρῶτον ὁ Μπίλλερ [1], κατὰ μετάφρασιν γαλλομαθοῦς τινος κυρίου, λίαν μετριοφρόνως κρυπτομένου ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Π. Ο., μετάφρασιν δμως *ἐπιδιορθωθεῖσαν* ἐν μέρει κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ τότε θιάσου, ὑστεροῦντος εἰς ἀριθμὸν γυναικείων προσώπων. Ἔκτοτε ὁ Πουρσονιακός, Κύριος οἶδε, τίνων ἁμαρτιῶν ἕνεκα, ἤλλαξε πολλάκις ὀνόματα, μεταβαπτισθεὶς εἰς Σκαπετουράκην, Σκαμπαρδόνιον καὶ τέλος εἰς Ἀγαθόπουλον Ξηροχωρίτην, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ὁμοιάζῃ καὶ πρὸς τὸ κείμενον τοῦ δυστυχοῦς Μολιέρου. Ἡ ἱστορία τῶν ἀλλεπαλλήλων αὐτῶν μεταμορφώσεων τοῦ πολυπαθοῦς γάλλου ἥρωος ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὁ ὑπὸ τὰ ἀρχικὰ τοῦ ὀνόματός του στοιχεῖα Π. Ο. κρυπτόμενος γαλλομαθὴς κύριος, μετέφρασεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸν «Monsieur de Pourceaugnac» διατηρήσας πιστῶς τὸ γαλλικὸν κείμενον μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἥρωος ὅπερ ἐξελλήνισεν εἰς «Κύριον «Πουρσονιακόν» [2]. Ἀλλ' εἴτε διότι τὸ λεκτικὸν τῆς μεταφράσεως τοῦ Π. Ο. δὲν ἐκρίθη κατάλληλον διὰ τὴν ἑλληνικὴν σκηνήν, εἴτε διότι πιστὴ ὡς ἦτο ἡ μετάφρασις, δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀναβιβασθῇ ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς, ἥτις κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν ἠρίθμει εἰς τὸ προσωπικὸν αὐτῆς παρὰ δύο μόνον γυναῖκας, ἡ δὲ κωμῳδία τοῦ Μολιέρου περιεῖχε τέσσαρα γυ-

[1] Ἡ παρὰ τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου ἀντιγραφή, τρόπον τινά, τῆς πρωτογενοῦς καταστάσεως τῶν ξένων θεάτρων, περὶ ἧς καιτ' ἐπανάληψιν ἀλλαχοῦ ἔκαμα λόγον, φαίνεται καὶ ἐν τῇ ἐφίππῳ ταύτῃ πομπῇ ἥτις δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ μίμησις τῆς καλουμένης κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν μυστηρίων ἐν Γαλλίᾳ «*monstre*» «qui se faisait quelques jours avant la première représentation, et où tous les acteurs paraissaient, à pied ou à cheval, dans leur costume de theâtre». (Histoire universel du theâtre, par A. Royer, tom. I. p. 225). — Μεταγενέστερον, αἱ παραστάσεις ἠγγέλλοντο, ἄλλοτε μὲν διὰ τυμπανοκρουσίας (Soler, «La maison des jeux», τόμ. I, σελ. 408), ἄλλοτε δὲ διὰ τοῦ Ἀρλεκίνου, συνοδευομένου ὑπὸ τυμπανιστοῦ («La comédie des comédiens», poème de nouvelle invention par monsieur de Scudery, πρόλογος καὶ πρᾶξις I, σκηνὴ Ι' καὶ ΙΙ.)— Ἐν Γερμανίᾳ ἐπίσης, ὁ ἠθοποιὸς ὁ ὑποδυόμενος τοὺς κωμικοὺς ρόλους περιήρχετο τὰς ὁδοὺς ἔφιππος καὶ ἀνήγγελλε τὴν παράστασιν τῆς ἑσπέρας. («Le theâtre en Allemagne», par Brüning, Paris, σελ. 166).—Τ' αὐτὰ ἐγίνοντο καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἱσπανίας («El viage entretenido de Agustin de Rojas»).

[1] Ὑποκρινόμενος τὸν Πουρσονιακὸν ἐσπέραν τινὰ τοῦ 1850 ὁ Μπίλλερ, καὶ ἀντιληφθεὶς ὅτι ἀπό τινος θεωρείου παρηκολούθει τὴν παράστασιν ὁ τότε ὑπουργὸς Χριστίδης εἰς ὃν ὤφειλε τὰς ἐπανειλημμένας καταδιώξεις του, ἐσκέφθη νὰ τὸν πειράξῃ ὡς ἑξῆς:

Καθ' ἣν στιγμὴν καταδιώκεται ὁ Πουρσονιακὸς ὑπὸ τῶν ἀγυιοπαίδων καὶ τυγχάνει τῆς προστασίας τοῦ Τερτίπη, ὅστις τοὺς ἐπιπλήττει λέγων:

— Τί πειράζετε, βρέ, τὸν ἄνθρωπον; Μήπως δὲν εἶναι καμωμένος σὰν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους;

Ἀντὶ νὰ προσθέσῃ ὁ Μπίλλερ, ὡς φέρεται ἐν τῷ κειμένῳ:

— Τί εἶμαι, βρέ, καμπούρης ἢ κουλός;

Στραφεὶς πρὸς τὸ θεωρεῖον τοῦ Χριστίδου εἶπε:

— Τί εἶμαι, βρέ, καμπούρης ἢ κουλὸς καὶ μ' ἐπείρατε μὲ τὰ λεμόνια;

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν παράστασιν ταύτην, ὁ Μπίλλερ διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Χριστίδου βοηθὸς εἰς τὸ Τελωνεῖον Πατρῶν καὶ ἔκτοτε ἀπεχώρησε τοῦ θεάτρου.

[2] Τῆς αὐτῆς κωμῳδίας ὑπάρχει καὶ ἀρχαιοτέρα μετάφρασις ὑπὸ τὸν τίτλον: «ὁ κύριος Γουρουνάκης»!

Νεκρὸς Μίνως Αἰακὸς Ραδάμανθυς Διόνυσος Περσεφόνη Πλούτων Εὐριπίδης, Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς

ΟΙ "ΒΑΤΡΑΧΟΙ,, ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ ΣΙΣ ΤΟ ΝΕΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ ΤΗΣ ΟΞΦΟΡΔΗΣ

ναικεῖα πρόσωπα, ὁ Κούγκουλης, ὅστις μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1850 ἀποχώρησιν τοῦ Μπίλλερ ἀνέλαβε αὐτὸς νὰ ὑποδύεται τὸ πρόσωπον τοῦ Πουρσονιακοῦ, ἀπεφάσισε νὰ «παραφράσῃ καὶ διασκευάσῃ» διὰ τὴν ἑλληνικὴν σκηνήν... τὴν μετάφρασιν τοῦ Π. Ο.

Ἡ μεταρρυθμιστικὴ ἐργασία τοῦ Κούγκουλη ἤρξατο διὰ τῆς μεταλλαγῆς τοῦ τίτλου τῆς κωμῳδίας ἐπὶ τὸ ἀστειότερον, ἄνευ δὲ πολλῶν διατυπώσεων ὁ κύριος Πουρσονιακὸς μετεβαπτίσθη εἰς «Σκαμπαρδόνιον»! Δι' ἄλλης ἐπίσης συνοπτικῆς διαδικασίας, ἡ Lucette τῆς κωμῳδίας τοῦ Μολιέρου, ἡ ὑποκρινομένη τὴν ψευδοπενθερὰν τοῦ Pourceaugnac, ἤλλαξε γένος καὶ μετεβλήθη εἰς... Μῆτρον ψευδοπενθερὸν τοῦ Σκαμπαρδονίου, μία δὲ ἄλλη χωρικὴ μετεμορφώθη εἰς Τήνιον ... ἀρσενικόν!

Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ γένους τῶν προσώπων ἠνάγκασε τὸν Κούγκουλην ν' ἀλλάξῃ καὶ σκηνάς τινας τῆς κωμῳδίας, αἵτινες ὡς ἔχουν ἐν τῇ ἑλληνικῇ «διασκευῇ» ὁμοιάζουν τόσον μὲ τὰς τοῦ πρωτοτύπου, ὅσον καὶ ὁ κωμικὸς μονόλογος τοῦ Σωσίου ἐν τῷ Ἀμφιτρύωνι μὲ τὸν μονόλογον τοῦ Ἄμλετ ἐν τῇ τρίτῃ πράξει τῆς ὁμωνύμου τραγῳδίας!

Ἀλλ' αἱ ἀλλαγαὶ αὗται δὲν ἦσαν, φαίνεται, ἀρκεταὶ νὰ κορέσουν τὰς μεταρρυθμιστικὰς καὶ «διασκευαστικὰς» τάσεις τοῦ Κούγκουλη. Οὐδὲ εὗρεν ὁ ἀγαθὸς ἠθοποιὸς ἀρκετὰ τὰ παθήματα τοῦ δυστυχοῦς δὲ Πουρσονιὰκ καὶ ἐπεθύμησεν ἐν τῇ ἀγαθότητί του, νὰ προσθέσῃ καὶ αὐτὸς ἓν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Μολιέρου. Καὶ χωρὶς τὴν παραμικρὰν τύψιν συνειδήσεως, ἐκ *προμελέτης* δὲ καὶ ἐσκεμμένως, ἀπεφάσισε καὶ ἐξηυτέλισε τὸν πολυπαθῆ τοῦ Μολιέρου ἥρωα, ὃν ἐκάθισεν ἐπὶ *γαϊδάρου* κατὰ τὸ τέλος τῆς κωμῳδίας τὸ ὁποῖον καὶ κατ' ἀνάγκην παρεμόρφωσε!

Τοιουτοτρόπως, μεταξὺ τῶν προσώπων τὰ ὁποῖα ὁ Μολιέρος ἐθεώρησε κατάλληλα πρὸς διεξαγωγὴν τῆς κωμῳδίας του, ὁ ἕλλην διασκευαστής, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ γένους τινῶν ἐξ αὐτῶν, προσέθεσε καὶ ἕνα γαϊδαρον πρὸς δόξαν τῆς ἑλληνικῆς εὐφυΐας!

Οὕτω πως μεταμορφωμένος καὶ κυριολεκτικῶς ἀλλαξοπιστήσας ὁ κύριος δὲ Πουρσονιὰκ ἐπαίζετο ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἐκδοθεὶς ἅμα ἐν Ἑρμουπόλει τὸ 1865 ὑπὸ τοῦ Ι. Ν. Κούγκουλη, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ «Ἔθνους».

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχὲς]

ΝΙΚ. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΜΟΥ

Ἂν καὶ δὲν πιστεύω πῶς θὰ τὰ τινάξω,
ἂν καὶ μὲς ’στὸ σφρῖγος εἶμαι τῆς ζωῆς μου,
διαθήκην ὅμως θέλω νὰ συντάξω
γιὰ νὰ μὴ μὲ τύπτῃ κι’ ἡ συνείδησίς μου.

Ποιὸς γνωρίζει τάχα τί τοῦ ξημερόνει!..
ἐνῶ πᾶς ’στὸ δρόμο ξένοιαστος—τί φρίκη!
μὲ τὼτομομπίλ του κάποιος σὲ πλακόνει
κι’ ἔτσι ξεμπερδεύεις δίχως διαθήκη.

Ὕμνους ’στὴ θανή μου πένα νὰ μὴ γράψῃ,
μήτε δάκρυ θέλω νὰ χυθῇ κανένα,
μήτ’ ἐκεῖνος θέλω νὰ μὲ πικροκλάψῃ,
ποῦ θαρρεῖ πῶς ψῆφο θἄχῃ κι’ ἀπὸ ’μένα.

Κανεὶς φίλος λόγο νὰ μὴ μ’ ἀπαγγείλῃ,
κι’ ἂν ’στὸν νοῦ του τέτοιο ξαφνικὸ περάσῃ
νὰ τὸν σακατέψουν ’στῆς σβερκιαῖς οἱ φίλοι
κι’ εἴθε τὴν μιλιά του ’στὴ στιγμή να χάσῃ.

Ὅλοι μ’ ὀργανέτα καὶ μ’ εὐθύμους λύρας
νὰ μοῦ λὲν τραγούδια τῆς εὐθύμου χήρας.
Στέφανα δὲν θέλω καὶ γιὰ ’μὲ τὸν βλάκα
ὅπως ’στὰς κηδείας τὰς κοινὰς νὰ πάρουν,
μὰ ’στοῦ μνήματός μου νἄλθουνε τὴν πλάκα
φιφτυτοῦ καμπόσοι καὶ νὰ πατινάρουν.

Καὶ τἀκινητά μου καὶ τὰ κινητὰ
’στὴν καλὴ πατρίδα δωρεὰν τὰ δίνω,
ὄχι γιὰ να κάμῃ Στόλους καὶ μ’ αὐτὰ,
μὰ γιὰ ν’ ἀγοράσῃ κάμποσο κινῖνο.

Τοῦτο τὸ κεφάλι τὸ ποιητικὸ
’στοὺς κρανιοσκόπους μπαναμᾶς ἂς μένῃ,
νὰ τὸ ψάχνουν μέσα κι’ ἔξω μὲ φακὸ
γιά νὰ ’βροῦν τὴν βίδα, ποὖναι χαλασμένη.

Κι’ ἂν ποτὲ θελήσουν καὶ σ’ ἐμὲ—ποιὸς ξέρει—
προτομὴ νὰ κάνουν ἐτσι γιὰ τιμή μου,
νἄβγουν κι’ ἡ κυρίαις μὲ κουτιὰ ’στὸ χέρι
νἄ ζητοῦν ἐράνους γιὰ τὴν προτομή μου.

Γ. ΣΟΥΡΗΣ

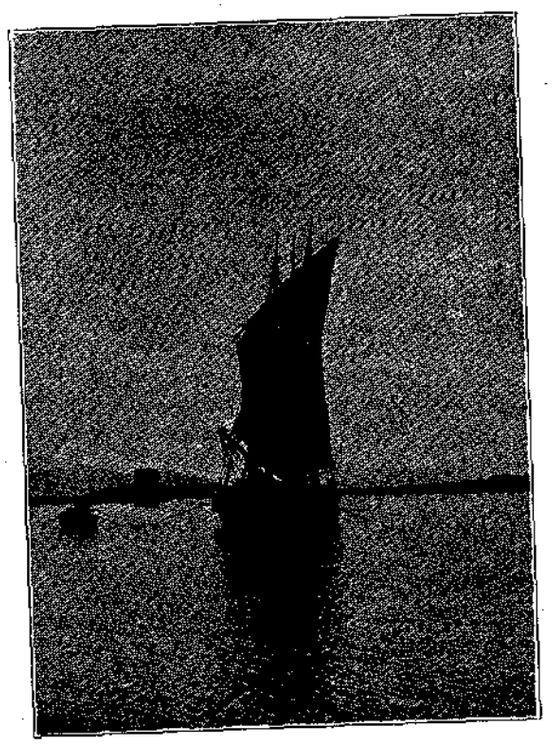

ΑΠΟ ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ—ΦΩΤ ΑΜΒΡ ΒΛΑΣΤΟΥ

Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ ΤΩΝ ΑΓΡΙΩΝ

Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν ἀναπαράστασιν τῆς μορφῆς τοῦ ἀνθρώπου τὸ δυσκολώτερον πρᾶγμα εἶναι ν' ἀποδώσῃ τις καλῶς τὴν φυσιογνωμίαν. Ὁ Duchenne ἀνέλυσε καὶ ἀναπαρέστησε κατὰ βούλησιν τὰς συνθετωτέρας ἐκφράσεις τοῦ αἰσθήματος καὶ καθορίσας ταύτας διὰ τῆς φωτογραφίας προσέφερεν εἰς τὴν τέχνην πολύτιμα στοιχεῖα.

Ἄλλοτε ὁ καλλιτέχνης δὲν εἶχε τὴν πηγὴν τῶν φωτογραφικῶν δοκουμέντων· ἔπρεπε νὰ προσέχῃ εἰς τὴν μνήμην του ὅπως ἀναπαριστᾷ διὰ τοῦ χρωστῆρος ἢ τῆς σμίλης τὰς λεπτοτέρας ἐκφράσεις τῶν κινήσεων.

Τοιουτοτρόπως δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι ἡ τέχνη τῶν πρώτων τεχνιτῶν (primitifs) παρήχθη γενικῶς ἀπὸ μορφὰς ἠρέμους, ἄνευ ἐκφράσεως, θὰ ἔλεγον τρόπον τινὰ ἀτόνους. Τοιοῦτος εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ἑλληνικῆς τέχνης κατὰ τὴν

1. — Θεὸς τοῦ πολέμου φορῶν κράνος μὲ ἔκφρασιν ἠρέμου ἀγριότητος.

ἐξέλιξίν της, τῆς βυζαντινῆς, καὶ τῆς περιόδου ἥτις προηγήθη τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως.

Ἀλλὰ ἡ λαϊκὴ τέχνη ἀκατέργαστος καὶ χονδροειδής, δὲν εἶχε τοὺς ἰδίους λόγους νὰ φαίνεται ἐπιφυλακτική. Δὲν ἀνεζήτει ν' ἀντιγράψῃ ἀκριβῶς τὴν φυσιογνωμίαν ἀλλ' ἁπλῶς μερικοὺς χαρακτῆρας μὲ σχήματα ὅπου νὰ τὴν ὑπενθυμίζουν.

Γνωρίζομεν ὅλας τὰς λαϊκὰς μορφὰς τοῦ Φασουλῆ. Ποσάκις, ὅταν ἤμεθα παιδιὰ δὲν ἐσχεδιάσαμεν εἰς τὰ τετράδιά μας τὸν γελῶντα, μὲ τὸ ἄνοιγμα τῶν χειλέων καὶ τὸ δυνατὸν τράβηγμα τῶν ἄκρων τῶν φρυδιῶν· τὸν γκρινιάρην μὲ τὸ κατέβασμα τῶν ἄκρων τοῦ στόματος καὶ τῶν φρυδιῶν, καὶ τὸν ἀδιάφορον διὰ τῶν ὁριζοντίων γραμμῶν.

Ὅλα τὰ ἐγχειρίδια τὰ ὁποῖα ἀσχολοῦνται περὶ τῆς φυσιογνωμίας, ἀποδίδουν εἰς τὸν Hubert de Luperville τὴν τιμὴν τῆς ἀνακαλύψεως τῶν σχημάτων τούτων τὸ 1827. Ἀναμφιβόλως αὐτὸς ἔσχε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ τὰ καθορίσῃ καὶ νὰ τὰ ἀναπαραστήσῃ εἰς ἕνα σχῆμα δογματικόν, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ αὐτὴ τῶν σχημάτων τούτων ἀνέρχεται εἰς τὴν γένεσιν τῆς τέχνης. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ποὺ ἠθέλησε ν' ἀναπαραστήσῃ τὰς συγκινήσεις τῶν ἀνθρώπων, τὰς ἀνεκάλυψε.

Ἀρκεῖ ὅπως ἐπισκεφθῇ τις οἱονδήποτε μουσεῖον ἐθνογραφικὸν διὰ ν' ἀνεύρῃ εἰς τὴν τέχνην τῶν ἀγρίων τὰ σχήματα τὰ ὁποῖα ἐκφράζουν τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην. Δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ εἰς τὴν τέχνην τῶν Νεοκαληδονίων τὰς ἐκφράσεις ταύτας, τῶν ὁποίων αἱ εἰδεχθεῖς προσωπίδες παρουσιάζουν στόμα τοξοειδὲς μὲ χάσματα βαθέα. Ἐπίσης εἰς τὴν τέχνην τῶν Νεοεβρίδων, τῶν ὁποίων τὰ ὑπερμεγέθη κύμβαλα εἶναι χονδροειδῶς στολισμένα εἰς πρόσωπον ἀνθρώπινον μὲ πλατὺ στόμα τὸ ὁποῖον γελᾶ εἰλικρινῶς. Καθὼς καὶ εἰς τὴν τέχνην τῆς Νέας Γουϊνέας ἔνθα μικρὰ ἀγαλμάτια ἐνθυμίζουν τὸν ἡμέτερον Φασουλῆν. (Ἴδε British museum).

Ἡ τέχνη τῶν ἀγρίων δίδει ὡσαύτως ἐκφράσεις συγκινήσεων κατὰ συνθήκην. Ὁ πολεμιστὴς Νεοζηλανδὸς βγάζει τὴν γλῶσσαν του διὰ νὰ ἐκφράσῃ εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν ἀηδίαν του καὶ τὴν περιφρόνησίν του. Τὰ πλέον ἄξεστα σχέδιά των ἠμποροῦν νὰ παραλείψουν χαρακτηριστικὰ ἐνδιαφέροντα, ἀλλ' οὐδέποτε λησμονοῦν ἐκείνην τὴν γλῶσσαν ἡ ὁποία ἐξέρχεται τοῦ στόματος προκλητικῶς.

Αἱ ὡραιότεραι ἐκφράσεις τῆς φυσιογνωμίας ὀφείλονται εἰς τὴν τέχνην τῶν ἀγρίων τῶν Σανδουϊκίων νήσων τῆς Ὠκεανίας. Αἱ μορφαὶ τὰς ὁποίας ἀνατυπώνομεν εἶναι θεοὶ τοῦ πολέμου.

Αἱ κεφαλαὶ αὐταί, σκαμμέναι ἐσωτερικῶς, ἐφέροντο ἐπί τινος ῥάβδου, ἡ δὲ παρουσία των εἰς τὰς μάχας ἐξησφάλιζε τὴν νίκην.

Ὁλόκληρος λατρεία ἦτο καθιερωμένη πρὸς τιμήν των, καὶ ἐθυσίαζον ἑκατοντάδας θυμάτων εἰς τὰς ἀγρίας αὐτὰς θεότητας. Σήμερον ἐν τούτοις οἱ Σανδουϊκιοι εἶναι τόσον πολιτισμένοι καὶ ἐκχριστιανισμένοι, ὥστε ἔχουν καθολοκληρίαν λησμονήσει τὰ ἔθιμα ταῦτα καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ τ' ἀναγνωρίσουν.

Γνωρίζομεν τοὐλάχιστον μετὰ πόσης φροντίδος καὶ ποίας ἀτελειώτου τέχνης ἦσαν κατασκευασμένοι οἱ θεοὶ αὐτοί. Τὸ ξόανον ἐγίνετο ἀπὸ λυγαριά, τὸ περιετύλισσον μὲ εἶδος τι φυτικοῦ σχοινίου ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσέδενον κόκινα πτερὰ τοῦ Βϊϊβι, προσέθετον δὲ καὶ πτερά τινα κίτρινα καὶ μαῦρα τοῦ Ὀὼ διὰ νὰ τονίσουν τὰ χαρακτηριστικά.

Τὰ πτηνὰ ταῦτα ἦσαν πολὺ σπάνια, ἔπρεπε

2. — Θεὸς τοῦ πολέμου τοῦ ὁποίου τὸ στόμα ἐκφράζει θλῖψιν

νὰ τὰ συλλάβουν εἰς τὰ ὄρη. Κατὰ τὸ 1800 ὁ βασιλεὺς Καουμαλῆ διέταξε νὰ μὴ φονεύουν τὰ πτηνὰ ἀλλὰ ἀφοῦ τὰ μαδήσουν νὰ τὰ ξαναφήνουν ἐλεύθερα. Ἦτο λοιπὸν ὑλικὸν σπάνιον καὶ πολύτιμον, οἱ θεοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ κατασκευασθῶσι διαφορετικὰ καὶ διὰ τοῦτο οἱ Σανδουϊκιοι εἶχον εἴδωλα κατασκευασμένα ἐκ πτερῶν.

Τίποτε δὲν ἐφείδοντο διὰ νὰ τοὺς δώσουν ὄψιν πραγματικότητος. Ἐνίοτε ἔθετον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των κόμην ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ τὸ συνηθέστερον τοὺς ἔδιδον τὸ κάλυμμα τῶν Σανδουϊκίων, τὸ ὑπερύψηλον λοφίον τὸ ὁποῖον ἀποτρέπει καὶ προφυλάσσει τὰ κτυπήματα.

Ὅπως ἀπὸ πολλοῦ ἐγένετο παρατήρησις, τὸ λοφίον τοῦτο ἐνθυμίζει ἀπολύτως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶχον οἱ Ἕλληνες. Τοὺς ἔβαζον ὀδόντας κινός. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀπὸ κογχύλια, κομβία δὲ ἐκ ξύλου μαύρου παρίστων τὴν κόρην τῶν ὀφθαλμῶν.

Καὶ αἱ πολεμικαὶ αὐταὶ θεότητες, αἱ ὁποῖαι δίκην θεῶν τῆς Ἑλλάδος συνώδευον τοὺς λαούς των εἰς τὰς μάχας, ἔφερον σχεδὸν ὅλαι ἐκφραστικὰς φυσιογνωμίας. Μόνον ὁ πρῶτος τὸν ὁποῖον παρουσιάζομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας εἶναι ἠρέμου ἀγριότητος. Ὁ ὀφθαλμός του εἶναι ὁριζόντιος, τὸ ἀνοικτό του στόμα δεικνύει ὀδόντας ἐξεῖς, ὅπως περιγράφεται εἰς τὰ ταξείδια τοῦ «Κούκ», (Σχ. 1).

Ὁ ἑπόμενος φυλαττόμενος εἰς τὸ British Museum τοῦ Λονδίνου, σχηματίζει ἀντίθεσιν. Τὸ στόμα του κλῖνον τοξοειδῶς, ἐκφράζει τὴν θλῖψιν. Παμμέγιστα μάτια ἐξογκωμένα χρησιμεύουν νὰ ἐκφοβίζουν τὸν ἐχθρόν. (Σχ. 2).

Ἕνας ἄλλος ἔχει ὕφος τρομακτικόν. Αἱ μέγισται κόραι τῶν ὀφθαλμῶν του εἶναι περισσότερον ἀξιοπαρατήρητοι ὅλων τῶν ἄλλων. Ἤδη οἱ φυσιολόγοι γνωρίζουν ὅτι ὁ φόβος εὐρύνει τὰς κόρας.

Ὁ τελευταῖος τέλος εἶναι Φασουλῆς ποὺ γελᾷ, ἀλλὰ τὸ γέλιο του εἶναι γέλιο ἄγριο καὶ αἱματῶδες, ὅπως ἐπικάθεται μετὰ τὴν καταστροφὴν

3. — Θεὸς τοῦ πολέμου τοῦ ὁποίου τὸ στόμα καὶ τὰ μάτια δείχνουν τὸν τρόμον

τῶν ἐχθρῶν, εἰς τὰ σχήματα τὰ ὁποῖα ἑρμηνεύομεν ἀνωτέρω. Ἡ ἄκρα τῶν χειλέων εἶναι δυνατὰ τραβηγμένη, τὰ μάτια καὶ τὰ φρύδια εἶναι πολὺ λοξὰ πρὸς τὰ κάτω καὶ μέσα, (Σχ. 3) εἶναι δὲ ἐκτεθειμένον εἰς τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον.

Αἱ θεότητες αὐταὶ ἀποτελοῦν πρωτότυπα εἴδη τῆς τέχνης τῶν ἀγρίων καὶ μᾶς παρέχουν ἀξιόλογα ἐφόδια ὅπως δυνηθῶμεν νὰ ἐκφράσωμεν τὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα.

[Κατὰ τὸ Γαλλικὸν τοῦ Felix Regnault]

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
Γλύπτης

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἡ Αἰσθητικὴ τοῦ Κρότου

Ὁ ΜΑΘΗΤΗΣ. —Ἤθελα νὰ γνωρίζω ποίαν εὐχαρίστησιν αἰσθάνονται τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιᾶς μου, τὰ ὁποῖα πληγόνουν τὰς ἡμέρας αὐτὰς τὸν ἀέρα, μὲ τὸν κρότον τῶν βαρελότων.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Φαίνεται ὅτι αἰσθάνονται κάποιαν εὐχαρίστησιν, ἀλλέως δὲν θὰ τὸ ἔκαμναν. Εἶναι ἡ αἰσθητικὴ τῶν πρωτογενῶν καὶ διεφθαρμένων. Τὸ ἄδρὸν ἀκόμη νευρικὸν σύστημα ἀπαιτεῖ ἰσχυρὰ διεγερτήρια, ὅπως ἀντιθέτως τὸ ἐξοικειωμένον εἰς συνεχεῖς ἐρεθισμοὺς ζητεῖ ἐρεθισμοὺς ἰσχυροτέρους. Οἱ πρωτογενεῖς καὶ τὰ παιδία ἀγαποῦν τοὺς δυνατοὺς κρότους καὶ τὰς ἐκτυφλωτικὰς λάμψεις, δύο πράγματα ποὺ ἐνόνει τὸ πυροτέχνημα.

Ὁ ΜΑΘ.— Καὶ ὅμως εἶναι μία τυραννία τῶν αἰσθήσεων αὐτοὶ οἱ κρότοι.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. —Ἀληθινὴ τυραννία. Καὶ ἰδίως τώρα τὴν ἄνοιξιν. Ὅλα τὰ χρώματα καὶ ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ἦχοι τῆς φύσεως εἶναι τόσον εὐγενεῖς καὶ τόσον διακριτικοί. Τὰς βροντὰς διεδέχθη τὸ κελάδημα τῶν πουλιῶν ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα, καὶ τὰς ἀστραπὰς ἡ πρασινάδα τῶν κάμπων καὶ τὸ ἐρύθημα τῶν οὐρανῶν εἰς τὰς ἀνατολὰς καὶ τὰς δύσεις. Αἱ ἀνεμῶναι κοκκινίζουν μὲ τόσην γαλήνην ἀνάμεσα εἰς τὰ σπαρτὰ καὶ τὸ χαμομήλι εὐωδιάζει τόσον ἥσυχα. Ἕνα βαρελότο ποὺ ξεσπάζει μέσα εἰς τὴν εὐγενικὴν αὐτὴν συμφωνίαν, ὑβρίζει τὴν φύσιν ὁλόκληρον.

Ὁ ΜΑΘ. — Καὶ τὰ παιδιὰ χοροπηδοῦν γύρω ἀπὸ τὸ βαρελόττον. Ὁ κρότος λοιπὸν τὰ συγκινεῖ περισσότερον ἀπὸ τὸ θαῦμα μιᾶς ἀνεμώνης, ποὺ κυματίζει ἁπαλὰ καὶ καμαρόνει καὶ ζῇ μέσα εἰς τὴν πρασινάδαν μίαν ζωὴν ὀνείρου;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.—Ἔτσι φαίνεται. Ἀλλὰ τὸ παιδὶ ἂν δὲν μένῃ ἐκστατικὸν ἐμπρὸς εἰς τὰ θαύματα τῆς φύσεως καὶ ἂν δὲν συγκινῆται ἀπὸ τὰ χρώματα μιᾶς ἀνεμώνης καὶ μιᾶς ἐαρινῆς δύσεως, ὅπως ὁ ποιητής, αὐτὸ συμβαίνει ἴσως ἀπὸ τὴν τελείαν ἐναρμόνισίν του πρὸς τὴν φύσιν. Εἶναι καὶ αὐτὸ ἕνα ἄνθος καὶ μιὰ σταλαγματιὰ δροσιᾶς· καὶ ὅταν εὑρίσκεται ἐλεύθερον μέσα εἰς τὴν φύσιν εἶναι ὡς νὰ ζῇ μέσα εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ἐὰν δὲν θαυμάζῃ ἕνα λουλούδι, τὸ ἀγαπᾷ ὅμως καὶ τὸ ἀγκαλιάζει καὶ τὸ φιλεῖ καὶ τὸ καταστρέφει ἀπὸ τὴν πολλὴν ἀγάπην. Ὁ διεφθαρμένος ὅμως!

Ὁ ΜΑΘ.—Τί ἐννοεῖτε;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.—Θὰ σᾶς εἰπῶ τί ἐννοῶ. Χθὲς ἦλθεν ἕνας νέος ποιητὴς νὰ μοῦ διαβάσῃ τὰ ποιήματά του. Σᾶς βεβαιόνω ὅτι οἱ κρότοι τῶν βαρελότων ὑβρίζουν ὀλιγώτερον τὴν ἐαρινὴν γαλήνην ἀπὸ τὸν ποιητὴν αὐτόν.

Ὁ ΜΑΘ. —Ἤμουν περίεργος νὰ γνωρίζω τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν ποιημάτων.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Εἶναι ποιήματα κροτοῦντα. Ποιήματα κατασκευασμένα μὲ δυναμίτιδα καὶ ἱκανὰ νὰ ξεκουφάνουν κάθε κουφόν. Ἡ συντέλεια τοῦ κόσμου ἔχει γίνει μέσα εἰς τὰ ποιήματα αὐτά. Τὰ ἄστρα, οἱ πλανῆται, τὰ ἡλιακὰ συστήματα ὅλα, οἱ κομῆται, τὰ μετέωρα ἔχασαν ὅλα τὴν τροχιάν τους καὶ συγκρούονται ἐκεῖ μέσα τρομακτικὰ καὶ γίνονται θρύψαλα μὲ φοβεροὺς κρότους. Ὁ ποιητὴς ἔβαλε δυναμίτιδα παντοῦ καὶ ἀνατινάζει τὰ πάντα, ἀκόμα καὶ τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, ὅπου κανεὶς τολμηρὸς βοντηχτὴς δὲν ἔφθασεν ἕως τώρα διὰ νὰ βεβηλώσῃ τὴν παρθενίαν των. Ἂν εἰξεύρατε, φίλε μου! Ὁ ποιητὴς αὐτὸς μ' ἐξεκούφανε καὶ μ' ἐτύφλωσε. Παρακαλῶ νἀνοίξετε τὸ παράθυρον διὰ νἀναπαύσω μίαν στιγμὴν τὰς αἰσθήσεις μου εἰς τὸ θέαμα τοῦ κάμπου.

Ὁ ΜΑΘ.—Ποῦ ἠξεύρετε ἂν ὁ ποιητὴς αὐτὸς δὲν εἶνε ἕνας μεγάλος ποιητὴς καὶ ἡ ποίησίς του μία μεγάλη καὶ ὑψηλὴ ποίησις, τὴν ὁποίαν εἶσθε ἀνίκανος νὰ συλλάβετε;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Σᾶς ἐγγυῶμαι ὅτι δὲν εἶναι.

Ὁ ΜΑΘ. — Μὰ ἀφοῦ φθάνει ἕως τοὺς οὐρανοὺς καὶ συγκοινωνεῖ μὲ τὰ ἄστρα;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Μιὰ ρουκέτα κάμνει τὸ ἴδιον. Θέλετε νὰ παραδεχθῆτε τὴν ρουκέταν ὡς τὴν τελειοτέραν ἔκφρασιν τοῦ ὑψηλοῦ; Καὶ αὐτὴ ἀνησυχεῖ τὸν οὐρανὸν μὲ τὸν κρότον της.

Ὁ ΜΑΘ. — Δὲν θέλω νὰ εἰπῶ αὐτό.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Λοιπὸν σᾶς βεβαιόνω, ὅτι τὸ ταπεινὸν χαμομῆλι ποὺ ἀνθεῖ μίαν ἡμέραν εἰς τὴν γαλήνην τοῦ ἀγροῦ, εὑρίσκεται πλησιέστερα πρὸς τὸν ἀποσπερίτην καὶ συγκοινωνεῖ ἐρωτικώτερα μὲ τὸν οὐρανόν, ἀπὸ τὴν ρουκέτταν ποὺ σχίζει μὲ θόρυβον τὸ στερέωμα καὶ ὑβρίζει τὰ σιωπηλὰ ἄστρα μὲ τὰν αὐθάδειάν της.

Ὁ ΜΑΘ. —Ἂς πᾶμε λοιπὸν νὰ θαυμάσωμεν τὰ χαμομήλια καὶ τὰς ἀνεμώνας τοῦ κάμπου. Ἴσως μᾶς ἐκμυστηρευθοῦν τὰ μυστικὰ τῆς δημιουργίας.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ.— Σᾶς ἀκολουθῶ. Πρὸ πάντων ἂς ἀπομακρυνθῶμεν ἕως ἐκεῖ ποὺ δὲν θὰ μᾶς φθάνουν πλέον οἱ κρότοι τῶν βαρελότων καὶ οἱ στίχοι τῶν ἐμβροντήτων ποιητῶν.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

Ἡ συναυλία τῆς Κ^ας Νίνας Φωκᾶ

ΥΠΟΘΕΤΩ ὅτι περιττεύει πᾶν ἐγκώμιον καὶ πᾶς ἔπαινος διὰ τὴν κ. Φωκᾶ· ἡ καλλιτεχνικὴ ἀξία της ὑπὸ πολλῶν ἔχει ἤδη ὑμνηθῇ, ἀλλὰ καὶ ἡ δημοτικότης αὐτῆς εἶναι πλήρης. Αὐτὰ ἄλλως τε τὰ πράγματα ὁμιλοῦν μόνα των. Καὶ ποία εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία μόλις τὸ πρῶτον αἰσθανθῇ τὰς φωνητικὰς χορδάς της παλλομένας, δὲν θὰ ψιθυρίσῃ τὸ ὄνομα τῆς κ. Φωκᾶ καὶ δὲν θὰ τρέξῃ ἀμέσως πρὸς αὐτὴν νὰ τῆς ἐμπιστευθῇ τὴν διάπλασιν τῆς φωνῆς της; Καὶ ποία φιλανθρωπικὴ Ἑταιρεία δίδουσα συναυλίαν δὲν θὰ τὴν προσκαλέσῃ νὰ κελαδήσῃ; Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ διενεργηθῶσιν ἑσπερίδες ἐπίσημοι, ὑποδοχαί, πανηγυρισμοὶ χωρὶς νὰ λάβῃ εἰς αὐτὰς μέρος;

Ἀλλ' ἡ ἀξία της δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ ἄτομόν της. Μεταδίδεται καὶ εἰς τὰς μαθητρίας της. Συχνὰ τὴν εἴδομεν ἐπὶ κεφαλῆς χαριτωμένων παρθενικῶν ᾠδικῶν ὁμίλων ἐκ μαθητριῶν της, νὰ σκορπίζῃ μαζὶ μὲ τὴν μεγάλην ἀκρίβειαν τῆς τέχνης, τὴν χάριν, τὴν ἁβρότητα καὶ τὴν δροσιὰν τῆς νεότητος καὶ τῆς εὐμορφιᾶς. Καὶ οἱ ὅμιλοι αὐτοὶ τῶν μαθητριῶν της ὁλονὲν αὐξάνονται καὶ πληθύνονται. Καὶ διδάσκει εἰς τὸ Ὠδεῖον καὶ διδάσκει καὶ εἰς τὸ σπίτι της. Καὶ ἀποκρούει νέας μαθητρίας διὰ τὸ ἀνεπαρκὲς τοῦ χρόνου.

Ὁ οἶκος της τείνει νὰ λάβῃ μορφὴν εἰδικῆς σχολῆς τοῦ ᾄσματος. Ὅσοι ηὐτύχησαν νὰ παρευρεθοῦν καμίαν Πέμπτην ὅπου *δέχεται* ἡ κ. Φωκᾶ, ἐκεῖ θὰ εἶδον ἀρκετὰ δείγματα τῆς ἀξίας της παρεχόμενα ἀπὸ τὰς διαφόρους μαθητρίας της αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀρχίσῃ ἤδη νὰ μεταπηδῶσιν ἀπὸ τὸ κομψὸν ἐκεῖνο σαλόνι εἰς τὸ ἀπαιτητικὸν podium τῶν κονσέρτων καὶ τὴν αὐστηρὰν σκηνὴν τοῦ θεάτρου.

Ὅλα αὐτὰ νομίζω εἶναι ἡ καλλιτέρα κριτικὴ διὰ τὴν ἑσπερίδα τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδωσεν εἰς τὸν «Παρνασσὸν» τὴν 19 Μαρτίου. Ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα ἤτις εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν συναυλίαν ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν Της, ἔλειψεν ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ ἀφοσιωμένου Της κλειδούχου Μεσσαλᾶ. Ὅλαι ὅμως αἱ κοινωνικαὶ τάξεις συνωθήθησαν ἐκεῖνο τὸ βράδυ εἰς τὸν «Παρνασσὸν» καὶ ἐχειροκρότησαν καὶ ἐστόλισαν μὲ ἀνοιξιάτικα ἄνθη ἄφθονα τὴν μικρὰν σκηνὴν τῆς αἰθούσης, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ἡ κ. Φωκᾶ ὡς ἀληθινὴ ἀηδὼν ἐσκόρπιζε τὸ *ποικιλόπτερον μέλος* της μελῳδοῦσα τὰς ἐμπνευσμένας μελῳδίας τῶν Γκρίγκ, Μασσενέ, Μότσαρτ, Ῥαμὼ καὶ Βέρδη.

Ἡ Δὶς Λουκία Ἰωάννου, ἡ πρώτη Ἑλληνὶς ἀρπίστρια ἔπαιξε τὰ «Ὄνειρα» (ἐκ τοῦ Τριστὰν) τῶν Wagner — Holy, ὅλο βάθος, ἔκφρασιν, μελῳδίαν καθὼς καὶ τὴν ὡραίαν Σερενάταν τοῦ Hasselmans, ἐλαφρὰν καὶ χαριτωμένην σύνθεσιν. Ὁ ποιητὴς κ. Πολέμης συνεκίνησε μὲ τὰ παθητικὰ καὶ κομψά του τραγούδια καὶ τέλος ὁ Σουρῆς ἐσκόρπισε ἄφθονα γέλια μὲ τὰς ἰδιοτρόπους ἀπαιτήσεις τῆς «Διαθήκης» του, μία τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ἡ ἑξῆς φρενική: «νὰ ἔρχωνται οἱ φίφτυτοῦ νὰ πατινάρουν ἐπάνω εἰς τὴν πλάκα τοῦ τάφου του!!».

Θ. Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

Θὰ ἦτο παράλειψις νὰ μὴ σημειώσω τὴν μεγάλην ἐπιτυχίαν τὴν ὁποίαν εἶχε ἡ Δὶς Ἥβη Πανᾶ εἰς τὸ κονσέρτο (La min.) τοῦ Grieg κατὰ τὴν τελευταίαν μεγάλην συναυλίαν τοῦ Ὠδείου εἰς τὸ Δημοτικὸν θέατρον.

Ἀπὸ πολὺ ὀλίγους μέχρι τοῦδε ἐπαίχθη τόσον καλὰ τὸ κονσέρτο ἐκεῖνο. Ἐξαίρω τὸν μηχανισμόν της καὶ τὸ σεμνόν της καὶ χαριτωμένον παίξιμον τὸ ὁποῖον διήνθιζεν ὡραῖος χρωματισμὸς προερχόμενος ἀπὸ φιλότιμον σπουδὴν καὶ ἐκλεκτὴν ἰδιοφυΐαν. Δι' ὅλα αὐτὰ τὰ προσόντα ἀπευθύνω ἕνα «εὖγε» εἰς τὴν Δδα Ἥβην Πανᾶ, ὅπως καὶ εἰς τὸν καθηγητήν της κ. Wassenhoven.

Ἡ ἀρπίστρια Δὶς Λουκία Ἰωάνου προσεχῶς θὰ ἐμφανισθῇ ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ «Παρνασσοῦ» διὰ ἐκλεκτῆς συναυλίας. Ἐμφανίζεται τόσον σπανίως ἡ Δὶς Ἰωάννου, ὥστε εὔλογον εἶνε νὰ φαντασθῇ κανεὶς ὅτι οἱ θαυμασταὶ τῆς τέχνης της, καὶ εἶνε πολλοὶ τοιοῦτοι, θὰ τρέξουν νὰ τῆς παράσχουν τὴν ἐκτίμησιν ποὺ τῆς ἀξίζει.

Θ. Ι. Σ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΕΝΑΡΞΙΝ ἐπισήμων τῶν συνεδριάσεών του ἔκαμε τὴν 16ην τοῦ μηνὸς τὸ φιλολογικὸν καὶ ἀρχαιολογικὸν τμῆμα τοῦ «Παρνασσοῦ». Ὁ πρόεδρος τοῦ τμήματος κ. Σπ. Λάμπρος ἀνεκοίνωσε *Νέα περὶ τῆς κόρης τῆς Λήμνου*. Ὁ δὲ γραμματεὺς αὐτοῦ κ. Ἀδ. Ἀδαμαντίου ἐρεύνας του *περὶ τῶν φραγκικῶν ἐπιδράσεων εἰς τὴν βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικὴν* καὶ ἰδίᾳ *τοῦ Μυστρᾶ*.

Εἶναι γνωστὸν τὸ δρᾶμα τοῦ κ. Ἀριστομένους Προβελεγγίου τὸ ὁποῖον βασίζεται εἰς τὸν θρῦλον τῆς ἡρωΐδος ἐκείνης, ἡ ὁ ποία ἔσωσε τὴν πατρίδα της διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ αὐτῆς. Ὅτε οἱ Τοῦρκοι ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Λήμνου μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ Μαροῦλα — τοῦτο ἦτο τὸ ὄνομα τῆς ἡρωΐδος, — ὑπερησπίσθη ἡρωϊκῶς τὴν πατρίδα της Λῆμνον, ἔμεινε δὲ τὸ ὄνομά της εἰς τὴν παράδοσιν συνδεθὲν μάλιστα καὶ μετὰ ἐρωτικοῦ εἰδυλλίου. Ὁ Ἐνετὸς διοικητὴς τῆς νήσου ἐπρότεινεν εἰς τὴν Μαροῦλαν νὰ τὴν νυμφευθῇ μὲ τὸν καλύτερον Ἐνετὸν καὶ νὰ ἐκλέξῃ ὁποιονδήποτε προτιμᾷ μεταξὺ τῶν ἀνδρείων πολεμιστῶν.

Μόνην πηγὴν περὶ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῆς Μαροῦλας ἔχομεν τὸν Ἐνετὸν Ἱστοριογράφον Sabellico. Ὁ κ. Προβελέγγιος εἶναι ποιητὴς καὶ δὲν ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἐρευνήσῃ ἱστορικὰς πηγὰς διὰ ν' ἀντλήσῃ τὸ δρᾶμα του. Ἔλαβε προχείρους πληροφορίας ἐκ τοῦ Σάθα καὶ ἐδημιούργησε τὸ λογοτέχνημά του.

Πρό τινων ἐτῶν ὁ ἄλλοτε γραμματεὺς τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς κ. Wolters, ἠρώτησε τὸν κ. Λάμπρον περὶ σπανιωτάτου παλαιοῦ τινος βιβλίου, τὸ ὁποῖον εὗρεν κατὰ τύχην εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μονάχου. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο περιείχοντο ἐν λατινικοῖς ἑξαμέτροις πληροφορίαι τινὲς περὶ τῆς κόρης τῆς Λήμνου, ἀντέγραψε δὲ τὸ σχετικὸν μέρος ὁ κ. Wolters καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸ πρὸς τὸν κ. Λάμπρον, ὁ ὁποῖος ἔκαμε συγκριτικὴν ἐξέτασιν τῶν πληροφοριῶν αὐτοῦ πρὸς τὰς ἤδη γνωστάς. Περισσοτέρας ὅμως πληροφορίας περὶ τῆς οἰκογενείας αὐτῆς δὲν μανθάνομεν. «Ἐθεώρησα, λέγει ὁ κ. Λάμπρος, κατάλληλον νὰ ἀνακοινώσω τὰ *Νέα* ταῦτα περὶ τῆς κόρης τῆς Λήμνου εἰς τὴν πρώτην ἐπίσημον συνεδρίασιν τοῦ τμήματος, καὶ παραδίδω τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Ἀδαμαντίου, ὁ ὁποῖος θὰ ὁμιλήσῃ *περὶ τῶν φραγκικῶν ἐπιδράσεων εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ Μυστρᾶ*».

***

Ἡ ἱστορία, ὅπως καὶ ἡ φύσις, ηὐνόησεν ἰδιαιτέρως μερικὰς χώρας. Οὕτως αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι ἀνθοῦσιν εἰς ἱστορικὰ συμβάντα, μάλιστα κατὰ τοὺς ταραγμένους χρόνους τῆς φραγκοκρατίας.

Οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι διῆλθον ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς χώρας ἄφησαν ἴχνη πολὺ ὀλίγα τῆς διαβάσεώς των. Αἱ χῶραι, εἰς τὰς ὁποίας ἔζησαν τὸν περισσότερον χρόνον οἱ Φράγκοι, εἶναι ἡ Κύπρος καὶ ἡ Πελοπόννησος. Ἡ Κύπρος εἶναι πλήρης ἀπὸ ὡραιότατα μνημεῖα γοτθικῆς τέχνης καὶ νομίζει κανεὶς περιηγούμενος αὐτήν, ὅτι εὑρίσκεται εἰς καμίαν μεσαιωνικὴν ἐπαρχίαν τῆς Γαλλίας.

***

Ἡ Πελοπόννησος, καὶ ἐν γένει ἡ κυρίως Ἑλλάς, διετήρησε πολὺ ὀλίγα ἴχνη τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς φραγκοκρατίας. Ὀλίγας ἐπιδράσεις γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς συναντῶμεν εἰς τὰ ἐρείπιά του. Τὰ παράθυρα τοῦ παλατίου τῶν Δεσποτῶν περιεβάλλοντο ἄλλοτε ὑπὸ πλαισίου, τὸ ὁποῖον δεικνύει τέχνην γοτθικοενετικήν, γοτθικὴν δηλ. ὁποία διεμορφώθη ἐν Ἐνετίᾳ.

Τῆς τέχνης ταύτης τῆς γοτθικοενετικῆς ἔχομεν πλούσια παραδείγματα εἰς τὴν Κύπρον καὶ εἰς τὴν Κρήτην.

Περισσοτέρας ἐπιδράσεις βλέπομεν εἰς ἕνα ὡραῖον πύργον τῆς Περιβλέπτου καὶ ἀκόμη περισσοτέρας εἰς τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Παντανάσσης. Ὁ κ. Ἀδαμαντίου λέγει τινὰ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐν γένει τῶν κωδωνοστασίων, περὶ φραγκικῶν καὶ βυζαντινῶν κωδωνοστασίων, καὶ εὑρίσκει, ὅτι τὸ πρῶτον καὶ κάλλιστον ὑπόδειγμα τοιούτου μνημείου εἶναι τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀφεντικοῦ.

***

Γνήσιον βυζαντινὸν κωδωνοστάσιον εἶναι τὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀφεντικοῦ, ἐνῷ τὸ τῆς Παντανάσσης δεικνύει ἐπίδρασιν ξένων κωδωνοστασίων. Εἰς τοὺς Ῥημοὺς (Reims) τῆς Γαλλίας ἠγέρθησαν τὰ τελειότατα κωδωνοστάσια τῆς Γοτθικῆς τέχνης· ταῦτα, ὡς καὶ τὸ τοῦ ναοῦ τῆς Φαμαγούστης εἰς τὴν Κύπρον ἔχουσιν εἰς τὸ ἄνω μέρος ὀξυκόρυφα ἀετώματα καὶ πυργίσκους εἰς

τὰς γωνίας. Τοιαῦτα ἔχει καὶ τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Παντανάσσης.

***

Ἐπιδεικνύων ὁ κ. Ἀδαμαντίου ἀναστηλωμένον τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ Ἀφεντικοῦ, εὑρίσκει, ὅτι εἰς τὰ οὐσιώδη τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Παντανάσσης εἶχεν ὡς πρότυπον τὸ τοῦ Ἀφεντικοῦ.

Ἐν γένει δὲ ὁ κ. Ἀδαμαντίου εὑρίσκει, ὅτι αἱ ὀλίγαι αὐταὶ φραγκικαὶ ἐπιδράσεις εἶται ἐντελῶς ἐξωτερικαί. Ἡ βυζαντινὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἐπὶ αἰῶνας ἔμμονος εἰς τὰς παραδόσεις καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῆς.

***

Τὰς ἐπιδράσεις ταύτας φραγκικῆς ἀρχιτεκτονικῆς εἰς τὸν Μυστρᾶν ὁ κ. Ἀδαμαντίου ἐξηγεῖ ὡς προελθούσας ἐκ τῶν φραγκισσῶν ἡγεμονίδων, αἱ ὁποῖαι ἀνέβησαν τὸν θρόνον τοῦ Δεσποτάτου. Ὅλοι οἱ Δεσπόται ἐνυμφεύθησαν ξένας, διὰ νὰ ἔχωσι πολιτικὰ ὠφελήματα. Οὕτως ἔζησαν εἰς τὰ Παλάτια τοῦ Μυστρᾶ καὶ ἐγειναν Δέσποιναι τοῦ Μορέως ἡ Βαρθολομαία Ἀτσαγιώλη, ἡ Κλεώπη Μαλατέστα, ἡ Θεοδώρα Τόκου. Εἰς τὰς ἰταλίδας ταύτας ἡγεμονίδας πρέπει νὰ προστεθῇ, προηγηθεῖσα αὐτῶν εἰς τὴν δεσποτικὴν αὐλὴν τοῦ Μυστρᾶ, καὶ ἡ Γαλλὶς Ἰσαβέλλα Δὲ Λουζινιάν· ἐπὶ τινων τεμαχίων ἐπιστυλίου εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Μυστρᾶ εὑρίσκομεν τὸ μονόγραμμα τῆς *δεσποίνης* ταύτης *τοῦ Μορέως*. Ἡ Ἰσαβέλλα αὕτη κατήγετο ἐκ τοῦ μεγάλου οἴκου τῶν Δὲ Λουζινιὰν τῆς Κύπρου· ἔχομεν ἄρα ἕνα δεσμὸν μεταξὺ τοῦ Μυστρᾶ καὶ τῆς Κύπρου, ὁ ὁποῖος ἐξηγεῖ ὁμοιότητας τῶν κωδωνοστασίων τῆς Παντανάσσης καὶ τῆς Φαμαγόστης.

Ἡ ἔρευνα δὲ τῶν παλαιῶν χρονογράφων ἐπέδειξεν εἰς τὸν κ. Ἀδαμαντίου καὶ ἄλλην σχέσιν τῆς αὐλῆς τῆς Κύπρου μὲ τὴν αὐλὴν τοῦ Μυστρᾶ. Κύπριοι χρονογράφοι ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ δεσπότης τοῦ Μορέως Θεόδωρος Β' εἶχεν ἐκ τῆς Κλεώπης Μαλατέστας κόρην Ἑλένην ὀνομαζομένην. Ἡ Ἑλένη αὕτη Παλαιολογίνα ἡ ὁποία ἦτο «ἀδελφοτέκνη» δηλαδὴ ἀνεψιὰ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου ὑπανδρεύθη τὸν Ἰωάννην τὸν Β' ῥῆγα τῆς Κύπρου καὶ ἔγεινε, λέγουν τὰ Χρονικά, *ῥήγαινα τῆς Κύπρου*.

***

Ἀλλ' αἱ ἐπιδράσεις αὗται αἱ φραγκικαὶ ἦσαν ὅλως ἐξωτερικαί. Τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἔμεινε διὰ τῶν αἰώνων ἔμμονον εἰς τὰς παραδόσεις του. Καὶ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν, ὡς καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν βλέπομεν, ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῶν ξένων κατακτητῶν ὑπῆρξεν ὅλως παροδικὴ καὶ ὅλως ἐπεισοδιακή. Μόλις παρῆλθον ὀλίγα ἔτη, ὅτε ἤρχισαν οἱ Παλαιολόγοι τὸ ἔργον τῆς παλινορθώσεως, καὶ ἐλάχιστα ἀπέμειναν ἴχνη, «τῆς ἐφημέρως μόνον εὐτυχοῦς ἀποκείρας νὰ ἐπιβληθῇ ὁ ἀγροῖκος φεουδαλικὸς πολιτισμὸς τῆς Δύσεως καὶ ἡ λατινικὴ ἐκκλησία εἰς ἐκκλησίαν καὶ εἰς πολιτισμὸν ἀσυγκρίτως παλαιότερον καὶ τελειότερον».

***

Ἐν ἀνασκαφῇ γινομένῃ ἀδείᾳ τῆς Κυβερνήσεως ὑπὸ ἰδιώτου παρὰ τὰ Σφαγεῖα εὑρέθησαν ἐντὸς διαφόρων κτημάτων πολλοὶ τάφοι, οἱ πλεῖστοι ῥωμαϊκῶν χρόνων ἄνευ τινὸς ἀξιολόγου κτερίσματος. Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἀνεκαλύφθησαν ὄχι πολὺ μακρὰν τῶν νοτίων προπόδων τοῦ λόφου τῆς Σικελίας, ἀκριβῶς κάτωθεν τῆς θέσεως, ἐφ' ἧς διήρχετο ἡ παλαιὰ τροχιοδρομικὴ γραμμὴ καὶ ὀλίγοι γεωμετρικοὶ τάφοι, βόθροι τετράγωνοι ὡς καὶ οἱ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐκεῖ πλησίον εὑρεθέντες. Ἐντὸς τῶν τάφων τούτων εὑρέθησαν τεμάχια πολλῶν μικρῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων μετὰ τῶν γνωστῶν γραμμικῶν κοσμημάτων, ὡς καὶ πολλὰ τεμάχια ἀγγείου πολὺ μεγάλου, ὁμοίου πρὸς τοὺς μεγάλους ἀμφορεῖς τοῦ Διπύλου, ἐπὶ τῆς κοιλίας τοῦ ὁποίου διακρίνονται πλὴν τῶν γραμμικῶν κοσμημάτων καὶ παραστάσεις ἀνθρώπων ἐχόντων τὴν γνωστὴν γεωμετρικὴν μορφήν.

Κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας ἀνεκαλύφθησαν καὶ διάφορα κτίσματα, ἄτινα περιώριζον συστάδας τάφων, καὶ συγχρόνως ἄνωθεν τῶν τάφων μία πλὰξ μαρμαρίνη μετ' ἀναγλύπτου μεγάλης λουτροφόρου, καὶ ἕτερον νεκρικὸν ἀνάγλυφον τῆς 3ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἐφ' οὗ παρίσταται παιδίσκη κρατοῦσα ἐν ἑκατέρᾳ χειρὶ εἰδώλιον, καὶ πρὸ ταύτης πελαργός. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀνάγλυφον φέρει τὴν ἐπιγραφήν:

ΚΑΛΛΙΚΡΙΤΗ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ ΑΦΙΔΝΑΙΟΥ

— Παρὰ τὴν Τεγέαν εἰς τὴν θέσιν «Σπηλιὰ Μακρικιώτικη», ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἀνευρέθησαν ὑπὸ χωρικῶν τάφοι θολωτοί, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρχον, κατὰ τὰς διαβιβασθείσας ἐκεῖθεν προχείρους πληροφορίας, ἀγγεῖα, μία χαλκίνη αἰχμὴ δόρατος καὶ ἓν μαχαίριον χαλκοῦν.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

Ἡ ὑπουργικὴ κρίσις. — Τὸ κόμμα ὑπὲρ τὴν Κυβέρνησιν. — Σπασμωδικαὶ ἐνέργειαι. — Πολὺς θόρυβος διὰ τίποτε.

ΕΙΣ τόσην χαλάρωσιν συνοχῆς τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐφθάσαμεν ὥστε καὶ τὰ μεγαλείτερα πολιτικὰ γεγονότα νὰ μὴ ἐπιδέχωνται ἀνάλυσιν οὔτε ἐπεξήγησιν εἰμὴ ὡς συμπτώματα τοῦ ἰδίου κακοῦ τὸ ὁποῖον ὑποβόσκει καὶ κλονίζει τὸν τόπον. Ἐξουσία μόνον μὲ φόβους, συγκινήσεις, πιεστικὰς μερίμνας καὶ βαρείας εὐθύνας δὲν εἶναι πολὺ ἐπιθυμητή, μὲ ὅλην τὴν ἡδύτητα τοῦ ἄρχειν. Τοιαύτην ἐξουσίαν ἠλαττωμένην κατὰ τὰ θέλγητρά της κατέθεσεν ὁ κ. Θεοτόκης ὅταν ὁ Βασιλεὺς ἀπεδοκίμασε τὴν βιαίαν συμπεριφορὰν τῆς Ἀσυνομίας κατὰ τὸ συλλαλητήριον τῶν ἐμπόρων. Ἀλλὰ δὲν ἦτο μόνον ὁ λόγος δυσκόλων καιρῶν ὅστις ὤθησε τὸ Ὑπουργεῖον εἰς παραίτησιν ἀλλὰ καὶ ἡ πεποίθησις ὅτι κυβερνητικὴ μεταβολὴ ἕνεκα τοῦ ζητήματος τῆς Κρήτης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ἐφ' ὅσον δι' αὐτῆς ἐφερόμεθα εἰς τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς. Οὕτω ὁ κ. Θεοτόκης ἔκαμεν ἓν ὑπερήφανον κίνημα, ὑποβαλὼν παραίτησιν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ἐν γνώσει ὅτι ἐκ τῆς πράξεως αὐτῆς θὰ ἀπέμενε μόνον τὸ θεατρικὸν τῆς χειρονομίας. Ἡ ἀφορμὴ τῆς παραιτήσεως δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι φέρουσιν εἰς παραίτησιν τὰ ὑπουργεῖα. Αἱ περιστάσεις ἄλλως ἐπέβαλλαν ἵνα ἐπιζητηθῇ ἡ ἐκ συνενοήσεως τακτοποίησις χωρὶς νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ἐλεεινὴ χασμωδία τῆς ὑπουργικῆς κρίσεως χωρὶς ὑπουργικὴν μεταβολήν. Τὸ θεοτοκικὸν κόμμα ὑστέρησε εἰς τὴν ἠθικὴν ταύτην ἄποψιν τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως.

Μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως ὁ Βασιλεὺς ἐκάλεσε τὸν ἡγέτην τῆς μείζονος ἀντιπολιτεύσεως κ. Δ. Ράλλην καὶ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας Κυβερνήσεως. Ὁ κ. Ράλλης ἐπεφυλάχθη νὰ μελετήσῃ τὴν κατάστασιν. Ἦτο ὑποχρέωσις καὶ καθῆκον του τοῦτο. Ἡ ἐξέτασις ὅμως τῶν πραγμάτων ἔγεινε κατὰ περίεργον καὶ ὀλίγον ἁρμόζοντα πρὸς τὴν σοβαρότητα τῶν πραγμάτων τρόπον. Ἐκαλοῦντο οἱ ταμίαι τοῦ Κράτους, ἐπεζητεῖτο ἡ ἀνίχνευσις τῶν διαθέσεων τοῦ Ἐλέγχου διὰ τὸ ζήτημα τοῦ τελώνου Πειραιῶς, ἐβολιδοσκοποῦντο Πρεσβεῖαι, ἐπηκολούθουν μακραὶ τηλεγραφικαὶ συνδιαλέξεις μὲ τοὺς ἡγέτας τῶν Κρητῶν. Πόση ματαιοπονία! Τὸ ζήτημα ἦτο τεθειμένον ἀφ' ἑαυτοῦ ἐν τούτοις.

Ἀφ' ὅτου ὁ κ. Θεοτόκης ἐδήλωσεν ὅτι ὑποστήριξιν κοινοβουλευτικὴν δὲν παρέχει εἰς ἄλλην Κυβέρνησιν, ἄλλο Ὑπουργεῖον δὲν ἦτσ δυνατὸν νὰ σχηματισθῇ χωρὶς τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς καὶ διάλυσις τῆς Βουλῆς διὰ τὸ Κρητικὸν ζήτημα ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Ὅλα τὰ ἄλλα ἐπεριττευαν, πανηγυρικῶς δὲ γενόμενα ἦσαν καὶ ἐπιβλαβῆ. Παρ' ὅλα ταῦτα δὲν δυνάμεθα εἰμὴ ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὅσον σπασμωδικὴ καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἀντιπολιτεύσεως κληθέντος νὰ σχηματίσῃ Κυβέρνησιν, ἐμαρτύρει καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν συναίσθησιν εὐθυνῶν καὶ ἀγνὸν πατριωτικὸν φρόνημα. Ὁ κ. Θεοτόκης ὡς ἦν ἐπόμενον ἐκλήθη νὰ ἀποσύρῃ τὴν παραίτησίν του καὶ μετὰ τριήμερον ἀγωνίαν ἐπανῆλθομεν εἰς τὸ πρῴην καθεστώς. Κρίνοντες τὴν δημιουργηθεῖσαν ἀνωμαλίαν ἥτις δὲν ἠδύνατο εἰμὴ δυσμενῶς νὰ κριθῇ καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, εὑρίσκομεν ὅτι φέρει τῶν τελεσθέντων γεγονότων εὐθύνην τὸ ὑπουργεῖον Θεοτόκη, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην ἐσκέφθη ὡς κόμμα Θεοτόκη καὶ ὄχι ὡς Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παραμένει ὡς ζοφερὸν σημεῖον τῆς ὅλης καταστάσεως εἶνε ἡ ἐξακολουθοῦσα μείωσις τῶν δημοσίων ἐσόδων. Τοῦτο δὲν εἶνε μόνον ἀποτέλεσμα δυσάρεστον, ἀλλὰ καὶ σύμπτωμα θλιβερώτερον. Καθιστᾷ πολὺ δυσκολωτέραν τὴν ἐργασίαν τῆς ἀνορθώσεως, ἡ ὁποία δὲν ἤρχισε κἂν καθ' ὅλην τὴν μετὰ τὸν πόλεμον δεκαετίαν. Οὕτω δημιουργεῖται ὁλονὲν κατάστασις δυσκολωτέρα καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν μεγάλων ἀποφάσεων καὶ τῶν γενναίων μέτρων εἶνε πλέον ἐπιτακτική.

ΑΓΡΙΠΠΑΣ

ΠΑΡΙΣΙΝΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἑλλὴν νεαρὸς συνθέτης

ΟΝΟΜΑΖΕΤΑΙ Τριανταφύλλου ἢ Triandaphyl ἢ ἀπόμη κατὰ τὴν *Comædia* Trian-Daphyl! μαθητὴς τῆς ἁρμονίας καὶ συνθέσεως εἰς τὸ Conservatoire...

Νεώτατος! Ζωηρότατος! σχεδὸν ἀτίθασσος. Ἡφαίστειον ποὺ ζητεῖ μετ' ἀνυπομονησίας νὰ κλονίσῃ, νὰ βροντήσῃ, νὰ ξετινάξῃ θεώρατα ὅπου μπορεῖ καὶ ὅπως μπορεῖ τὴν λάβαν ποὺ τὸν καίει καὶ τοῦ διαστέλλει καὶ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν ψυχήν.

Αὐτὸς εἶναι ὁ Τριανταφύλλου. Πρὶν τὴν ὥραν του καὶ πρὶν ἡ ἀπολυτήριος σφραγὶς τοῦ δώσῃ τὸ δικαίωμα, αὐτὸς τὸ παίρνει μόνος του ἀδιαφορῶν πρὸς κάθε τι ποὺ θὰ τὸν ἠμπόδιζε, ποὺ θὰ τὸν ἤλεγχε, ποὺ θὰ τὸν ἔδενε καὶ μὲ μόνον τὸν ἐνθουσιώδη φανατισμὸν τῆς θρησκείας τῆς ἰδικῆς του παρουσίασε εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς *Université des Annales* μίαν μονόπρακτόν του Opéra Comique ὑπὸ τὸν τίτλον «*Perette*».

Παρέστημεν καὶ ἡμεῖς ἐν μέσῳ ἐκλεκτοῦ καὶ κομψοτάτου ἀκροατηρίου ὅπου διεκρίνετο καὶ ὁ Ἕλλην πρέσβυς κ. Δηλιγιάννης καὶ ὁμολογουμένως ἡ ἡμερὶς αὐτὴ ἐφ' ὅσον οἱ φθόγγοι διεδέχοντο τοὺς φθόγγους, μᾶς διέγραφε μίαν λίαν εὐάρεστον ἀριστολογίαν ἥτις δὲν ἤργησε περὶ τὸ τέλος νὰ διαμορφωθῇ εἰς ἐρωτηματικὸν λίαν συμπαθὲς πρὸς τὸν νεαρὸν συνθέτην. Ἐρωτηματικὸν ἕτοιμον νὰ εὕρῃ μίαν ἀπάντησιν σαφῆ καὶ σχεδὸν ὁριστικὴν δικαιολογοῦσαν μίαν τοιαύτην ἐπίμονον ἀνησυχίαν καὶ μίαν τοιαύτην χαρακτηριστικὴν ἀνυπομονησίαν ἀώρου τοκετοῦ.

Καὶ ἂν μὲν ὁ τοκετὸς ἐφαίνετο πρόωρος, εἰς τὸ νεογνὸν μελοδραμάτιον δὲν ἔλειψεν οὔτε ἡ ζωή, οὔτε κάποια δύναμις, οὔτε ἡ ἔμπνευσις, παρὰ τὴν ἐλλιπῆ καὶ πρόχειρον μουσικὴν καὶ σκηνικὴν ἀπόδοσιν.

Τὰ ἐπίμονα καὶ αὐθόρμητα χειροκροτήματα, ἅτινα ἠμείψαν τὸ εὐθαρσὲς θάρρος καὶ τοὺς κόπους τοῦ νέου μουσικοῦ, ὡς εἶναι τὸ προοίμιον προσεχῶν ἐπιτυχιῶν τὰς ὁποίας τοῦ εὐχόμεθα ὁλοψύχως.

Ὁ λυρικὸς καὶ δραματικὸς παρισινὸς κόσμος

Ο καλλιτεχνικὸς λυρικὸς καὶ δραματικὸς ὁρίζων ἐνταῦθα χλιαρώτατος καὶ ἀσταθέστατος.

Οἱ διευθυνταὶ τῶν θεάτρων παράπονα! οἱ ἀοιδοὶ καὶ ἠθοποιοὶ παράπονα!... τὸ κοινόν!... (τὸ καὶ οὐσιωδέστερον, καὶ ἴσως νὰ μὴν ἔχῃ παντελῶς ἄδικον) ... παράπονα!...

Μία γενικὴ καχεξία παρὰ τὴν ἄφθονον σχετικῶς συγκομιδὴν παραδέρνει ὅλους τοὺς παραγωγικοὺς νόας. Μία ἀναιμία χαρακτηριστικὴ χλωμιάζει κάθε πυρετωδῶς ἀνομενομένην *première*... Καὶ ἐὰν δὲν ἐβασίλευε μία παράδοξος ὑποχρέωσις ἀλληλοθαυμασμοῦ καὶ κομπλιμενταρισμοῦ κάπως ἐκφύλου, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι πολλὰ ἐκ τῶν τελευταίων ἔργων τῆς συγχρόνου θεατρικῆς παραγωγῆς δὲν θὰ ἀνέπνεον τὴν ἐπαύριον.

Ὑπάρχει μία σύγχρονος σχολὴ δραματικῶν συγγραφέων ὡς ὑπάρχει ἁπλούστατα μία σχολὴ ἐπιδεξίων ραπτῶν διὰ κοστούμια καθημερινῆς χρήσεως, ὡς ὑπάρχουν φωτογράφοι ἕτοιμοι νὰ στήσουν τὴν φωτογραφικήν των μηχανὴν πρὸ τῆς πρώτης τυχούσης γαμηλίου συνοδείας, πρὸ τοῦ πρώτου ζῶντος συναγελασμοῦ.

Ἡ ζωὴ ἡ ἀπέριττος, ἡ ἄχρωμος, ἡ ἀδιάφορος τοῦ καθ' ἡμέραν βίου μὲ κάποια σχόλια καὶ συμπεράσματα τοῦ συγγραφέως, μὲ μίαν ἀκριβολογίαν ἐπίμονον καὶ συχνότατα ἀθυρματώδη καὶ περιττολόγον, ἰδιάζουσαν εἰς ἐπαγγελματικοὺς χρονογράφους, καὶ τέλος μὲ ἐμβάσματα διαλεκτικῆς καὶ εὐφυολογίας ὄχι πάντοτε ἀκριβοπληρωμένης.

Ὁ αὐτὸς ἐκνευριστικὸς ἄνεμος πνέει καὶ διὰ τὰς λυρικὰς καὶ διὰ τὰς δραματικὰς μυσταγωγίας εἴτε Monna Vanna, Sanga, ἢ Solange ἢ Ernani εἴτε L'oiseau blessé, Le Lys, Les Grands, Le Foyer, La Patronne ὀνομάζονται τὰ ἔργα, εἴτε τέλος Fevrier, Lara, Salvayre, Capus, Donnay, Mirbeau, Weber, Wolf κ.τ.λ. καλοῦνται οἱ συγγραφεῖς.

Ἐσχάτως πρὸς μείζονα καὶ καλλιτέραν διαφήμισιν τῶν ἔργων ἐφεῦρον τρόπον καταλληλότατον καὶ... τερπνότατον!... Στὴνουν πρόχειρον καυγᾶν!... καυγᾶν τῶν γυναικείων συνοικιῶν ἀπελπιστικῶς θορυβώδη ὁ διευθυντὴς τοῦ θεάτρου καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ δράματος ἢ τῆς κωμῳδίας, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἀρχεῖ νὰ κατέλθῃ καὶ ἡ πενθερὰ *Πολιτικὴ* διὰ τοῦ καταλλήλου ὑπουργοῦ.

Αἱ ἀντεγκλήσεις, αἱ ὕβρεις τὰ ξεφωνητὰ καὶ τὰ κτυπήματα ἐξακολουθοῦν μέχρις οὗ συναθροισθῇ ἐπαρκῶς ἡ χαζεύουσα κοινὴ γνώμη τῶν ἀπείρων χασομέρηδων τῆς πρωτευούσης, οἵτινες εἰς τὰς προκειμένας περιπτώσεις ἀντιπροσωπεύουσι πιστότατα τὰς συναθροίσεις ἀργῶν χαμινίων πρὸ τῶν προκλήσεων τοῦ Ἀρλεκίνου γελωτοποιοῦ ἢ τοῦ Ἀλευρομένου Παληάτσου (τὰ πράγματα βλέπετε δυνατὸν νὰ ἤλλαξαν μορφὴν ἀλλ' ὄχι καὶ οὐσίαν).

Ἀφοῦ τοῦτο γίνῃ μετὰ περισσῆς καὶ πεπειραμένης δεξιότητος, δίδεται τέλος πάντων τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐννέα φορὰς εἰς τὰς δέκα ἐπαινεῖται ἀπὸ τὴν παρέαν τῶν κριτικῶν καὶ προσφέρεται ὡς δόλωμα εἰς τὰς λεγεῶνας τῶν διαρκῶς ἐορταζόντων τὰ γενέθλιά των καὶ εἰς τὴν λοιπὴν μυρμηκιὰν τῆς μοναδικῆς καὶ παγκοσμίου παρισινῆς Ἐρωτουπόλεως.

Οὕτω διερχόμενός τις τὰ ἄνω καὶ κάτω στρώματα τοῦ θεατρικοῦ κόσμου δύναται νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ διασκεδάσῃ τὸ χρῆμα του καὶ τὸν καιρὸν τῆς χαζομάρας του, ὅτι ὅμως σπανιώτατα θὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀληθῆ καλλιτεχνικὴν συγκίνησιν τοῦ ὡραίου.

Καὶ τοῦτο θὰ συμβαίνῃ πάντοτε ἐφ' ὅσον αἱ παραγωγικαὶ διανοητικαὶ μέλισσαι ἐπιμένουν νὰ βγάλουν ὑμήττειον μέλι ἀπὸ τὰ λαχανοειδῆ προτιμῶντες τὴν εὔκολον πελατείαν τῆς θεατρικῆς ἀγορᾶς ἤτις πιθανὸν (καὶ δυστυχῶς φαίνεται νὰ εἶναι βέβαιον) τοὺς ἐξασφαλίζει τὴν οἰκονομικὴν χειραφέτησιν καί, ὅπερ παραδοξότερον, τὴν ἀθανασίαν ὑπὸ τὸν πνιγηρὸν θόλον τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Εὐτυχῶς ὅτι ὑφίστανται ἀκόμη ἀρκετὰ μουσεῖα καὶ διασωθέντα μαυσωλεῖα τοῦ παρελθόντος δι' ὅσους θέλουν νὰ ζήσουν μὲ περισσότερα πραγματικὰ νεῦρα καὶ μὲ βαθύτερα καὶ εὐγενέστερα συναισθήματα.

Τὸ μόνον ἐπαινετὸν ἐφετινὸν δοκίμιον ὑπῆρξε τὸ τοῦ Jules Bois μὲ τὴν τραγῳδίαν του la «*Furie*». Καὶ ἐδῶ μετὰ λύσσης (Λύσσα ὀνομάζεται ἡ πρωταγωνίστρια τοῦ ἔργου) ἀλληλοετσακώθησαν ὁ Jules Bois μετὰ τοῦ Claretie ἐπὶ ἑβδομάδας ὁλοκλήρους ὅπως καταλήξῃ ὁ ἐπικὸς οὗτος ἀγὼν τῆς βατραχομυομαχίας εἰς τὴν παράστασιν τοῦ ἔργου.

Ἀλλὰ φεῦ! φαίνεται ὅτι διὰ πρώτην φορὰν ὁ Ἡρακλῆς (ἄλλος σπουδαῖος ρόλος) διέψευσε διὰ πρώτην φορὰν τὴν φήμην του μὴ ὑποβαστάσας τὸ οἰκοδόμημα τῆς τραγῳδίας ὡς ἀνεμένετο· οὐδ' ἄλλως ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῇ ἀφ' ἧς στιγμῆς ὑπεδύθη τὸν Ἡράκλεα ἡμίθεον ὁ Paul Mounet ὁ πρώτης τάξεως σβριαχνοκόκκορας τῆς Μολιερίου συντεχνίας.

Ἂς τελειώσωμεν μὲ τὸ βασίλειον τῶν πτερωτῶν. Προτοῦ ὁ Ῥοστάνδειος ἀλέκτωρ (Chanteclair) φωνήσῃ τρὶς προειδοποιῶν μίαν αἰσίαν χαραυγὴν εἰς τὸ θεατρικὸν στερέωμα, ὁ πολὺς Κοκλὲρ ἀπηρνήθη μίαν τόσον ἐπιθυμητὴν μετεμψύχωσιν εἰς τὸν ἐδῶ κόσμον.

Ὁ Ῥοστὰν ὅμως ἀφοῦ ἔκλαυσεν ἐπισήμως τὸν φίλτατον νεκρόν, δὲν ἤργησε νὰ εὕρῃ ἐπὶ τέλους τὸν κόκκορόν του εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἠθοποιοῦ Γκιτρύ. Ἂς ἀναμείνωμεν καὶ αὐτὴν τὴν ἔκβασιν.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΔΗΜΟΣΙΕΥΘΗ ἐχθὲς εἰς τὴν Λειψίαν μικρὸν τεῦχος περιέχον ἐμμέτρους εἰς τὴν γερμανικὴν μεταφράσεις διαφόρων ποιημάτων τοῦ Πολέμη, τοῦ Δροσίνη καὶ τοῦ Σημηριώτη. Τὸ μικρὸν αὐτὸ τεῦχος, τὸ ὁποῖον ὀφείλομεν εἰς τὸν κ. Ἀντώνιον Σοφιανόν, ἕνα νέον, μόλις ἀποχαιρετίσαντα τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, ἔχοντα ὅμως μέσα του τὸ ἱερὸν πῦρ, εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας καὶ προσοχῆς. Δὲν εἶναι βέβαια ἡ πρώτη φορὰ ποὺ μεταφράζονται εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Σίλλερ προϊόντα τῆς νεοελληνικῆς Μούσης. Καὶ ἄλλοτε ἐγένοντο γερμανικαὶ μεταφράσεις καὶ παραφράσεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπιτυχεῖς διαφόρων ἐκλεκτῶν δοκιμίων τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς φιλολογίας. Εἰς τὰς ἀνθολογίας τοῦ Κίνδ καὶ τοῦ Βόϋτζεν καὶ ἀλλαχοῦ συναντῶμεν ὅλους σχεδὸν τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μὲ γερμανικὴν περιβολήν. Τὸ ἔργον ὅμως, τὸ ὁποῖον μὲ πολλὴν ἔμπνευσιν ἐφιλοτέχνησε καὶ μὲ ὑπερβολικὴν μετριοφροσύνην μᾶς παρουσίασεν ὁ κ. Σοφιανός, ἔχει κάτι τι τὸ ἰδιάζον. Ὁ κ. Σοφιανὸς ἐνεβάθυνεν ὡς Ἕλλην εἰς τὰς ἰδέας τῶν ποιητῶν, οὓς ἀνέλαβε νὰ μεταγλωττίσῃ καὶ ἀπέδωκεν αὐτὰς ὡς Γερμανός. Κατώρθωσε δὲ ὄχι μόνον νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν εἱρμὸν τῶν ποιητικῶν ἰδεῶν τῶν πρωτοτύπων, ἀλλὰ καὶ τὸ μέτρον αὐτῶν νὰ τηρήσῃ πιστῶς. Ἔκαμεν ἐν ἄλλαις λέξεσι μίαν ἀριστοτεχνικὴν Nachdichtung. Ἡ Βερολίνειος «National-Zeitung» ἐδημοσίευσεν εὐμενεστάτην περὶ τῶν στιχουργημάτων τοῦ κ. Σοφιανοῦ κριτικήν, ἐν ᾗ ἐκφράζεται ἡ εὐχὴ ὅπως ἐξακολουθήσῃ ὁ νεαρὸς ποιητὴς συμπληρῶν τὴν ὡραίαν του συλλογήν, ὑποδεικνύονται δὲ αὐτῷ καὶ τινα ἔργα τοῦ Βαλαωρίτου καὶ τοῦ Ζαλακώστα πρὸς μετάφρασιν. Τὴν αὐτὴν εὐχὴν ἐπαναλαμβάνω ἐνταῦθα. Θὰ εἶναι πράγματι κρῖμα, ἐὰν ὁ κ. Σοφιανός, ὁ ὁποῖος εἶναι σήμερον μία ἀνατέλλουσα ἰδιοφυΐα μὲ μέλλον εὐρύ, μέσα εἰς τὴν τύρβην τοῦ Κερδῴου Ἑρμοῦ, διὰ τὸν ὁποῖον δυστυχῶς προορίζεται, λησμονήσῃ σὺν τῷ χρόνῳ τὸν Λόγιον καὶ τὰς Μούσας.

Π. Κ. Β.

ΠΡΟ ἑνὸς περίπου μηνὸς παριστάνοντο ἑλληνιστὶ ἐν τῷ Νέῳ Θεάτρῳ τῆς Ὀξφόρδης ὑπὸ τῶν φοιτητῶν ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα κατὰ σειρὰν οἱ «Βάτραχοι» τοῦ Ἀριστοφάνους. Γνωστὸν εἶναι πόσον οἱ Ἄγγλοι φοιτηταὶ τῶν δύο γεραρῶν Πανεπιστημίων ἀγαπῶσι τὰς τοιαύτας παραστάσεις ἃς παρασκευάζει εἰδικὴ ἐπιτροπεία (Greek play committie). Ἀλλὰ δύσκολον εἶναι νὰ φαντασθῇ κανεὶς τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινωνίας. Τὰ εἰσιτήρια ἀγοράζονται πολλὰς ἑβδομάδας προτοῦ, εἰδικαὶ ἐκδόσεις τῶν ἀρχαίων ἔργων δημοσιεύονται, καὶ ἡ ὑπόθεσις αὐτῶν γίνεται θέμα τῆς κοινῆς ὁμιλίας.

Ἡ παράστασις τῶν Βατράχων ὑπῆρξεν ἀρκετὰ πιστή, ὅσον εἶναι δηλαδὴ δυνατὸν νὰ χωρήσῃ τις πρὸς τὰ ὀπίσω 2,314 Διὸς μεγάλους ἐνιαυτούς, ὅσοι παρῆλθον μέχρι τοῦ 1909 ἀπὸ τοῦ 405 π. Χ., ὅτε τὸ πρῶτον ἐδιδάχθη ἡ κωμῳδία ἐν τοῖς Ληναίοις. Κατ' ἀνάγκην τοιαύτη ἀναπαράστασις ἔχει καὶ τὴν ζημίαν της. Ζημία π. χ. εἶναι ὅτι διδάσκονται διὰ νυκτὸς ἐντὸς τῶν σημερινῶν θεατρικῶν κλωβίων τὰ ἀρχαῖα ἔργα, τὸ ὁποῖα τότε ἀνέπνεον ἐλεύθερα τὴν δειλινὴν αὔραν τοῦ Φαλήρου. Ὅτι ὁ Χορός, ὅπως φαίνεται εἰς τὴν δημοσιευομένην εἰκόνα (σελ. 355), συσφίγγεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ὅπου μόλις τολμᾷ νὰ κινηθῇ. Ἀλλ' οἱ Βάτραχοι εἰς τὴν Ὀξφόρδην εἶχον ὁμολογουμένως καὶ τὰ κέρδη των. Κέρδη π.χ. ἦσαν τὰ ὡραῖα σκηνικά, ἡ παράστασις τῆς Ἀχερουσίας ὑπὸ ἄπλετον ἠλεκτρικὸν φῶς καὶ ὁ γραφικὸς θόλος τοῦ Ἅδου, ὁ φαινόμενος καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνος. Κέρδη ἦσαν καὶ τὰ τέλεια μουσικὰ ὄργανα, τὰ ἀναπληρώσαντα τοὺς ἀρχαίους αὐλούς. Ἀλλὰ κέρδος ἦτο κυρίως, ὅτι μεταξὺ τῶν ἐπισήμων θεατῶν, κατὰ πολὺ σοβαρωτέρων τοῦ ἀνησύχου Δήμου, ὑπῆρχον καὶ χαρίεσσαι Ἀγγλίδες κρατοῦσαι ἀνοικτὸν τὸ κείμενον τοῦ ποιητοῦ. Ὁ ταλαίπωρος Ἀριστοφάνης ζῶν οὐδέποτε ἠξιώθη τοιαύτης τιμῆς, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι καὶ τὸ ἀπύλωτον στόμα του δὲν ἐφείδετο τοῦ ὡραίου φύλου.

Καὶ ἡ ὑπόκρισις εἶχε πολλὴν χάριν. Ἐν πρώτοις τὰ πρόσωπα ὁμοιάζουν πρὸς τὰς σωζομένας εἰκόνας αὐτῶν, π. χ. ὁ Ἡρακλῆς πρὸς τὸν ἐν Νεαπόλει κολοσσόν, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ κωφὸς ἀκροατής, πρὸς τὸν σωζόμενον ἀνδριάντα τοῦ ποιητοῦ· ὁ δὲ Αἰσχύλος εἶχε τὴν κόμμωσιν, τὴν στολὴν καὶ τὰ βάθρα, τὰ εἰκονιζόμενα ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου ἀγγείου. Ὁ Διόνυσος ἦτο ἁβρὸς νεανίας, πλήρης χάριτος, κωμικώτατος δὲ ὁ δοῦλος του ὁ Ξανθίας. Πρὸς τ' ἀριστερὰ τῆς δημοσιευομένης εἰκόνος φαίνονται οἱ τρεῖς δικασταὶ τοῦ Ἅδου, ὁ Μίνως, ὁ Ῥοδάμανθυς καὶ ὁ ζωηρὸν λαμβάνων μέρος Αἰακός, πρὸς τὰ δεξιὰ δὲ φαίνεται ἡ Κόρη καὶ ὁ Πλούτων ἐπὶ θρόνων. Ὁ Εὐριπίδης, ὁ διασυρόμενος ποιητής, εἶχεν ὠχρὸν πρόσωπον, ὅτε δὲ ὁ Διόνυσος, ἀφοῦ ἐζύγισε τὰς τραγῳδίας των, ἀπήγγειλε τὴν ἀπόφασίν του, ὅτι προκρίνει τὸν Αἰσχύλον, καὶ παρέλαβεν αὐτόν, ὁ δυστυχὴς Εὐριπίδης ἠκολούθησεν ὡς κατάδικος πάντας τοὺς ἄλλους ἀπερχομένους ὑπὸ τὸ φῶς τῶν λαμπάδων εἰς εὐωχίαν.

Φίλε κ. διευθυντὰ τῶν «Παναθηναίων»

ΜΕ ἀπορία μου ἐδιάβασα στὸ τελευταῖο τεῦχος τῶν «Παναθηναίων» πῶς γιὰ νὰ χαρακτηρίσετε καὶ σεῖς — ὅπως γράφετε — τὴν ποιητικὴ τοῦ κ. Νιρβάνα, ἀναδημοσιέψατε ἀπὸ τὸν «Νουμᾶν» τὸ μέρος ἐκεῖνο μιᾶς κριτικῆς γιὰ τὰ *Πεπρωμένα* μου, ποὺ βέβαια εἶνε γραμμένο γιὰ ἀναγνῶστες ἀφελέστερους καὶ ποὺ νὰ μὴν ἔχουν τοὐλάχιστον πρόχειρα τὰ μέσα, τὴν ὑποχρέωσι, τὴν ὄρεξι νὰ ἐξακριβώσουν τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ ἐπὶ τέλους σεῖς δὲν εἴχατε παρὰ νὰ ξεφυλλίσετε τὸ ἴδιον περιοδικὸν ποὺ διευθύνετε γιὰ νὰ δῆτε πῶς τὸ 1905 καὶ 1906, δυὸ δηλ. χρόνια πρὶν ἀπὸ τὰ τετράστιχα τοῦ κ. Νιρβάνα ποὺ θέλει νὰ μοῦ ἀποδώσῃ πῶς ἐμιμήθηκα ὁ κριτικὸς τοῦ «Νουμᾶ», οἱ *Μικροί μου Καϋμοὶ* δημοσιεύονταν καὶ στὰ ἀγαπητά μου «Παναθήναιά» σας. Αὐτὰ ὅσον ἀφορᾷ τὸν παρασυρμὸν ποὺ ἐπάθατε καὶ σεῖς ἀπὸ τὴν κακοπιστίαν τοῦ κριτικοῦ τοῦ «Νουμᾶ» καὶ περὶ τοῦ ὁποίου κυρίως πρόκειται. Ὅσο γιὰ τὴν γνώμη ποὺ ἀπὸ τὴν ἀτυχῆ αὐτὴν βιαστικὴν ἀναδημοσίευσιν δὲν κατορθώνετε νὰ κρύψετε ὅτι ἔχετε γενικώτερον γιὰ τὴν ποιητικήν μου, δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀσχοληθῶ· ὅπως ὁ καθένας καὶ σεῖς καὶ ὁ κριτικὸς τοῦ «Νουμᾶ», εἶστε ἐλεύθεροι εἰς τὰς περὶ τέχνης ἰδέας σας.

Ἔπειτα ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, ἐννοεῖτε, οὔτε κάκια δὲν μπορῶ νὰ ἔχω μαζί σας, καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὰ συμπαθῆ αἰσθήματά μου.

Ἀθῆναι, 20 Μαρτίου 1909 Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΛΗΣΜΟΝΗΘΗΚΑ ἀληθινὰ ὅτι ἁπλῆ ἀναδημοσίευσις ἐπείραξε βαθειὰ τὸν ἀγαπητόν συνεργάτην μας. Ἐμεῖς δὲν ἐχαρακτηρίσαμεν — ὅπως μᾶς τὸ προσάπτει — τὴν ποιητικὴν τοῦ κ. Νιρβάνα· ἀνεγράψαμεν χρονογραφικῶς τὸν χαρακτηρισμὸν ποὺ ἔδωσεν ὁ κ. Βασιλικός· ἂν ἔχῃ δίκαιον ὁ κ. Βασιλικὸς ἢ ὄχι, δὲν εἶναι τῆς στιγμῆς. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι δὲν ἀνετρέξαμεν εἰς τὴν χρονολογίαν τῶν τετραστίχων τοῦ κ. Μαλακάση καὶ τῶν τετραστίχων τοῦ κ. Νιρβάνα διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι δὲν ὑπάρχει μίμησις ἀφοῦ τὰ τετράστιχα τοῦ κ. Μαλακάση εἶναι προγενέστερα. Ὀφείλομεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸ δίκαιόν του ἔστω καὶ ἂν μᾶς ὑποδεικνύῃ τὸ καθῆκον μας μὲ αὐστηρότητα.

Ὁ κ. Γ. Μυστριώτης εἰς ἕνα τελευταῖον του λόγον ξεσπαθώνει πάλιν κατὰ τῆς δημοτικῆς καὶ ὀνομάζει τοὺς ὀπαδούς της «χυδαιοπλῆγας» καὶ τὰ λοιπά. Καὶ ὁ μὲν κ. καθηγητὴς κάνει τὸ κέφι του· τὸ δὲ κοινὸν ἀκούει αὐτὰ τὰ πράγματα χωρὶς πλέον νὰ ταράσσεται. Ἐπέρασε ὁ καιρὸς ἐκεῖνος· ὁ κόσμος εἶδε καὶ ἐκατάλαβε καὶ ᾐσθάνθη ὅτι καθετί, ποὺ εἶνε ἔξω ἀπὸ τὴν ζωήν, ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ εἰς τὰ λεξικά, ἄξιον τιμῆς καὶ μελέτης καὶ σπουδῆς διὰ κάθε ἄνθρωπον ἀλλ' ὄχι καὶ ὡς στοιχεῖον πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς συγχρόνου ζωῆς, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ ἔχει τὰ δικαιώματά της, τὰ στοιχεῖα της, τὸν χαρακτῆρα της. Ἂς μὴ χαλᾷ τὸν κόσμον ὁ κ. Μυστριώτης διὰ δύο τρεῖς ἀνθρώπους ποὺ βγαίνουν ἀπὸ τὰ ὅρια· αὐτοὶ δὲν θὰ ἠμπορέσουν νὰ χαλάσουν τὴν γλῶσσαν, οὔτε νὰ διασπάσουν τὸ ἔθνος οὔτε τίποτε ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὁραματιομοὺς τοῦ κ. καθηγητοῦ. Καὶ ἂς μὴ ζητῇ νὰ φοβίσῃ μὲ εἴδωλα ποὺ προξενοῦν ἐπίσης γέλια. Ὅλα αὐτά, μαζὶ μὲ τὴν τακτικὴν τὴν ἰδικήν του, εἶναι παραστρατήματα ποὺ δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ ἀλλάξουν τὸν δρόμον τὸν μεγάλον τῆς ἀληθείας. Καὶ δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ χολώνεται κανεὶς εἰς τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο ἀρχίζομεν τὴν μετάφρασιν τοῦ διηγήματος τοῦ Δοστογέβσκυ «Οἱ Λευκὲς Νύχτες». Εἶναι μία ἀπὸ τὰς γοητευτικὰς ἀφηγήσεις τοῦ ρώσσου μυθιστοριογράφου, ὁποὺ μὲ τέχνην ὑπέροχον ζωγραφίζει τὴν ζωήν, ἐκλέγων πάντοτε τὴν ὄψιν της τὴν περισσότερον μελαγχολικὴν καὶ δίδων εἰς ἕνα ἐλάχιστον γεγονὸς δύναμιν καὶ βάθος ποὺ καταπλήττουν καὶ συγκινοῦν.

Ὁ κ. Νικόλαος Κεφαλληνὸς παιδίατρος, υἱὸς τοῦ ἐν Κερκύρᾳ φίλου γυμνασιάρχου κ. Α. Ν. Κεφαλληνοῦ, ἀνηγορεύθη ὑφηγητὴς εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον διὰ τῆς διατριβῆς του «Περὶ ὀξείας ρευματικῆς πολυαρθρίτιδος παρὰ τῷ παιδίῳ».

Κατὰ τὴν τελευταίαν διάλεξιν τῆς σειρᾶς τοῦ «Monde Hellénique» ὡμίλησεν ὁ ἀρχισυντάκτης τῆς «Ἀκροπόλεως» κ. Θ. Συνοδινὸς περὶ ἱστορίας τῆς μουσικῆς ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἕως σήμερον. Ἡ διάλεξις αὕτη, ἀποτέλεσμα εὐσυνειδήτου ἱστορικῆς μελέτης, ὑπῆρξε καὶ ὑπὸ ἔποψιν ὕφους λιτὴ καὶ τερπνή.

Ἡ ἐμφάνισις τῆς Δδος Ἐλπίδος Καλογεροπούλου εἰς τὴν παρισινὴν Opéra Comique, τὴν ὁποίαν εἴχαμεν προαναγγείλει, δὲν ἔγεινε ἀτυχῶς ἕνεκεν σοβαρᾶς ἀσθενείας τῆς καλλιτέχνιδος.

Αἱ ἐντολαὶ τοῦ Φλέτσερ ποὺ χαρίζουν τὴν ὑγείαν καὶ παρατείνουν τὴν ζωήν:

Μασσᾶτε ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὰς τροφὰς καὶ κρατεῖτε τας εἰς τὸ στόμα ἕως ὅτου χάσουν τελείως τὴν ἀρχικὴν γεῦσιν. Πίνετε γουλιὰ-γουλιά. Ὁδηγός σας εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς τροφῆς ἂς εἶναι ἡ ὄρεξις. Αὐτὴ γνωρίζει νὰ ἐκλέγῃ ὅ,τι ἔχει ἀνάγκην τὸ σῶμα. Γενικῶς τρώγομεν διπλάσιον ἀπ' ὅ,τι χρειάζεται, τὸ ὁποῖον καταστρέφει τὸν ὀργανισμὸν καὶ λιγοστεύει τὰς ἡμέρας μας..

Ἡ ἀξία τοῦ χρυσοῦ ποὺ ἐξήχθη ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς γῆς κατὰ τὸ 1908 ἔφθασε τὰ 2.251.000.000 φράγκα. Τὸ 1888 εἶχε φθάσει εἰς μόνον 547.000.000 Ἔκτοτε διαρκῶς παρατηρεῖται αὔξησις. Ὁ μεγαλείτερος παραγὼν εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ χρυσοῦ εἶναι ἡ Ἀφρική, καὶ μερικώτερα τὸ Τρανσβάλ.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»
— ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν . . . . Δρ. 2448.55

Τὸ ἀπαιτούμενον ὁλικὸν ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 1,100. Καὶ τὸ ὑπενθυμίζομεν εἰς ὅλους. Ὅλοι ἔζησαν καὶ ζοῦν μὲ τοὺς στίχους τοῦ ὑμνητοῦ τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τὰ τραγούδια τοῦ Ἀπρίλη, Ρήγα Γκόλφη, Ἀθῆναι Τυπ. Ταρουσοπούλου δρ. 2.

Διδάγματα ἀπὸ τοῦ Γ' διεθνοῦς φρενολογικοῦ συνεδρίου, Μιλτ. Οἰκονομάκη. Ἀνατύπωσις ἐκ τῶν «Ἀρχείων Ἰατρικῆς». Ἀθῆναι Τυπ. Χιώτη καὶ Ρουσέα.

Αἱ ψυχώσεις τῆς ἐγκυμοσύνης καὶ λοχείας, Μιλτ. Οἰκονομάκη. Ἀνατύπως ἐκ τῶν «Ἀρχείων Ἰατρικῆς». Ἀθῆναι Τυπ. Χιώτη καὶ Ρουσέα.

Les premières années du théâtre néo-Grec, par Nicolas Lascaris. Athènes éd. du «Monde Hellénique».

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 17ου ΤΟΜΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 17ου ΤΟΜΟΥ

ΑΓΡΙΠΠΑ

Πολιτικὴ Σελίς, σ. 28, 92, 126, 202, 299, 332.

ΑΔ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

Εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ Μυστρᾶ, σ. 131.
Τὸ νέον βιβλίον τοῦ Κρουμβάχερ, σ. 286.

Λ. ΑΝΔΡΕΪΕΦ

Ἡ Σιωπή, σ. 291, 315.

Α. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ σημασία τῶν γραπτῶν στηλῶν Παγασῶν, σ. 320.

ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΓΕΡΗ

Μεσοήνα, σ. 250.

ΝΙΚΟΥ Α. ΒΕΗ

Ἡ φήμη τοῦ αὐτοκρ. Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, σ. 185.

ΛΑΖΑΡΟΥ ΒΕΛΕΛΗ

Οἱ ἀμαραϊκοὶ πάπυροι τῆς Αἰγύπτου, σ. 61.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗ

Ἀπὸ τὸν βίον καὶ τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ, σ. 340.

ΠΕΡΙΚΛΗ ΒΙΖΟΥΚΙΔΗ

Τὸ ἐνύπνιον τοῦ νομοδιδασκάλου, σ. 181.

Δ. ΒΙΚΕΛΑ

Ἡ ζωή μου, σ. 255.

ΕΓΝΣΤ ΒΙΡΑΙΓΚ

Αἱ φίλαι τοῦ Γκαῖτε, σ. 118, 189, 232, 261, 295.

ΒΟΡΕΙΟΥ

Ἀδαλβέρτος Βόϋζεν, σ. 229.
Ἑρμ. Φερδ. Χίτζιγ, σ. 319.

ΔΗΜ. Ν. ΒΟΥΤΥΡΑ

Παραρλάμα, σ. 6.

ΔΗΜ. ΓΛΗΝΟΥ

Ροδόλφος Ὄϋκεν, σ. 273, 324.

ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ

Τὸ μαῦρο ψωμί, σ. 198.
Δημοτικὸν τῆς Ρόδου, σ. 305.

ΧΡ. Δ.

Θεατρικὴ ζωὴ τῶν Παριοίων, σ. 60.

ΑΡΜΑΝΔΟΥ ΔΑΓΥΟ

Ἡ λίμνη τῶν δακρύων, σ. 88.

ΕΠ. ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗ

Γάτες, σ. 179.
Ἀπὸ τοὺς ρυθμοὺς τοῦ ὀνείρου καὶ τοῦ θανάτου, σ. 343.

ΚΑΡΟΛΟΥ ΔΗΛ μετάφρ. Γ. ΣΤΡΑΤΗΓΗ

Διγενὴς Ἀκρίτας, σ. 97.

ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΔΑ ΒΙΝΤΣΙ

Σκέψεις, σ. 81.

Θ. ΔΟΣΤΟΓΕΒΣΚΥ

Λευκὲς Νύχτες, σ. 343.

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ μετάφρ. Α. ΦΩΤΙΑΔΗ

Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι, σ. 138.

ΕΜΕΡΣΟΝ μετάφρ. Θ. Χ. ΦΛΩΡΑ

Χαρακτήρ, σ. 223, 257.

ΠΕΤΡΟΥ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗ

Ἕλληνες καὶ Νεότουρκοι, σ. 79.
Ἡ Τράπεζα τῆς Ἀνατολῆς, σ. 121.
Ἀγγελικὴ Παναγιωτάτου, σ. 125.
Τὰ βιβλία: Ἀγωγὴ τοῦ Πολίτου, σ. 124.
Ἡ Ἀλεξάνδρεια, σ. 153.

ΑΓ. ΘΕΡΟΥ

Ματιάτικα Μυρολόγια, σ. 13.

ΑΥΡΑΣ ΘΕΡΟΥ

Ἔδγαρ Ἄλλαν Πόου, σ, 278.

ΣΠ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ πρόβλημα τῆς οἰκίας, σ. 42.
Ἀντώνιος Καλαμογδάρτης, σ. 162.

ΘΩΜΑ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀριστοτέλης Ζάχος, σ. 75.
Ἡ φυσιογνωμία εἰς τὴν τέχνην τῶν ἀρρίων, σ. 358.

ΙΩΝΟΣ

Ὁ φόβος τοῦ αἵματος, σ. 161.
Ἡ Ἐριννὺς τοῦ Jules Bois, σ. 278.

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

Ἀπομεινάρια, σ. 150, 184.

Α. ΚΟΥΡΤΙΔΗ

Ἡρωΐδες τοῦ Σαίκσπηρ, σ. 306.

ΘΑΛΗ ΚΟΥΤΟΥΠΗ

Ἡ σοσιαλιστικὴ κίνησις ἐν Ἑλλάδι, σ. 283.

ΜΙΧΑΗΛ ΛΑΜΠΡΙΝΙΔΗ

Τὸ Ναύπλιον κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. σ. 112.

Ν. Ι. ΛΑΣΚΑΡΗ

Τὸ Νεοελλην. Θέατρον ἀπὸ τοῦ 1844-1854, σ. 312, 353.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ

Ὁ ποιητὴς τῶν ρυθμῶν, τοῦ ὀνείρου καὶ τοῦ θανάτου σ. 177.

Δ. Κ. ΜΑΡΓΑΡΗ

Οἱ ἐχθροὶ τῶν βιβλίων, σ. 33, 84.

Α. ΜΑΥΡΟΥΔΗ

Μικρὰ Τραγούδια, σ. 74.
Χριστίνα, σ. 146.
Μουσικαὶ φυσιογνωμίαι, σ. 235.
Φίτσνερ, 294.

ΣΠΥΡΟΥ ΜΕΛΑ

Ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἀνθρώπου, σ. 155.
Σ' ἀναθυμᾶμαι, σ. 218.

ΜΕΛΕΑΓΡΟΥ μετάφρ. ΣΙΜΟΥ ΜΕΝΑΡΔΟΥ

Εἰς φιάλην, σ. 138.

ΣΙΜΟΥ ΜΕΝΑΡΔΟΥ

Ἐναρκτήριος, σ. 241.

ΚΙΜΩΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Σῖμος Μενάρδος, σ. 91.
Ἀλέκος Φωτιάδης, σ. 125.
Γ. Βροῦτος, Ἑλλ. Καλλ. Ἑταιρία, σ 235.
Θεόδωρος Σπάθης, σ. 267.

ΚΑΜΙΛ ΜΠΕΛΑΑΙΓΚ

Γκλούκ, σ. 23.
Φ. Ὠμπέρ, σ. 56.

ΠΑΥΛΟΥ ΜΠΟΥΡΖΕ

Ὁ χαρακτὴρ καὶ τὸ ἔργον τοῦ B. D'Auréville, σ. 193.

Α. ΜΠΡΙΣΣΟΝ

Κοσκλὲν πρεσβύτερος, σ. 253.

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

Τὸ Χελιδόνι, σ. 16, 50.
Ὁ φιλόσοφος, σ. 136.
Δόγοι καὶ ἀντίλογοι: 26, 58, 89, 123, 170, 234, 266, 297, 330, 360.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗ

Ἀνασκαφαὶ ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ 1908, σ. 37, 82.

ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Μελλοθάνατη, σ. 65.
Ὁ Αὔγουστος Στίρπεργ καὶ ἡ Δις Τζούλια, σ. 140.
Τὰ βιβλία:
Γλῶσσα καὶ Ζωή, Ἰδέα, Προπύλαια, σ. 26.
Θέατρον:
Κόσμος καὶ ἡμίκοσμος, σ. 27. — Τὰ σημερνὰ τὰ χρόνια κλπ., σ. 59.

ΔΑΝΤΕ ΓΑΒΡ. ΡΟΣΣΕΤΤΗ μετάφρ. Α. ΘΕΡΟΥ

Ἡ ἐκλεκτή, σ. 153.

Θ. Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ

Ἡ ὀπερέττα, σ: 27.
Τὸ ἆσμα εἰς τὸ Ὠδεῖον, σ. 61.
Ἡ «Νυχτερίδα». σ. 92.
Ὠδεῖον Λόττνερ, σ. 124.
Γ. Καραβίας, Ὠδεῖον Ἀθηνῶν, σ. 173, 201, 267, 299.
Ἐρνέστος Ρεγιέ, σ. 236.
Τόνυ Σοὺλτσε, σ. 298.
Εὐφρ. Δημητρακοπούλου, Ι. Χοῦδεκ, σ. 331.

ΣΑΝΤΣΟΥ

Δόγοι καὶ ἀντίλογοι: σ. 59, 91, 123, 171, 201, 234, 266, 230.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΗΜΙΡΙΩΤΗ

Νυχτιάτικο, σ. 74.
Τὸ Καναρίνι, σ. 108.

Ν. ΣΚΩΤΙΔΗ

Ἡ Β. Δ. Ἤπειρος καὶ ἡ Ἀλβανία, σ. 218.
Ἀπὸ Κερκύρας εἰς τὴν Β. Ἤπειρον, σ. 347.

Γ. ΣΟΥΡΗ

Ἡ Διαθήκη μου, σ. 356.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΗ

Τῆνος, σ. 1.
Ἡ στενογραφία ἐν Ἑλλάδι, σ, 46.
Τὸ τραγοῦδι τοῦ μύλου μου, σ. 107.

Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗ

Ἐρωτόκριτος, σ. 209.

ΔΗΜ. ΤΑΝΤΑΛΙΔΗ

Ὁ κῆπος μου, σ. 277.

ΜΑΡΚ ΤΟΥΑΙΝ

Ὁ ἄτυχος ἀρραβωνιαστικὸς τῆς Αὐρηλίας, σ. 264.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ Βασίλισσα Καρολίνα τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ 1816, σ. 8.

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ

Ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ Μετσόβου, σ. 166.

ΠΩΛ ΦΟΡ

Ballades, σ. 14.

ΖΑΧΑΡΙΑ ΦΥΤΙΛΗ

Ναβιγαδόρ, σ. 36.
Ὁ ἀνεμόμυλος, σ. 221.

ΑΛΕΚΟΥ ΦΩΤΙΑΔΗ

Ἀνοιχτὰ μυστικά, σ. 111.

ΧΑΪΝΕ μετάφρ. Α. ΜΑΥΡΟΥΔΗ

Λορελάη, σ. 339.

Ι. ΧΡΥΣΑΦΗ

Παιδικαὶ καὶ ἀγωνιστικαὶ ἀσκήσεις, σ. 281.

ΩΜΕΓΑ

Ἡ ἀποδημία των, σ. 48.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Σελὶς 28, 171, 236, 269, 298, 332.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ σ. 337.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Σελὶς 29, 63, 93, 127, 174, 203, 237, 270, 300, 333

ΕΙΚΟΝΕΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ

Βελάσκεζ: *Ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Χ, σ. 32.*

Ν. Γύζη: *Ρωπογραφία, σ 141.*
Στὴν Πηγή, σ. 141.
Τὰ ὀρφανά, σ. 143.
Πλαστικὰ εἰδώλια, σ. 144, 145, 287.
Ἀποκρηὰ εἰς τὰς Ἀθήνας, σ. 273.
Παποῦς καὶ ἔγγονος, σ. 285.

Α. Ζάχου: *8 εἰκόνες ἀρχιτεκτονικαί, σ. 65, 73, 76, 77, 78.*
6 εἰκόνες ἀπὸ τὸν Μυστρᾶν, σ. 131, 132, 133, 134, 139.

Δ. Θεοτοκοπούλου: *Οἱ τρεῖς σύντροφοι, σ. 41.*
Προσωπογραφία τῆς κόρης του, σ. 177.
Ἡ ἴασις τοῦ τυφλοῦ, σ. 209.

Θ. Θωμοπούλου: Φυσιογνωμίαι ἀπὸ τὴν πνευματικήν μας ζωήν, σ. 157, 159, 183, 221, 251, 281.
Θαλείας-Φλωρᾶ-Καραβία: Σκίτσα, σ. 148, 149, 151.
Σλὶν Κάρντ: Ὄσκαρ Οὐάϊλδ, σ. 2[illegible].
Κῆσλιν: Ἀδελφαί, σ. 344.
Κλίγκερ: Πηγή, σ. 345.
Μουρίλλου: Παιδιὰ ζητιάνοι, σ. 241.
Τιτιανοῦ: Τὸ δηνάριον, σ. 305.
Π. Τσιριγώτη: Σπουδαί, σ. 18, 19.
Λέλας Χατζηϊωάννου: Σκίτσα, σ. 4, 5, 6, 15.

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Θ. Ἀννίνου: Ὕπαγε εἰς Ἱσπανίαν, σ. 25.
Μὲ τί παιζει, σ. 303.
Φρ. Ἀριστέως: Κάτω τὸ φῶς καὶ ζήτω ἡ ζάχαρη, [illegible] 169.
Ἐπ. [illegible] Αὐτογελοιογραφία, 2 εἰκόνες, σ. 178.
[illegible] Ἀθηναῖοι, σ. 128.
[illegible] Κοτοπούλη, σ. 49.
Κυ[illegible]η Ἀδριανοῦ, σ. 49.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ

Στήλη τῶν Παγασῶν, σ. 1.
Προσχεδίασμα παραστάσεως, σ. 321.
Κάλυψις διὰ μελαίνης βαφῆς κλπ., σ. 321.
Λευκὴ λήκυθος, σ. 322.
Προσωπογραφίαι ἐκ τοῦ Φαγιούμ, σ. 323.
Ὁ Παρθενών, σ. 352.
Τὰ προπύλαια, σ. 353.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας Καρολίνα, σ. 10.
Βαρθολομαῖος Περγκάμι, σ. 11.
Γκλούκ, σ. 23.
Νίκα Νιτούς, σ. 28.
Φ. Ὠμπέρ, σ. 56.
Α. Ζάχος, σ. 75.
Ἡ Σάρα Μπερνάρ νέα, 2 εἰκόνες, σ. 90.
Σῖμος Μενάρδος, σ. 91.
Σὲρ Ἔδουαρδ Λώ, σ. 94.
Β. Σαρδού, σ. 95.
Ἀλ. Φωτιάδης. σ. 125.
Τάφτ, σ. 127.
Ράϊτ, σ. 127.
Ἀντ. Καλαμογδάρτης, σ. 163.
Μπετόβεν, 2 εἰκόνες, 167.
Α. Μαυρουδῆς, σ. 175.
Ἀγγελικὴ Παναγιωτάτου, σ. 175.
Ἐπ. Δεληγεώργης, σ. 177.
Αἱ φίλαι τοῦ Γκαῖτε, σ. 190, 191, 262.
Α. Μαρσὶκ, σ. 202.
Ἀδ. Βόϋζεν, 229.
Κοκλὲν - Συρανό, σ. 231.
Αὔρα Θεοδωροπούλου, σ. 236.
Σμαράγδα Γεννάδη, σ. 236.
Ἐρνέστος Ρεγνέ, σ. 237.
Κοκλὲν πρεσβύτερος, σ. 253, 254.
Γκαῖτε, σ. 262.
Θεόδωρος Σπάθης, σ. 268.
Σπεράντσα Καλογεροπούλου, σ. 268.
Κατοὺλ Μαντές, σ. 271.
Ροδόλφος Ὄϊκεν, σ. 273.
Ἔδγαρ Πόου, σ. 278.
[illegible] Χ[illegible] σ. 319.
Ι. Χοϋδ[illegible] 331.
Νίνα Φωκᾶ, σ. 332.
Ὁ Πατριάρχης Ἰωακεὶμ Γ', σ. 337.
Δημ. Μπότσαρης 2 εἰκόνες, σ. 338.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ

Εὐθηναὶ οἰκίαι, σ. 43, 44.
Βουλιαγμένη, σ. 51.
Πόρτα Παναγιά, σ. 53.
Ἀπὸ τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, σ. 87.
Ἐπὶ τοῦ Ταϋγέτου, σ. 97.
Σπέτσαι, 2 εἰκόνες, σ. 105.
Παληοκαστρίτσα, σ. 113.
Ἡ ἀκρόπολις τοῦ Ἄργους, σ. 117.
Καραβίας Μεφιστοφελῆς, σ. 173.
Ἡ φήμη Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, σ. 186.
Ἡ φήμη Ἰωάννου Παλαιολόγου, σ. 187.
Οἱ σεισμοὶ τῆς Ἰταλίας, σ. 194, 195.
Θεσσαλία, σ. 216, 217.
Ἀθῆναι, σ. 228.
Τὸ κουαρτέτο Φίτσνερ, σ. 294.
Ἱερουσαλήμ, 4 εἰκόνες, σ. 310, 311. 312.
Κέρκυρα, σ. 315.
Κηδεία χωρική, σ. 317.
Οἱ Βάτραχοι τοῦ Ἀριστοφάνους, σ. 355.
Λιμάνι τοῦ Πειραιῶς, σ. 357.
Θεοὶ τῶν ἀγρίων, σ. 358, 359.